

Leo BUTNARU

Mai spune s-aducă nisipul...

(Bacoviană)

Din sfaturi rămase în minte
E unul destul de cuminte:
Nu râde... Citește-nainte.

Dar ai grijă, dragostea mea,
Din veci, orișicât ni s-ar da,
Blestemat e de-a se spulbera.

De-i timp de flori sau iernatic,
Simțim cum furis, fantomatic,
Pe la geam adulmecă hidra...

Mai spune s-aducă nisipul,
lubito,
Și-ntoarce clepsidra...

Colocviile și Premiile Revistei Ateneu - 2018

paginile 12-13

Gheorghe DICAN

Saloanele Moldovei, în Anul Centenar

Prin tenacitatea cu care este organizat, prin durată și prin anvergură, evenimentul *Saloanele Moldovei* se apropie de cei peste 40 de ani ai expoziției anuale a Societății „Tinerimea artistică” (1902-1947) și depășește cei 23 de ani ai Salonului Oficial de la București (1924-1947).

pagina 8

Sculptorul Napoleon Tiron:

„George Apostu? Un om extraordinar!”

pagina 15

Vasile SPIRIDON

Ziua și noaptea generalilor

pagina 16

Marian-Sorin RĂDULESCU

Cinema e altceva

pagina 17

• Mihai Chiuvaru - *Capriciu*

Fragmentarium

- **Zilele municipiului Moinești**, în parteneriat cu Asociația Activ Moinești, au însemnat trei zile dense (7-9 sept.), cu evenimente religioase („Calea Sfinților”), artistice (*Treasure Hunt*, în *Tzara Dada*; un festival de dans și muzică populară – „Moineșteanca”, cu ansambluri folclorice invitate din raionul Cantemir, Republica Moldova – „Mierla Prutului” și „Mocăncuta”; vernisajul expoziției colective a Taberei de Sculptură și Pictură „Artiști plastici în Moinești”), dar mai ales unul complex – inaugurarea Monumentului Marii Uniri. Am ținut să măngâi, împreună cu Aurel Stanciu, bronzul României Mari din ansamblul aflat în Parcul Primăriei și să admirăm efigiile lui Mihai Viteazul, Al. I. Cuza și Ferdinand I. Au primit titlul de *Cetățean de onoare al municipiului Moinești* Ingo Glass (autorul monumentului Dada, de la intrarea în oraș; inițiator, Vasile Robciuc), Viorel Ilie, fost primar al municipiului, pictorii Ioan Văsâi și Dumitru Macovei, precum și PS Petru Gherghel, episcop romano-catolic de Iași.
- **Bacăul la 1918*** a fost subiectul propus de Direcția Județeană pentru Cultură în după-amiaza zilei de 15 sept. În parcul Catedralei au fost expuse fotografii de epocă (din colecția ing. Mihai Ceucă), s-au difuzat xerocopiile ale presei de atunci, a fost ascultată muzică de fanfară și ne-au răsfățat văzul și auzul „Mugurașii” de la Agâș.
- **Teatrul Municipal „Bacovia”** e în sărbătoare, cu un program ambițios, pe măsura vârstei. Am văzut pe autobuzele Transport Public S.A., ca în Italia, reclame culturale: „Sărbătorim împreună 70 de ani de teatru”.
- **Nicolae Crețu** realizează un expresiv portret lui Vasile Robciuc, în revista ieșeană „Expres cultural”. Transcriem finalul: „La o margine de Moinești, de pe *TZARA* (scris pe sol) se înalță *DADA* (sculptură metalică, semnată de Ingo Glass), cu săgețile (celor doi A) și porțile (celor doi D) prin care va fi trecut acum, la Despărțire, sufletul marelui trudit și visător (realist) care a fost Vasile Robciuc. *Requiescat in pace!*, cuvinte la care, cu grațitudine, ar subscrie *Tzara și Dada*”.
- **Experiențe in sine**. Este genericul expoziției de pictură a proaspăt absolvenților de arte plastice (București, 2018) Rodica Barac și Shina Hoang, la Galeria Sara Good Art (aug.-sept.). „Două artiste care își caută identitatea în același spirit al umbrelor umane. Și totuși, diferit” (Aurel Stanciu).
- **Nedeia de la Arini** a adus în acest an speranța salvării unor fragmente din colecția Alexandru Aparu. Primarul de Găiceana, Ștefanul Abdula, e de partea culturii.
- „La mulți ani!”, Ștefan Olteanu! Ateneiștii
- Constantin-Cristian Bleotu a citit pentru ascultătorii emisiunii „Acolade” (Radio-România Cultural) din 22 august numărul dublu (iul.-aug.) al „Ateneu”-lui (singura publicație prezentată la „Revista revistelor culturale”) și s-a oprit la articolul lui Vasile Spiridon despre anul 1968, pe care l-a descris în detaliu. Imediat a lansat și întrebarea concursului emisiunii: „Cine semnează textul de la rubrica *Perna cu ace* a lunărului băcăuan *Ateneu*?” Peste o săptămână s-au aflat câștigătorii (premiți cu reviste primite la redacția postului public de radio), așa că noi nu am trădat nimic aici.

AI. IOANID

d'ale lui Ciosu

Întâlniri spirituale

Festivalul „Enescu – Orfeul moldav”

George Enescu îi mărturisea în 1955 lui Bernard Gavoty: „Dacă avem ceva de spus, să o facem în felul nostru. Dacă nu avem nimic de spus, să tăcem. Și mai ales, să ne facem meseria în tăcere”.

Pentru cunoașterea și promovarea creației enesciene, a luat naștere în urmă cu treizeci și nouă de ani Festivalul, devenit acum internațional, „Enescu – Orfeul moldav”. Un festival ce se desfășoară în finele lunii august, la Tescani și Bacău, care și-a propus și reușește cu fiecare ediție să-l facă pe Enescu contemporanul nostru.

Nume de referință al culturii românești, Petru Sârbea – discipol al reputaților maeștri Antonin Ciolan și Sergiu Celibidache – a dirijat Preludiul la actul I din *Lohengrin*, de Wagner, Richard Strauss – poemul simfonic *Till Eulenspiegel*, Enescu – Suita a III-a „Săteasca”, cu a sa chemare tainică spre vechea casă a copilăriei în asfințit – *Păstor – Păsări călătoare și corbi*, *Clopot de vecernie*, din partea a treia.

Sârbea, seniorul en titre al dirijorilor români, a dorit și a reușit să transmită prin muzică „mai mult decât o lecție despre frumos: un mod de a trăi, de a simți, de a educa”. El l-a acompaniat pe Mihai Ungureanu și orchestra băcăuană în „Dansurile românești” ale lui Dinu Lipatti. Model de modestie, exigență, de talent pur, revelator, „un artist de o spiritualitate divină”, cum îl vedea Francis Poulenc, Lipatti – care a realizat minunate transcripții după muzica lui Johann Sebastian Bach – a știut să se aducă jertfă muzicii, învățându-ne pe toți, în acel spirit de moralitate care l-a definit, să nu ne servim de muzică, ci să o servim.

Creatorul lucrării „Privești moldovenesti”, Mihail Jora, care afirma: „Muzica, cea mai nobilă și mai luminoasă artă, care înlătură, zăbind, orice atingere necurată”, era descris de Cella Delavrancea ca om care „nu îngăduie vulgaritatea, nu permite decât frumosul și dreptatea”. De aceea, nu pot să admit caricaturizarea ideii pe care Enescu a conferit-o generoaselor sale turnee ori a pre-

miului creat, chiar dacă este mascată de nonconformism și de ochelarii lui John Lennon.

Născut acum 105 ani, la 31 mai, Constantin Silvestri, compozitor prezent în această ediție, la Tescani, prin „Dansuri populare românești” din Transilvania, a studiat cu Jora și a primit Premiul de compoziție „George Enescu” în 1935, an în care devine director muzical al Operei Române. Dirijează, în 1958, premiera operii enesciene *Oedipe*.

„A nu spune nimic nu înseamnă, Doamne fereste, a tăcea. Eu sunt, poate, cel mai sincer admirator al tăcerii”, mărturisea Doru Kalmuski care, asemenea lui Lipatti, i-a divinizat pe Bach și Mozart. „Și de aceea, deși tăcerea e un moratoriu de regrete, nu am să mai spun nimic”.

Într-un loc binecuvântat de Dumnezeu cum este Tescaniul, unde spiritul lui Enescu lasă roua să picteze frunza, unde trilarile păsărilor rivalizează cu vocile soliste și apusul însângerează acoperișul fără

cruce al bisericii de la o mie șapte sute și ceva, am ascultat muzica lui Enescu și Debussy, în inspirată interpretare a violoncelistului Dan Cavassi și a lui Sorin Dogariu, la pian.

Rugăciuni închise în crucea lemnului neșlefuit, în așchii efermere de pădăii și trunchiuri de plopi fără soț, ierburi secerate, aburi de cer, merele – comori închise în lacăt, blestemată și uitată – biserica, în vechi zid răstignit, șevaletul cuielor de lumini... și câte alte minuni picate, sculptate, pozate în Grupul de la Tescani de Florentina Voichi, Gabriela Cristu, Marcel Lupșe, Mihai Chiuaru, Ștefan Pelmuș, Vlad Ciobanu, Gheorghe Zărnescu, Mircea Roman au continuat, firesc, seriile *Orfelului moldav* și ale *Întâlnirilor spirituale*, ale Alinei Pavalache cu baritonul Jean-Philippe Lafont, într-un concert cu talentați tineri masteranzi la canto.

Te cheamă, ecou al artelor în dialog. Mereu.

Ozana KALMUSKI-ZAREA

Centenarul Marii Uniri, la „Obârșia Mioriței”

Asociația „Cașin – tezaur de frumusețe”, ajutată de Consiliul Local Cașin, de Universitatea „Vasile Alecsandri” și de filiala Bacău a Uniunii Scriitorilor din România, a dezvoltat încă un subiect cu reverberații patriotice clare. Trei zile de neuitat (13-15 aug.) a oferit Primăria, cu manifestări tematice: un ceremonial religios la *Crucea recunoștinței* de la Curița (punctul Sticlărie; locul uneia dintre cele mai aprige lupte din Primul Război Mondial), dezvelirea plăcii comemorative de la *Cimitirul crucilor de mesteacăn* (l-am văzut; e impresionant!), sesiunea de comunicări științifice „Transhumanța și românitatea”, o expoziție de pictură, lansări de carte („Sărbătoarea Satului”, „«Obârșia Mioriței» – moment și monument întru perenizarea sufletului românesc”, „Un român ce-și dorea să soarbă Prutul – Valerian Dorogan”, scrise de Constantin Tudose, artizanul întregii manifestări), „Bucătăria română”, de Christ Iónnin – ediție din 1865, îngrijită de Simona-Nicoleta Lazăr, prezentarea comorii etnografice *poarta de lemn cu trei stâlpi și acoperiș*, parada căruțelor cu coviltir.

Un înălțător act de românism s-a petrecut în a treia zi: înfrățirea comunei Cașin cu comuna Mahala, raionul Noua Suliță, regiunea Cernăuți (Ucraina) și cu comuna Colibași, raionul Cahul (Republica Moldova), în prezența primarilor celor trei localități.

Cu acestea, Cașinul se înscrie între așezările din România cu cea mai dinamică viață culturală. (Ioan D.)

Revista de Cultură ATENEU

Inițiator al seriei noi (1964): Radu CÂRNECI

Director: Carmen MIHALACHE

Redactori: Ioan DĂNILĂ, Adrian JICU (redactor asociat), Marius MANTA, Dan PERȘA, Ștefan RADU, Violeta SAVU

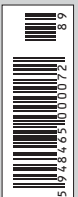
• Contabilitate: Alina GRIGORAȘ • Culegere texte: Mădălina Olaru •

• Redacția: Bacău, Str. Caișilor, nr. 7 • Tel./Fax: 0234-512497 •

• e-mail: ateneubc@gmail.com • Materialele nepublicate nu se restituie. •

• Tipărită la Tipografia ELENA Bacău • www.tipografiaelena.ro • ISSN 1221-5813 •

• Cititorii se pot abona direct, la redacție, sau cu plata prin virament la Trezoreria Bacău, cont: RO50 TREZ 0615 010X XX00 0317

Cu Emil Brumaru lucrurile stau, întotdeauna, altfel, căci el e din stirpea acelor poeți rari, adânci, pe care nu știi de unde să îi apuci, despre care nu știi exact ce să spui, fiindcă mereu îți scapă ceva. Iar încercarea de a-i creiona un profil poetic e cu rest, fiindcă Brumaru nu e niciodată egal cu sine, fiindcă în ființa lui de carne și de hârtie coexistă/ coabitează un ludic și un sceptic, un hătru și un grav, un histrion și un dezabuzat.

Emil Brumaru nu-i un poet care să fie urmărit în diacronie. Mai degrabă invers, printr-un ochean întors, care să pornească de la activitatea sa febrilă în mediul virtual și să poposească undeva în anii debutului, când atrăgea atenția printr-o formulă care a putut părea inedită cititorilor de atunci. Treabă deloc facilă în cazul unui autor rezervat când e vorba să-și definească poziția față de scris, așa cum arată una postările sale recente (25 septembrie 2018), care sună chiar așa: „Eu cred, dimpotrivă, că ni-e foarte greu să vorbim despre poezie. E ca și cum le-am povesti altora amănunte despre cum facem dragoste... Sunt lucruri de nemărturisit... Dacă le spui, pierzi totul... Farmecul se sparge ca un pahar subțire...”

Și totuși, ce-i de făcut? Cum și ce să reții ca definitiv pentru Emil Brumaru, pe care critica l-a înregimentat ba la onirici, ba la manieristi și textualizanti, considerându-l fie un panerotic, fie un trubadur minor? E de căutat, cred eu, în câteva texte mai vechi. Iar dintre acestea, poate cel mai relevant este o mărturisire dintr-o scrisoare datată 2 august 1980, un adevărat jurământ de loialitate față de poezie, de asumare a scrisului ca *modus vivendi*: „Țin minte o seară când, la Dolhasca, pe întuneric, m-am dus în grădină, între copacii din spatele casei, am îngenucheat și m-am rugat lui Dumnezeu să nu-mi ia poezia, să mi-o deie mereu, mereu. Nu eram patetic, eram speriat, simțeam că pierd ceva definitiv, deși pe atunci scriam, umblam năuc de versuri, le pândeam și le prindeam uneori”. E aici spaima unui scriitor care nu poate concepe existența în afara scrisului. A unui scriitor pentru care lupta cu foaia albă trebuie dusă până la capăt, chit că asta înseamnă să trișezi, folosind o foaie deja liniată, care să atenueze din senzația neantului care se deschide în momentul în care se așază la masa de scris. A unui scriitor format la școala maștrilor ruși, pe care îi pomenește cu venerație & teamă. A unui scriitor care a visat mereu să trăiască în și pentru scris, așa cum mărturisește în *Cerșetorul de cafea*, volum paradigmatic pentru înțelegerea rădăcinilor lui Brumaru: „Este nespun de greu să trebuiască să explici celor mai dragi, mai apropiați, că, și nu mi-e rușine s-o spun, din adolescență, visul meu împodobit, lucrat seară de seară, crescut în taină, visul meu trecut prin acea perioadă cruntă de la nouăsprezece ani când, bolnav de tuberculoză, făceam așa-numita cură cadaverică (trebuia să stau absolut nemișcat), visul meu de tânăr doctor de țară, iremediabil infundat în singurătatea unui sat necunoscut, visul meu pueril poate, dar veșnic prezent, a fost, este să fiu scriitor. «Profesiunea» de scriitor”.

Ceea ce a contrariat & plăcut dintotdeauna la Emil Brumaru este îndrăzneala de a da glas, într-un limbaj frust, unor porniri instinctuale trecute adesea sub tăcere. Într-o cultură emi-

namente pudibondă, o asemenea abordare a putut părea multora o sfidare, un act de frondă amintind, poate, de libertățile pe care și le permiteau un Geo Bogza în tineretele sale avangardiste sau un Nichita Stănescu în vremea *Argoticelor* adolescente. În fapt, nu e o revoltă, ci un act sacrificial conștient asumat, prin care Brumaru caută să se/ ne vindece de prejudecăți, coborând în Infern, pentru a elibera Erotismul de vulgaritate. Cum altfel pot fi citite versurile din *Infernala comedie*, unde e limpede că avem de-a face cu un *show off*, cu o înscenare crengiană, ce amintește de *Povestea poveștilor & Co.*: „lubito, câte pule-n viață/ Ai supt atâția crini și-aduc/ Plini de stamine ca de-o ceată./ Oh, spumele ce fac clăbuc/ În gura ta cu buze groase/ Când, în genuchi, coale golești!/ Oricât ai fi tu de pizdoasă/ Nu vreau să-ți strâng linciu-n clești./ Ci-ți cer din nou, la geam proptită/ În coate, bucle să-ți caști/ Și c-o plăcere infinită./ Până la ouăle-mi de Paști/ Să mă înfuleci grațioasă/ În curul tău de nimfă grasă!”

Fortând limitele decentei, Brumaru răzuiește fardurile groase ale poeziei cuminti, pe care o scufundă în acizii unui limbaj golit de artificii și ipocizie, prin raportarea la un Eros primordial, când noțiuni ca păcat și vulgaritate nu existau. În fond, este un act recuperator și restaurator, conștient asumat ca unică modalitate de a reinvenși Poezia cu puterile sale originare. Din acest motiv, atât *Infernala comedie*, cât și *Submarinul erotic* trebuie citite prin grila *Sonetului XLIII*, care ne oferă cheia pentru înțelegerea unui demers liric jucat, de un histrionism bine temperat: „Mi-am cheltuit talentul în lubrice sonete/ Cum fluturii-și dau praful aripelor pe mâini/ Netrebnice. Ajunge! Sufletul meu, și-e sete/ Din nou roua-n tăpșane de lobodă să-ngâni?” E limpede acum că totul se înscrie într-un scenariu menit a revigora virtuțile liricii erotice, subminată fie prin excese moraliste, fie prin vulgaritatea unor versificatori care au înțeles să se rezume la un limbaj „tare”, care ascunde un

deficit de trăire. „Sonetele pornolirice” nu trebuie luate niciodată *cum grano salis*, ci interpretate ca o formă de exorcizare.

Cine-ar fi putut bănuși, așadar, că în candidul intimist din *Versuri*, *Detectivul Arthur*, *Julien Ospitalierul* sau *Cântece naive* se ascunde iconoclastul din

• Ille Boca = Moment

Adrian JICU
jicquadrian@yahoo.com

Emil Brumaru - Zadarnicele chinuri ale dragostei & scrisului

Submarinul erotic sau din *Infernala comedie*? Cele două extreme nu se exclud căci se putea bănuși încă din textele anilor '70 o senzualitate reprimată, care l-a putut păcăli pe un critic serios ca Alex Stănescu, care vedea în autorul *Fluturilor din pandispan* un junimist! Un eminescian întârziat vreo sută de ani și răsărit, de te miri unde, în *Rezervația de îngeri* de la Dolhasca... Poemele din acei ani conțineau însă, în filigran, sugestii care aveau să se dezvăluie în deplinătatea lor abia după 1989, când Brumaru n-a mai fost nevoit să recurgă la volute și falduri pentru a ascunde o colcăitoare erotică. Ecorile blagiene și barbiene ale începuturilor aveau să lase locul, treptat, unor îndrăzneții de factură moderne, în subtextul cărora se profila tot mai mult o dimensiune gravă. „Cântecele naive” ascundeau altceva, candorea elegiacă fiind doar unul dintre straturile poeziei brumariene. Imaginarul său poetic, intrat rapid în conștiința cititorului, respira o difuză melancolie, ca un avertisment asupra efemerului și derizoriului. Pe neănuite, lirica lui Brumaru vira către temele mari, grave, unde influența bacoviană era ușor recognoscibilă. Naivitatea jucată sub măștile Reparatelor, ale Glycerii sau ale lui Julien Ospitalierul și ale detectivului Arthur, plasată în spații inconfundabile ca rezervația de îngeri, dulapul îndrăgostit ori scorbura de morcov, trebuie citită ca ofrandă, ca jurământ shakespearean, plasat sub semnul lui *fugit irreparabile tempus*: „Să azvârlim poemele în troace/ De bulion cu frunjele moi/ Și-n dup-amiezi ca muște columbace./ Printre gigante bule de oloi/ Să murescăm femeilor dulci tăta/ Cea prinsă,-n sus să stea, de sfârc cu ață./ Cu nara dilatată de tărăta/ Mărelelor tocate pentru rațe!/ Să prețuim în perne solduri dalbe!/ Obraji mai proaspeți are Dumnezeu?! Au roua sau smântâna sunt mai albe?! Au rostogolul sferii e mai greu?!/ Și să cântăm, cât ne mai ține firea,/ La orgă hidraulică iubirea!” Acest „Cât ne mai ține firea” e un vers strivitor prin sugestia repedei noastre treceri, căci rezumă esența creatorului de poezie, prins între tentația și iluzoriul scrisului...

Instalat deja în propria-i efigie, Emil Brumaru este unul dintre puținii poeți care au reușit cu adevărat să impună o manieră. Ceea ce reprezentau în anii '70-'80 scrisorile și în anii '90 poemele din „România literară” își găsește echivalent în numeroasele postări de pe Facebook din ultimii ani, unde Brumaru se dovedește extrem de prolific, fie că e vorba de creația poetică, fie de colportarea unor materiale diverse, fie de comentarii pe marginea unor subiecte (extra)literare. Aparent enormă, distanța dintre formele de manifestare inițiale și cele actuale este nesemnificativă, câtă vreme se justifică printr-o nevoie irepresibilă de a face poezie. Chiar dacă înțelege derizoriul existenței (sau tocmai pentru că îl înțelege), Emil Brumaru nu încetează a împinge, sisific, bolovanul poeziei, măcinat de zadarnicele (și sublimile) chinuri ale dragostei și ale scrisului.

Restabilit în matca originară (cea din 1971), cu experiența ediției-test a BAC-FEST-ului din 2017, evenimentul finanțat de Consiliul Județean Bacău, prin Biblioteca Județeană „Costache Sturdza”, a înregistrat o maturizare rapidă atât sub aspectul formulei de eșalonare a momentelor înscrise în program, cât și a conținutului propriu-zis. Sunt suficiente elemente noi pentru a conferi individualitate ediției din 2018. De pildă, acordarea titlului de *doctor honoris causa* al Universității „George Bacovia” din Bacău a fost înscris ca parte a programului BAC-FEST.

S-a petrecut în prima zi a Festivalului și a fost o reușită deplină. Argumentele tin, înainte de toate, de calitatea umană și profesională a personalității care primește distincția, dar și de componența auditoriului: președintele Consiliului Județean Bacău, Sorin Brașoveanu, consilierii județeni și municipali, universitari, manageri ai instituțiilor de cultură, scriitori, oameni de teatru, elevi și studenți. Am ascultat o laudativă ilustrativă pentru dimensiunile operei artistice purtând semnătura unui slujitor de frunte al scenei (rostită de conf. univ. dr. Nicoleta Popa-Blanariu, de la Facultatea de Litere a Universității „Vasile Alecsandri” din Bacău) – Maia Morgenstern: actrița, decanul onorific al Facultății de Arte din cadrul Universității „Hyperion” din București și directoarea Teatrului Evreiesc de Stat. Senatul Universității „George

Bacău, 13-17 septembrie 2018

Festivalul Național „George Bacovia”

Bacovia” i-a acordat înaltul titlu „în semn de recunoaștere a prestigioasei activități în domeniul teatrului și al filmului și pentru contribuția la promovarea artei și a culturii românești în plan național și internațional”. În seara aceleiași zile, reputata artistă a oferit publicului băcăuan, în

registru scenic, prelegerea cu tema „O lecție de bune maniere”.

Programul propriu-zis al Festivalului a fost divers și pentru toate gusturile: colocvii românești în plan național și internațional. În seara aceleiași zile, reputata artistă a oferit publicului băcăuan, în

recital al poezilor prezenți în urbea lui Alecsandri și Bacovia, dialogul lui Mircea Cărtărescu („Un om care scrie”) cu publicul și al Ioanei Nicoale cu copiii, într-un atelier de joacă. Alți doi scriitori: Cătălin-Dorian Florescu („Bărbatul care aduce fericirea”) și Adrian Alui Gheorghe au fost provocați la dialoguri, nonformale, iar adolescenții din trupa A.C.T. au pus în scenă „Patimile după Bacovia”. Tot ei, dar și alți iubitori de muzică bună, au avut parte de concerte date de Cristina Dăscălescu, Alexandra Ușurelu Band, Proconsul și, cu o notă specială, Ada Milea. Două gratuități au fost oferite duminică (o călătorie cu Autobuzul „Bacovia”) și luni (vizitarea Casei Memoriale „George Bacovia”). Cu „Bacăul lui Constantin Bursuc” ne-am întâlnit tot luni, când am (re)văzut, în fotografie, orașul lui Bacovia din anii '60-'80. Punctul de vârf al Festivalului a fost înregistrat sâmbătă, la Gala Premiilor Festivalului Național „George Bacovia”. Am reținut evocările lui Ion Pop și Emil Brumarul, care au motivat amprenta bacoviană a evenimentului.

Ioan DĂNILĂ

Premiile Festivalului Național „George Bacovia”

Juriul: Bianca Burța-Cernat, Alex Goldiș, Radu Vancu, Bogdan Crețu și Adrian Jicu

Premiul special al Asociației „Patrimonium Bacoviensis”:

Georghe Iorga – scriitor, eseist, traducător din persană

Premiul pentru debut poetic 2017: **Dan Dediu**, pentru volumul „4,5 litri sânge, miliardar”

Premiul pentru cartea de poezie a anului 2017: **Claudiu Komartin**, pentru volumul „Maeștrii unei arte muribunde”

Premiul pentru cartea de critică literară/eseu: **acad. Ion Pop**, pentru volumul „Poezia românească neomodernistă”

Premiul Național „George Bacovia”: **Emil Brumarul**

Nominalizări:

1. Pentru Premiul Național „George Bacovia”: Emil Brumarul, Ion-Tudor Iovian, Nora Iuga, Ileana Mălăncioiu, Ion Mureșan, Ioan Es. Pop
2. Pentru Cartea de poezie 2017: Dan Coman - *Insectarul Coman*; Vlad Drăgoi - *Sergio Leone*; Teodor Dună - *kirilă*; Doina Ioanid - *Cele mai mici proze*; Claudiu Komartin - *Maeștrii unei arte muribunde*; Ștefan Manasia - *Gustul cireșelor*; Vlad Moldovan - *Glitch*
3. Pentru Cartea de critică/eseu 2017: Constantin Călin - *„Dosarul” Bacovia. Triumful unui marginal*; Ion Pop - *Poezia românească neomodernistă*; Flavia Teoc - *Limbajul poeziei scaldice*
4. Pentru debut poetic: Dan Dediu - *4,5 litri de sânge, miliardar*; Gabriela Feceoru - *Blișter*; Ovidiu Komlod - *noapte-lumină*; Nicoleta Nap - *ușor desincronizat, aproape imperceptibil*; Simona Nastac - *culoarea deprimantă a mierii*; Cristina Stancu - *Teritorii*; Bogdan Tiutiu - *Sundial*.

Agendă culturală

• *Zilele culturii călinesciene*, ediție jubiliară (27-28 sept.). Programul a inclus, la sediul Fundației, vizitarea Expoziției permanente „Univers călinescian”, repere publicistice („România literară”, „Viața românească”, „Lucașfărul de dimineață”, „Convorbiri literare”, „Ateneu”, „Hyperion”, „Contă”) și lansări de carte. În Aula „Gheorghe Izbășescu” a Bibliotecii Municipale „Radu Rosetti” au fost programate festivitatea de deschidere (de către C. Th. Ciobanu, președintele Fundației), simpozionul „O tradiție semicentenară – Colocviile Călinescu – o școală a spiritului critic” (invitat special,

acad. Nicolae Manolescu) și decernarea Premiilor „Zilele culturii călinesciene”. Pentru a doua zi, au fost planificate colocviul de literatură contemporană „Confuzia de valori în spațiul virtual”, un moment muzical și recitalul „Poetul în Cetate”.

• Festivalul-Concurs Național de Creație Literară „Avangarda XXII”, ediția a XVII-a (24-25 sept.), a dispus de un program bine articulată, gândit de președintele Fundației Culturale „Georgeta și Mircea Cancicov”, Victor Munteanu.

Vom reveni cu detaliile la ambele evenimente.

Ateneu

• revista revistelor • revista revistelor • revista revistelor • revista revistelor •

Secolul 21

1-6/2017

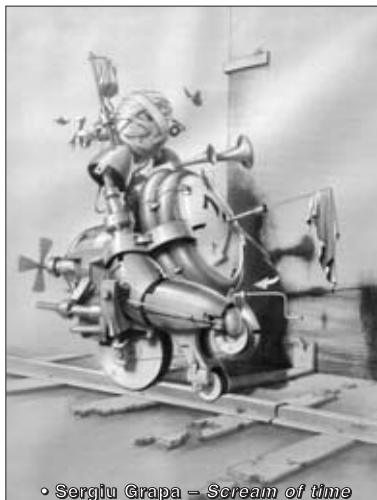
Prima apariție pe 2017 a prestigioasei reviste este dedicată lui Solomon Marcus (1925-2016; pp. 10-261) și arhitectei Ruxanda Beldiman (1973-2017). Deja o raritate (noi înșine am încercat să-l procurăm pentru Biblioteca „Sava Ariton” a Școlii Gimnaziale „Al. I. Cuza” Bacău, al cărui elev a fost în ciclul primar Solomon Marcus), numărul este un cuprinzător portret al savantului cu contribuții esențiale în domeniul matematicii, dar și al culturii în general. Scriu despre dânsul Mihai Dinu („Profesorul absolut”), Virgil Nemoianu („Un diamant cu multiple fațete”), Viorel Barbu („Savantul universal”), Basarab Nicolescu („Universalitate, rigoare și infinită deschidere”), Sanda Golopenția („Solomon Marcus sau despre bucuriile grave”)

ș.a. Președintelui Academiei Române, Ionel-Valentin Vlad, i se publică „fragmente din discursul de la ceremonia funebă”. (Completările le pot face ascultând înregistrarea cuvântului de atunci: am ținut să fiu la Cimitirul „Filantropia” în acea duminică de 20 martie 2016.) Două ziceri ale cărturarului deschid și închid revista: „Zero și infinit sunt frați” (cop. I), respectiv „Și toată matematica este un zbor spre altceva” (cop. IV). (I. Dănilă)

Nr. 89/2018

O veritabilă tribună a românismului este revista Fundației „Alba Iulia 1918, pentru unitatea și integritatea României”, concepută ca un almanah, fără a face concesii jurnalistice. Tonul articolelor este adecvat egidei susținute de Consiliul Local al municipiului Alba Iulia și de Consiliul Județean Alba: sobrietate, vehemență, prin argumentații și fapte. Cronicile („Grupul de inițiativă a reprezentat cu cinste Alba Iulia la sârbătoarea Centenarului Marii Uniri de la Viena”, „Celebrarea în Cleveland, statul Ohio – S.U.A., a Unirii Basarabiei cu Bucovina” ș.a.) se îmbină cu studii de istorie („Împreună cu frații lor de peste Munți, românii ardeleni – apărătorii fermi ai Marii Uniri din 1918”), dar și cu articole de atitudine („Politicianism la aniversarea Marii Uniri”). Echipa redacțională, coordonată de ec. Ioan Străjan, are grijă să asorteze textele cu numeroase fotografii (color) de la evenimentele prezentate. (D. I.)

• Sergiu Grapa – *Scream of time*

Ghiduri metodologice (2)

Există o adevărată mină de aur insuficient sau chiar deloc valorificată: lucrările metodicostăințifice pentru obținerea gradului didactic I. Sunt înmagazinate aici trudă, idei, frământări care au soarta efemeridelor. În 1988, la Liceul Pedagogic „Ștefan cel Mare” Bacău, a apărut o lucrare insolită: „Preocupări privind modernizarea predării-învățării la limba română în ciclul primar”. Era prima dintr-o serie numită „Buletin de informare metodică”,

pentru limba noastră

Ioan DĂNILĂ

Bacăul (pre)primar* (VI)

visată să atingă și o sută de apariții. Profesorii din cadrul Catedrei de limba și literatura română de atunci (numele lor, pe coperta interioară) au plecat la drum cu un entuziasm fără margini și aveau de ce: în biblioteca Liceului se adunaseră zeci de lucrări de acest fel, coordonate de dascălii de specialitate, fiecare dintre ele propunând o cale originală de a optimiza procesul didactic la disciplina cu cel mai mare număr de ore din planul de învățământ. Așadar, lucrarea (păstrată, probabil, în Biblioteca „Ion Luca” a Liceului) cuprinde secvențe din lucrările învățătorilor (din județele Bacău și Neamț) care au încheiat stagiul aferent gradului didactic I, grupate pe patru subdomenii: „Cîtit-scris; citire”, „Dezvoltarea vorbirii”, „Gramatică; ortografie, ortopee și

punctuație”, respectiv „Probleme de vocabular”. O comisie de control din Minister, din care făceau parte Vasile Molan (autor de manuale), Ioan Șerdeal (autor de metodică a predării limbii române), Vasile Ghica (coautor al unor culegeri de texte literare) ș.a., au lăudat în acel an culegerea și au făcut, cum era firesc, și recomandări. În subsolul paginilor se aflau citate despre limba română, care tutelau demersurile didactice: „Limba este tezaurul cel mai de preț pe care îl moștenesc copiii de la părinți, depozitul cel mai sacru lăsat de generații trecute și care merită de a fi păstrat cu sfințenie de generațiile ce-l primesc” (Vasile Alecsandri), „Învățătorul trebuie să fie el însuși un model de exprimare corectă, clară și frumoasă, evitând particularitățile

fonetice și lexicale ale zonei sau regiunii respective” (Programa de limba română), „Școala primară este temelia întregului sistem de învățământ” (Ioan Slavici) etc. Sunt de găsit în cele peste o sută de pagini oferte dintre cele mai diverse: de la sugestii privind aplicarea metodei fonetice, analitic-sintetice la prelucrarea textului literar folosind lectura prin sinonimie și de la transmiterea normelor ortografice la specificul predării în mediul bilingv (româno-ceangăiesc sau româno-maghiar).

„Buletinul” a apărut în decembrie 1988 și a fost difuzat cadrelor didactice înscrise la cursurile de perfecționare. În anul școlar următor, a fost nevoie de o suplimentare a tirajului (alte numere nu au mai apărut), pentru a-l pune la dispoziția cursanților în...

ianuarie 1990. „Rugăm pe toți cei care cumpără această lucrare – se menționa într-un text adăugat ca o erată în final – să se considere contribuabili la realizarea fondurilor pentru ridicarea, în incinta Liceului Pedagogic „Ștefan cel Mare” Bacău, a două busturi înfățișându-i pe Mihai Eminescu și, respectiv, pe Ion Creangă, «eterni păzitori ai solului veșnic». Vă mulțumim cu vorbele poetului nostru național: CEEA CE ESTE POSIBIL AICI ESTE SIGUR ÎN VESNICIE.”

Doar Ion Creangă a fost norocos, vechind de atunci și pentru multă vreme la bunul mers al școlii. Îl ascultăm?

* Serie de materiale menite a pleda pentru reintroducerea limbii române în programa de specialitate a liceelor/ claselor cu profil pedagogic, inclusiv la bacalaureat.

In memoriam

Victor Crăciun

(1934, Chișinău – 2018, București)

Merita să fie printre noi la o sărbătoare emblematică pentru stăruințele sale de zeci de ani – 1 Decembrie 2018. Poate că misiunea și-a împlinit-o, lăsându-ne să gândim un an special. Contribuțiile sale sunt de cea mai aleasă calitate: inițierea Centenarului de nemurie a poetului național Mihai Eminescu (1988-1989); redactarea Albumului „Eminescu” (1989); colaborează la reconstituirea Ligii Culturale Române (25 dec. 1989), devenită la 24 ian. 1990 Liga Culturală pentru Unitatea Românilor de Pretutindeni, al cărei președinte executiv va deveni; organizarea Primului Congres al Spiritualității Românești (Băile-Herculane, 1993), urmat de încă 11 ediții ale evenimentului, ș.a.

Între 1959 și 1965 a fost asistent, lector și conferențiar la Catedra de limba și literatura română de la Universitatea „Al. I. Cuza” din Iași și, din 1959, la Institutul Pedagogic de 3 Ani din Bacău.

La prima ediție a Reuniunilor Culturale „Alecsandriada” (Bacău, 7-10 iun. 2017), a fost invitat să conferențieze despre „Cântecul gîntei latine și recunoașterea europeană a literaturii române”, primind Marele Premiu al Reuniunilor. Revista „Ateneu” a găzduit un interviu cu titlul „Casa Vasile Alecsandri din Bacău trebuie să fie ceea ce este lasnaia Poliana pentru Tolstoi sau Muzeul din Frankfurt pentru Goethe” (V. Crăciun). Anterior, publicase în aceeași revistă însemnări despre N. Iorga (1964), Al. Dima (1965), Păcală (1967), G. Enescu și Marin Preda (1981).

Victor Crăciun – pildă de patriotizm prin faptă.

Ioan D.

• autori și cărți • autori și cărți • autori și cărți • autori și cărți • autori și cărți • autori și cărți • autori și cărți •

Există evenimente în viață care marchează ființa omului. Scriitorul simte acut orele sale astrale. Ana Podaru își consolidează creația prin volumul **13 Octombrie rece – Icarii timpului**. Un titlu impropriu pentru o carte de poezie, dar relevant pentru o mărturie despre destinul uman. Titlul conține în el moartea și speranța, îngemănate sub semnul timpului și al eroilor care visează să zboare cu orice risc.

Ea este o poetă curajoasă, îi place să spună lucrurilor pe nume. Se zbate să depășească greutățile ivite brusc în viața sa. O face deschis, cu suflet. A decis să-și zică starea apelând la stilul poeziei clasice, cu ritm și rimă, folosindu-se de cuvinte brodate, în care a pus bucurie. Întâlnirea cu poezia este un moment de evadare pentru poetă, este ocazia în care pipăie eternitatea cu aripi de ceață. Și-a asumat în mod deliberat acest stil pentru că i se potrivește, pentru că face legătura cu trecutul poeziei și pentru că are o empatie evidentă pentru cel de lângă ea. Empatia este trăsătura distinctă a creației sale. Totul vine dintr-o experiență profundă de viață. Ca profesie (asistent medical) a văzut suferința în stare pură, a văzut oameni care erau presați de limitele existentei. Limitele provoacă tragedii, angoase, căderi irecuperabile.

Evadarea poetei este una autentică, în spatele fiecărui poem este o stare depășită, o tragedie care s-a dizolvat în metafore, imagini, comparații, ziceri cu tălc. De asemenea, umorul străbate unele poezii, acceptă că lumea are nevoie de un zâmbet pentru a ajunge la bucuria dimineților depline.

Limba umană este fixată temporal, sub pecetea unui anotimp care prevestește soluția ființei: „Octombrie rece, cu teamă pășesc/ prin picuri de ploaie ce-mi biciuie trupul/ sub clopot ce bate mă adăpostesc./ în mine trăiește pădurea și... lupul” (13 Octombrie rece, p. 23).

Poezia îi permite Anei Podaru să-și spună suferința, să exprime durerea, să vadă limita vieții, să simtă primejdia morții... Ea preferă viața cu toate angoasele. Viața îi dă posibilitatea să iasă la loc larg, să explice semenilor că în lume există speranță. Apelează mereu la verb, astfel învește o poezie dinamică, străbătută de motive religioase, folclorice, de simbolul general acceptate, sub semnul unui romantism evident, pe care nu-l ascunde.

Temele sale se desfășoară sub semnul larg al **mamei**, ființa din care țâșnește în mod concret viața. Este matca, punctul de sprijin în

Ana Podaru

13 Octombrie rece – Icarii timpului

(Satu Mare, Editura „Inspirescu”, 2017)

univers. Mama rămâne să-i mângâie ființa. În mod repetat motivul **plouii** răzbește din versurile scrise de poetă, este semnul suferinței. Din poezia sa radiază căldura unor **gesturi simple** care dau speranță; acele gesturi care încurajează omul căzut în capcana neputințelor.

Ideile și viziunile religioase se înfiripă în poezia aceasta; **iubirea** este tema în jurul căreia se încheagă volumul, o iubire intensă, uneori neînțeleasă, fără argumente logice. Este legătura care consolidează poezia și relațiile dintre oameni, relații frânte de durere, însingurare, cădere în afara timpului. Pentru Ana, cei care iubesc sunt nemuritori, timpul nu mai are valoarea obișnuită: „Noi dorim a iubi... fă-ne nemuritori.../ cum putem fără tine simți a renaște?/ suntem fir de nisip, suntem mici, trecători./ casa morții-n trăsnete ne paște...” (Femeie din stele, p. 111).

Fiecare poezie are importanță pentru ea; femeia din stele – faptele ei sunt sub semnul curcubeului, ea se simte legată de cer, așteaptă ca Dumnezeu să-i vorbească într-o lume în care plouă cu pene de înger. **Mireasa** este o prezență puternică, simbolul bucuriei și al legăturilor cu eternitatea, al lacrimilor de înger, ba chiar se petrece logodna cu timpul sau complotul florilor. Ea reușește să capteze imagini speciale, romantice: ninge peste urma potcoavelor de cai; există un dans al ploilor de vară, dezlătuită ploii; există și ultimul vals sub anotimpuri secrete; o punte către Rai; un brăduț nins în codru și plânsul copilului sărac în drame tainice. Exemplele pot continua; volumul este bogat, și Ana Podaru generoasă.

De remarcat **imnul** care apare constant de-a lungul aventurii lirice: iubirea de femeie. Există mereu un **bărbat** în cer care iubeste femeia pentru că ea dă viață, pentru că ea rezistă sub arcadele timpului. Este secretul femeii, unul etern: „Urma ta pe patul meu în privirea mea-i tablou./ Glasul tău doștește-n mine ca un nesfârșit ecou./ Din mireasma ta adulmec diminetile târziu/ ?i fereastră mi-e deschisă, încă te aștept să vii” (Urma ta, p. 94).

Volumul are un sens deschis, se încheie cu un **colind**, un mesaj purtat de la inimă la inimă: „Bate vântul, ninge lin/ Din coliba mea de lut/ Bate vântul linu-i lin/ Cânt colindul de demult/ Bate vântul, ninge lin/ Port în mână crengi de Brad/ Bate vântul, linu-i lin/ Să le-asez la voi pe gard” (Colind, p. 216).

Fundalul pe care se desfășoară realitatea lirismului, partea spirituală a vieții, este format din pădure, flori, anotimpuri deschise, cântecul tainic al lumii, animale care sugerează avatarul propriu, fulgere care pun în mișcare muzica lumii (arcușul de pe cer), nopțile cu lună, ninsoarele etc.

Ana Podaru însă va trebui să-și depășească slăbiciunile; există unele imagini comune, simple care sună facil. Va trebui să-și tempereze energiile și să le convertească în versuri cu putere de a exprima stările metafizice, orele grele în care poezia înseamnă istorie personală, cu trimiteri la destinul uman în vremuri concrete. Există, iată, și versuri care exprimă inefabilul, miracolul: *pe vise plouă din aceiași nor; noi am simțit a flăcărilor rană; trăind un minut cât un secol; dansul ploilor de vară pe o petală de cais; un nou anotimp ce-a uitat că e timp; apusul e plin de petale de mact...*

Sunt versuri care definesc poezia aceasta: „se plimbă-n mine un pumnal albastru./ mă sfășie durerea-n mădulare./ se zbate-n mine-un anotimp sihastru/ și pentru-o clipă înc-o dată moare” (Se plimbă-n mine un pumnal albastru, p. 91).

Speranța care dă putere omului este exprimată prin metafora **Icarii timpului**, dovadă că ea este general valabilă și că zborul omului este înscris în ființa lui, cu toate riscurile: „Din păntec, dorința de zbor către soare/ copilul o are... născându-se viu/ Purtând mostenirea strămoșilor care./ Rămăși fără aripi, păcatul și-i stiu” (Icarii timpului, p. 52).

Dumitru Velea are o **prefață** expresivă despre acest volum; o întitulează *Câteva cuvinte de pe patul de spital despre o carte consolatoare a poetei Ana Podaru*, el notând despre această aventură spirituală: „Cartea aceasta, 13 Octombrie rece, arată din ce profunzimi și adâncimi își trage sevele și spre ce înalte grădini cu pomi cu mere de aur se ridică. Deasupra durerii și a omului căzut în suferință se înalță o clipă de speranță: copiii și urmele făcute pe cărarea vieții, semnele sub formă de cruce sau cele deslucate de fiară ce se cer pedepsite și uitate” (p. 13).

Constantin STANCU

Ce spune
„România
literară“

Primele numere pe septembrie a.c. ale revistei Uniunii Scriitorilor din România publică două grupaje consistente (40/07.09, pp. 16-20, și 41/14.09, pp. 14-17) dedicate bicentenarului Vasile Alecsandri, seminate de Nicolae Manolescu. Cu fixarea tematică „Istorie literară” și supratitlul „200 de ani de la naștere”, criticul și istoricul literar este consecvent în opțiunea privind datele biografice: „14 iunie 1818 – 22 august 1890”. Secvențele fac parte din „Istoria critică a literaturii române”, ediția a II-a revăzută și adăugită, conturând inconfundabil locul de frunte al lui Vasile Alecsandri în literatura română. Un detaliu semnificativ: revista „România literară” a fost fondată de Vasile Alecsandri, în 1855.

14 iunie 2018 –
zi istorică
la Universitatea
„Vasile
Alecsandri”
din Bacău

Anunțat încă din 2016 (când s-a marcat centenarul debutului în volum al lui George Bacovia) și probat în 2017 (la prima ediție a Reuniunilor Culturale „Alecsandriada”, cu egida „Vasile Alecsandri – 199”), bicentenarul din 2018 a fost gândit de universitatea care îi poartă numele, prin Societatea Cultural-Științifică „Vasile Alecsandri” Bacău, pe măsura importanței evenimentului de istorie literară. Consiliul Local al municipiului Bacău a aprobat achiziția bustului poetului (sculptor, Mihai Bejanariu), inaugurat în ziua împlinirii a 200 de ani de la nașterea celui ce ne-a lăsat „Hora Unirii”: 14 iunie. Au oficiat actul, în holul Facultății de Litere (str. Spiru Haret, nr.8), academicianul Eugen Simion și secretarul de stat în Ministerul Culturii și Identității Naționale, Gheorghe Popa. Fostul președinte al Academiei Române a mărturisit că Bacăul avea/are o bună viață culturală și ca atare venea anual aici, „ca într-o călătorie inițiativă”, însoțit de Alexandru Piru. Acum, când „intr-adevăr s-au împlinit 200 de ani de la nașterea lui Vasile Alecsandri, scriitor important pentru literatura română”, există „o bucurie în plus”: Eugen Simion a primit de la președintele Consiliului Județean Bacău, Sorin Brașoveanu, promisiunea că instituția va sprijini editarea integrală a operei lui Vasile Alecsandri, la Fundația Națională pentru Știință și Artă, din cadrul Academiei Române (ca în colecția *Pléiade*). Inițiativa a fost salutată de Gheorghe Popa, secretar de stat în M.C.I.N.

A urmat colocviul științific „Alecsandri, băcăuanul”, în Amfiteatrul „Dumitru Alistar”, precedat de un moment festiv:

Ioan DĂNILĂ

Vasile Alecsandri,
la bicentenar

la ceas aniversar, academicianul lui Eugen Simion (n. 1933) i s-a acordat de către rectorul Universității „Vasile Alecsandri” din Bacău, prof. univ. dr. ing. Carol Schnakovscky, *Diploma de excelență*, după o laudatio alcătuită exemplar de conf. univ. dr. Nicoleta Popa Blaniariu, ca „un gest de profundă reverență”. Dumitru Brăneanu, președintele filialei Bacău a Uniunii Scriitorilor din România, i-a oferit în același context o cupă *In honorem*. Momentul de vârf sub raport documentar a fost cel rezervat directorului Serviciului Județean Iași al Arhivelor Naționale, dr. Florin Cîntic, care a adus cu sine copia măturiei de mitrică mărturisind „fără niciun fel de echivoc care este data nașterii poetului”:

Măturie de mitrică

Prin care se face știut duhovniceasca Decasterie a Mitropolitului Moldovii că după încredințarea ce s’au luat prin sprafcă, s’au aflat pentru dumnealui Vasile Alexandri că la anul 1818 luna Iunie 14 s’au născut în târgul Bacăului, din pravoslavnicii legiuții săi părinți, dumnealui spatarul Vasile Alecsandri cu soția sa Elena născută Cozoni, căruia atunci prunc, lucrările sfântului botez în drept slăvitoarea noastră credință, după așezământurile sfintei și marea biserică a răsăritului, i s’au săvârșit de preotul Ioan dela Biserica Precista din arătatul târg, la 22 a aceleiași luni Iunie, iar nași i-au fost moșul său, dumnealui Mihalachi Cozoni. Drept aceea, spre încredințarea nașterii și a botezului în pravoslavie a numitului Vasile Alecsandri, fiind mai sus pomeniților săi părinți, i s’au dat această mitrică deasupra cu iscălitura înalt Prea Sfințitului Mitropolit al Moldovii și cavaler I. I. Veniamin, iar gios adevărită cu punerea peceții și cu iscăliturile cilenurilor acestuia Dicasteriei. 1835. Iulie 12, No. 333”.

Actul a fost reprodus prima oară de Gh. Ungureanu, directorul Arhivelor Naționale Iași, în articolul „Câteva date inedite despre familia și viața poetului

Vasile Alecsandri”, publicat în „Cetatea Moldovei”, Iași, anul IV, vol. IX, nr. 5, mai 1943, pp. 254-268.

Al doilea document prezentat în copie de același invitat special este o însemnare „pe dosul acestei hârtii” (Gh. Ungureanu) a tatălui său, spătarul Vasile Alecsandri: „**Vasilică este născut la 14 Iunie 1818 în târgul Bacăului, botezat în lege pravoslavnică de preotul Ioan dela biserica numită Precista din Bacău; iar nănaș i-au fost moșul său Mihalache Cozoni. Părinți: Spatarul Vasile Alecsandri, mama spătăreasa Elenco Alecsandri, născută Cozoni**”. Și acest text este reprodus de Gh. Ungureanu, la pagina 262. Directorul de azi al Arhivelor ieșene a făcut un exercițiu de profesionist: a scanat textele aflate în fondul de documente al instituției (în „Mapa familiei Alecsandri”), le-a transliterat (din chirilică, în alfabetul latin), apoi le-a înrămat elegant. Din 14 iunie 2018, cele două panouri se găsesc în fața Aulei „Vasile Alecsandri”, din Corpul D al Universității. A fost momentul unei precizări: în anul 2011, când mi s-a cerut să alcătuiesc textul plăcii omagiale aplicate pe fațada clădirii noi (din calea Mărășești, nr. 157), am sintetizat astfel: „1961-2011/50 de ani de învățământ superior băcăuan”, iar sub numele patronului instituției s-au

scris datele 14 iunie 1818, Bacău – 22 august 1890, Mircești.

A doua instituție prezentă la eveniment a fost Institutul de Filologie Română „A. Philippide” din Iași, sub a cărui egidă a fost redactat „Dicționarul literaturii române de la origini până la 1900” (1979). Maricica Munteanu, cercetătoare doctorandă, a repetat conținutul medalionului dedicat de Florin Faițer lui Vasile Alecsandri, cu consemnarea datei de 14 iunie 1818, informație păstrată în edițiile ulterioare (2004, 2016) ale aceleiași lucrări. Tot de la Iași a venit dr. Anca-Maria Buzea, directoarea adjunctă pentru patrimoniul a Muzeului Național al Literaturii Române, în subordinea căruia se află Muzeul „Vasile Alecsandri” din Mircești. Emoționată pentru faptul de a se afla în urbea natală a poetului, dumnealui a transmis și mahnirea că s-a pierdut Muzeul Teatrului, aflat în Casa „Vasile Alecsandri”, de pe strada Vasile Alecsandri din Iași, unde vreme de 11 ani a fost muzeograf.

A mai vorbit dr. Simona Drob, directoarea Direcției Județene pentru Cultură Bacău („Casa Alecsandri din Bacău, spre o certitudine”, în Programul „2018 – Anul European al Patrimoniului Cultural”), anunțând că există o hotărâre, din decembrie 2017, a Consiliului

Județean pentru exercitarea dreptului de preempțiune privind cumpărarea Casei.

Gheorghe Popa, secretar de stat în M.C.I.N., a expus convingător cadrul istoric și cultural care a conferit lui Vasile Alecsandri renumele de „personalitate uriașă a poporului român, care a pus temelia a ceea ce noi astăzi încercăm să consolidăm, să ducem mai departe”. Rectorul Universității „Vasile Alecsandri” i-a acordat lui Gheorghe Popa *Diploma de excelență*, motivând că „Bacăul îi este recunoscător pentru implicarea eficientă în campania de salvare a Casei Alecsandri și de imagineare în acel spațiu a unui necesar așezământ cultural”.

Academicianul Eugen Simion a ținut, spre final, să se consemneze prețutindeni data reală a nașterii poetului: „Mi-am amintit de poemul lui Marin Sorescu: *Trebuiau să poarte un nume*. Este nevoie ca Alecsandri să aibă o dată de naștere a lui în manualele școlare, în dicționarele noastre, așa încât să propun – de pe poziția mea democrată, într-un parlament imaginar – să acceptăm că Alecsandri s-a născut medalionului dedicat de Florin Faițer lui Vasile Alecsandri, cu consemnarea datei de 14 iunie 1818, informație păstrată în edițiile ulterioare (2004, 2016) ale aceleiași lucrări. Tot de la Iași a venit dr. Anca-Maria Buzea, directoarea adjunctă pentru patrimoniul a Muzeului Național al Literaturii Române, în subordinea căruia se află Muzeul „Vasile Alecsandri” din Mircești. Emoționată pentru faptul de a se afla în urbea natală a poetului, dumnealui a transmis și mahnirea că s-a pierdut Muzeul Teatrului, aflat în Casa „Vasile Alecsandri”, de pe strada Vasile Alecsandri din Iași, unde vreme de 11 ani a fost muzeograf.

Președintele executiv al Fundației Naționale pentru Știință și Artă, acad. Maya Simionescu, nu refuză un cuvânt de încheiere: „Mulțumesc foarte mult. Nu mă așteptam să iau cuvântul, dar dacă mi l-ați oferit, vreau să vă spun că a fost un moment extraordinar pentru mine. Eu sunt cercetător în științele naturii, dar m-am simțit foarte bine aici și mă gândeam de ce m-a ajuns sentimentul de acasă. Cu ajutorul, în primul rând, al dumneavoastră. Sunteți niște gazde absolut extraordinare. Se vede pe față bucuria că suntem împreună. În al doilea rând, părinții mei sunt moldoveni, așa că sunt foarte legată de Moldova și cunosc totul din poveștile pe care mi le spuneau. Ceea ce faceți și ce s-a făcut și ce se va face în continuare pentru Alecsandri este extraordinar. L-am iubit în școală, mi-l aduc foarte bine aminte, dar după această sesiune promit că merg acasă și iau din nou cartea, să-l citesc de-a fir a păr. Peste doi ani, vom încerca să-l redăm tinerilor și urmașilor noștri ca pe o mare valoare a literaturii noastre. Mulțumesc pentru primire. A fost excepțional și chiar vreau să mai vin”.

Transcriere:

Alexandru Roman, student, Facultatea de Litere a Universității „Vasile Alecsandri” din Bacău; activitate în cadrul practicii de specialitate

Prezentul deformat al unui popor ce pare că nu se mai regăsește în datele unui nou context internațional defavorabil. Apoi, aparenta libertate care conduce mai degrabă la nivelarea conștiințelor. Promisiunea unei Europe ce din păcate sucombă cu fiecare decizie asumată. Lipsa de vivacitate, voința îndârjită de a face totul în contratimp cu firescul. Normalitatea zilei de azi, îmbrăcând cel mai adesea forme viciate. Toate - un derapaj ce pare că nu mai are sfârșit, teama de asumare a adevărului. Omul fără repere, omul unei identități măsluite, din matricea căruia noțiunile-nucleu de altădată, precum familia ori națiunea sunt împinse către o retorică neomarxistă.

Nu de puține ori, plecând dinspre considerente literare, ajunsesem să conchid că fenomenele postmoderne, dincolo de jovialitatea și inteligența ludică a discursului, deși determinate evident de financiar și relațiile dintre giganti transfrontalieri, vor fi revenit către viața cotidiană, asupra căreia a avut consecințe nefaste imediate. Nefiind deloc un nostalgic al vremilor pre-decembriște, nu am cum să nu constat totuși lipsa de coerență și dezumanizarea totală a prezentului. Așezați în fața unor comportamente-tip, traseate mai mult sau mai puțin vizibile, rămânem defetși, rareori compulsivi, dar perdanții majori ai unei Europe zdruncinate de propriile ipocrizii. E un joc surd, kafkian, în cadrul căruia subzistă cele mai ciudate simbioze. Se fac și se desfac alianțe, se reconfigurează Balcanii ori ceea ce altădată stătea sub semnul Mitteleuropa, Vestul are disperată nevoie de Est pentru a-și arunca mărfurile și tehnologia ce uneori se dovedesc a fi depășite.

Au rămas puțini dintre cei care îndrăznesc să nu plătească prețurile cerute, dintre cei interesați pe mai departe de echilibru și firesc. În an centenar, dincolo de prețiozitățile unor acțiuni pe-repede-înainte, mai mult formale, afirm deloc paranoic că majoritatea discursurilor sunt din start înecate în carnalitatea

cronofiabile

Marius MANTA

Primul Război Mondial între realitate și ficțiune

new-multiculturalism-ului. În această linie a rarelor aparițiilor editoriale „altfel”, deloc tributare partizanatelor economico-politice, se înscrie și cartea Gabrielei Gîrmecea „Primul război mondial, între realitate și ficțiune”. Autoarea, profesor de limba și literatura română, critic și istoric literar, editor, fotograf, jurnalist, o asiduă cititoare continuu updatată, deopotrivă un promotor cultural, colaboratoare cu state vechi a „Ateneului”, ne încântă acum printr-un discurs fericit organizat, cercetând în situ fenomenele care au generat iar pe de altă parte au fost generate de Primul Război Mondial. Apelând la Arhivele Naționale, Muzeul Național al Literaturii Române, Muzeul Național de Istorie a României, Muzeul Militar Național „Ferdinand I”, colecțiile personale (și nu numai), Gabriela Gîrmecea face dovada unui arheolog priceput care știe nu să „fantazeze”, ci să redea în toate aspectele unul dintre cele mai importante momente ale istoriei moderne.

Cartea se află sub sigla Didactica Publishing House și echivalează cu un muzeu în miniatură, grație elementelor-surpriză, multi-layer, care completează demonstrația la tot pasul: e vorba de multitudinea de documente, tipărite acum pentru prima dată într-un corpus unitar (vorbim de scrisori, decizii, certificate, bilete, hotărâri, ziare etc.). Studiu (în parte) imagologic, realitatea Primului Război și complet definită prin strategiile militare prezentate, datele statistice (ambele analizate de specialiști în domeniu), literatura memorialistică, corespondența trimisă de pe front, presa vremii și firește, nu se putea altfel, beletristica inspirată de acest moment. Informația prezentată nu este pur și simplu trunchiată și pusă la dispoziția cititorului. Gabriela Gîrmecea are, evident, știința de a decupa aspectele elocvente, pentru eventualitatea de a le însuma; ca toate acestea, meritul său incontestabil derivă din felul de a capacita chiar imaginația unui lector care

ajunge să probeze, fie și în timp, competență. În mod cert, întreaga construcție pleacă de la ideea conform căreia istoria se apropie de noi prin fapte de viață cu emoții, stări, afecte, trăiri. Nu e o istorie pur liniară, ci e tumultul unor destine care se presupun reciproc, urcând discursul, de ce nu, la un palimpsest deopotrivă axiologic și ontologic.

La nivelul propriu-zis al conținuturilor, regăsim mai multe puncte de interes, printre care: neutralitatea, intrarea României în război (mobilizarea, războiul propriu-zis, strategii, solidaritatea combatanților, inspecția pe front, varii secvențe din viața cotidiană a frontului, în spatele liniilor, repausul, sărbătorile pe front), refugiații, gara și trenurile, Misiunea franceză și atmosfera generală, armata rusă, serviciul sanitar, profitorii de pe urma războiului, uniforma militară, partizanii, viața de după război. Unul dintre cele mai importante capitole este cel arondat „scriitorilor aflați la război”, cei mai amintiți fiind Camil Petrescu, Cezar Petrescu, Rebreanu, Ioan Missir, George Topîrceanu („Amintiri din luptele de la Turcucaia” – cine mai citește azi așa ceva?), Elena Cancicov, Felix Aderca. De altfel, în chip fericit și în mod voit, autoarea pare să uite din când în când faptul că personajele nu sunt altceva decât niște simple și banale apariții „de hârtie”. Încă de la primele pagini, dedicate neutralității României, Gabriela Gîrmecea le atribuie „suflu nou”, lăsându-le să dea măturie: colonelul Paul Vardaru ori Onisifor Sachelarie din „Întunecare” (Cezar Petrescu), Ștefan Gheorghidiu la Camil Petrescu, Laura din „Balaurul” (Hortensia Papadat Bengescu), Apostol Bologa din „Pădurea spânzuraților”. Exemplele, firește, pot continua. Din start, este scoasă în evidență eronata impresie a tuturor românilor că armata noastră era pregătită pentru realitatea războiului, impresie generată de o propagandă nefericită (în locul desertului, ofițerii primeau broșuri trimise de la regiment. Îndoctrinarea se făcea prin intermediul acestora. Erau totuși de o calitate îndoielnică, încă din start ofițerii intuiau mesajul acestora și le aruncau fără să le citească). O astfel de greșală avea să fie greu taxată de istoria propriu-zisă. Transcriu un scurt fragment:

„Momentul în care se afirmă că războiul se poate câștiga prin lupta corp la corp amintește de naivitatea avocatului Petrescu din tren și stârnește aplauze delirante: «Vom învinge pentru că soldații noștri se vor lupta cu baioneta – și nu e tun care să reziste baionetei românești – împotriva oricărei armament, iar când baioneta se va fi frânt, cu pumnii, cu unghiile, cu dinții». Discursul deputatului este demn de fanfaronada lui Cațavencu și își atinge scopul de a câștiga capital politic sau de a masca, prin falsul patriotism, afacerile pe care le avea cu statul, intrucât despre intervenția sa furtunoasă s-a vorbit mai multe zile”. Apoi, e interesant cum mediul românesc este scindat între a participa sau nu la război, între a fi de partea Antantei ori dimpotrivă. Vocile se multiplică, cele „ficionale” sunt dublate de cele „cu atestare istorică” (de exemplu, momentul asumării poziției Regelui cu privire la intrarea României în război a fost notat de Regina Maria într-o scrisoare adresată mamei sale, datată Cotroceni, 24 august 1916, scrisoare trimisă ulterior prin Louis Basset. În tot cazul, am lăsat să se înțeleagă, războiul găsește pe toată lumea nepregătită (la rigoroasă, consultați-l pe Ioan Missir în „Fata moartă”). După cum probabil e lesne de anticipat, observațiile la limita tragicului ale lui Camil Petrescu ori Liviu / Emil Rebreanu sunt fundamentate pe experiențele militare directe ale acestora. Imagini de natură apocaliptică sunt oferite din perspectiva Gestalt (văd, aud, simt). Cele mai multe pagini sunt arondate pe de o parte bătăliile de la Oituz, pe de altă parte cazul lui Emil Rebreanu.

În ordinea acestui întreg edificiu sunt inteligent inserate fragmente din corespondența / jurnalul generalului Berthelot, precum și ale generalului Alexandru Averescu. Sunt fără doar și poate multe puncte de interes, precum și varii maniere de raportare. Dintre acestea, unele se află la primele comentarii de factură comparată – e și cazul textelor poetice („Marș greu”, „Versuri pentru ziua de atac”, „Luna”, „Patru”, „Vecinice”, „Cadavrul”) ale lui Camil Petrescu, aflat combatant pe frontul de la Oituz.

Una peste alta, „Primul război mondial, între realitate și ficțiune” este un exercițiu fericit de restabilire a interesului pentru națiune și eforturile acesteia de a-și autogenera existența. Oferind implicit o credibilă stratificare socială, derulând idei când convergente, când divergente, peste toate, Gabriela Gîrmecea a oferit cititorului de azi un altfel de reper, o carte „senzorială”, dinspre care a reușit să medieze faptele istorice, realitatea unei epoci.

Expoziția de grafică și pictură „360°”

Pe data de 19 septembrie, la Galeria „Karo” din Bacău, s-a deschis expoziția „360°”, de grafică și pictură, a artistelor Luminița Radu și Bianca Rotaru. Curatorul expoziției – care va fi deschisă până pe 19 octombrie – este Constantin Ținteanu.

La vernisaj, a vorbit Iulian Bucur, critic de artă. El a remarcat unitatea expoziției, determinată de faptul că între propunerile celor două artiste „există legături în ceea ce privește desenul, compoziția, subiectele”. Referindu-se la titlul expoziției, Iulian Bucur a vorbit despre „exercițiul rotirii”, despre *elanul* și *emoția* plasticienilor.

Asupra acestui eveniment, vom reveni în numărul din octombrie al revistei, care va fi ilustrat cu lucrări din expoziția „360°”. (V. S.)

• Carmen Poenaru – Spatii suprapuse
Premiul Ministerului Culturii și Cercetării
din Republica Moldova

Saloanele Moldovei, în Anul Centenar

Ne apropiem, iată, de trei decenii de funcționare neîntreruptă. La această vârstă, *Saloanele Moldovei* reprezintă cel mai longeviv și, desigur, cel mai disciplinat eveniment expozițional al anului din România și, probabil, din Republica Moldova. Catalogul celei de a 10-a ediții a fost prefătat în anul 2000 de Constantin Prut, care a insistat pe beneficiile realizate în primul deceniu, când s-a conferit evenimentului inclusiv o dimensiune politică, prin integrarea artelor de peste Prut în cultura națională românească, dimensiunea națională realizându-se firesc tocmai prin participarea artiștilor de pe cuprinsul ambelor țări. Este momentul când s-a reușit, de asemenea, o reală deschidere către toate generațiile de artiști. Pentru cine a avut curiozitatea și puterea să urmărească cele 28 de ediții, este clar acum că aceste beneficii, odată câștigate, s-au alimentat anual cu noi și noi valori plastice.

La ediția cu numărul 20, în anul 2010, prefătorul catalogului a fost din nou Valentin Ciucă. El rememorează entuziasmul începutului, cu inerențele compromisiuri la nivelul criteriilor de selecție și constată că, în timp, *Saloanele Moldovei* au câștigat în valoare artistică. În cuvântul său sunt evocați pictorii Ilie Boca și Mihail Greco, ca repere importante pentru artiștii care au participat anual la eveniment. Peste numai doi ani, în 2020, vom vedea aici expoziția care va marca anul 30 al *Saloanelor Moldovei*. Nu pot anticipa discursul prefătorului acelui catalog. Pot să adaug însă, de pe acum, ca președinte al juriului din acest an, 2018, câteva gânduri în legătură cu acest mare eveniment artistic.

Prin tenacitatea cu care este organizat, prin durată și prin anvergură, evenimentul *Saloanelor Moldovei* se apropie de cei peste 40 de ani ai expoziției anuale a Societății „Tinerimea artistică” (1902-1947) și depășește cei 23 de ani ai *Salonului Oficial* de la București (1924-1947). Fie și numai pentru acest lucru, organizatorii și participanții, o bună parte dintre ei prezenți la toate edițiile, merită toate laudele și aprecierile. Ei scriu în fiecare an o nouă și valoroasă pagină în istoria artelor plastice românești.

La ediția 2018, organizată sub semnul aniversar al anului centenar, au trimis lucrări peste 400 de artiști dornici să participe la evenimentul expozițional, hotărâți să-și afirme sau să-și confirme valoarea prin creația artistică personală, constituită în argument pentru înscrierea în actualele tendințe din arta românească. Misiunea complicată și responsabilă a juriului a constat în selectarea, în clasarea și în recompensarea cu premii a celor mai meritoase creații.

Fără îndoială, *Saloanele Moldovei* reprezintă un eveniment deschis către toate genurile de exprimare din arta contemporană românească, de la formulele clasice, „conservatoare”, până la experimente, tendințe și direcții dintre cele mai actuale ce au, neîndoielnic, rădăcini în filonul generos de artă românească pe care îl regăsim de multe veacuri dincoace și dincolo de Prut, pe întreg teritoriul României vremelnice împărțite.

Gheorghe DICAN,
vicepreședintele
Uniunii Artiștilor Plastici
din România

Plumbul de sub limbă

„Last dance with Mary Jane/
One more time to kill the pain”
Tom Petty and the Heartbreakers

Am procurat sticlulele din statul cu legile mai laxe,
uleiul de canabis
avea numai componentul calmant,
fără cel psihotic.

Din mamă în mamă circula
vestea că dezleagă fraze întregi peste noapte,
pitulat timp de cinci minute sub limbă.

O sută de dolari pe zece mililitri, cu aromă
de căpsuni, de măr verde nu mi s-a părut
exorbitant, mai ales
că balanței destinului i-ar fi ajuns
câteva picături să se incline.

Mama, pâna la care am condus
vreo două ore să le cumpăr, regreta
că n-am apucat să-i cunosc băiatul
înainte. *O lună întreagă*
i-am dat zilnic, cinci picături, sublingual.
Să vezi ce se-mpotriva să meargă la școală,
acum îmi aduce singur ghiozdanul dimineața!

O lună,
unu, doi, trei, patru, cinci stropi
ți-am picurat cu pipeta sub limbă,
în fiecare dimineață și seară. Mă rugam
uleiul să ungă toboganul
cuvintelor din creier în gură.

De atunci închid fără să citesc
articolele despre copii vindecați
de autism, însoțiți
de videoclipuri cu înainte și după.

Dacă nu mă îmbăt cu minuni, reușesc
să trec mai ușor peste ziua de azi. De ce
am fi noi mai deosebiți să se întâmple? De ce
am fi noi mai deosebiți să nu se întâmple?

Au mai rămas câteva picături cu aromă
de măr verde pe fundul sticlulei îngropate
sub siropuri de tuse, pastile de Advil, capsule
de valeriană în coșul de nuiete din baie.

Ațipesc cu ele sub limbă. În foșnetul
livezii din vis de la bunica, ne jucăm
pitulușul. Te pândesc
printre crengile tufelor de zmeură cum stai
cu spatele, cu capul rezemat pe braț,
răcnești din toți rărunchii
unu, doi, trei, patru, cinci, până la douăzeci
cine nu-i gata îl iau cu lopata, apoi
te întorci cu-n rânjet pe buze, încercând
să-mi dibuiești din ochi
ascunzătoarea.

**Daniela
HENDEA**

Să se-ngroape Texas în zăpadă

N-aș fi prins rădăcini într-o zonă
cu noiembrie cea mai suportabilă
perioadă a verii, cu cerul arcuit
într-o cupolă aproape perfectă,
dacă nu

erau adunați aici la grămadă
toți oamenii pe mâna cărora
puteam să las cu-ncredere un copil
care nu vorbește, care-nșfacă
degetele celei mai apropiate persoane
pentru a se scărpinga pe genunchi (fără
să-mi întortochez gândurile în cele mai
cumplete scenarii).

În aceste condiții, aleg la întâmplare
o seară de noiembrie, azi, de exemplu:
setez în cameră aerul condiționat pe 10 °C,
din cearceafuri de flanelă îmi ridic
cort pe covor. Mă-nvelesc
într-un poncho pufos, cu 10% lână alpaca,
îmi pun mânușile flaușate cu un deget,
le înfășor în jurul unui termos
de ciocolată caldă.

În șosete căptușite și boncanci, îmi chircesc
degetele de la picioare, ca după
o drumeție de zece kilometri pe panta
piezișă a unui glaciar, vîntul
văjăie printre brazi, ninge cu fulgi
ca penele unui pui de acvilă.

Mă pregătesc de culcare, se anunță
o zi grea de escaladat și mâine,
mă-ndemn, înainte
să dea buzna Mircea-n cameră, să smulgă
la o parte cearceaful, să-mi dirijeze
mâna spre obrazul lui drept.

Îl gădila o geană ce căzuse, mă ruga
din priviri să o îndepărtez. Am cules-o
cu grijă, o presam cu putere între
buricele degetului mare și cel arătător.
Am suflat îndelung peste ele, mi-am pus
în gând o dorință, înainte să le desfac,
aveam dreptul să ghicesc o singură
dată.

**Eduard
ROSENTZVEIG**

Pescarul Amin

La sărbătoarea cucilor pescaru' Amin
venea cu lotca ce se clătina din plin,
și-n fiecare noapte-n plasa lui
cu străluciri de peruzea
cite o fată, fără voie, se împiedica.

El pescuia peștoacia și, puțin prea grea,
o lună amăruie de-i strălucă în ochi
„D'ai, Boje, zdarovie!” bolborosea,
să își ferească de deochi
spinări de sabie, dorade argintii
și-un hanus subtilin.

Era pescar de vieți în zdrențe sidefii,
de bale uns și sarea mării vii,
umbra în zori pe calm și-n sine întindea,
dintre crevice, undiți pentru-ndurarea Ta.

Prin golful său cîndva necunoscut
se încingeau petreceri cu muzică turcească
și tarantele vechi în noua franțuzească
îl înveleau în fluturi cu pîlpiiri zglobii

Lăsînd pe mal tot ce prindea, lua fata,
o ridica pe șold și o-ntreba
de s-a lovit, împiedicîndu-se de luna grea,
îi da o sărutare, și-o trimitea la tata...

La fel ca el, te-astept pe cheu cu bicicleta,
mi-am luat și plasa monofilament
și pînă să apar, voi braconca impertinent
doar hipsterițe bune, ce-n feisbuc freacă menta

La sărbătoarea crucilor pescaru' Amin
pleca în lotca lui puțînd a șprot și vin
și-n fiecare ochi din plasa-i grea
cite-un pescar, aflînd că totuși vii, se-mpleticea.

Luna de înghețată

O floare cu urechi de liliac,
o poveste cu buze de mac
de unde mai pot auzi cum odată
șusoteai unei călugărițe cu ochi de piper verde
despre-un călugăriț de care nu se poate pierde
cît nu mînîncă toată luna de înghețată;

o floare cu aripi de plasture
zboară cu vocea mea, din a ta descărnată
la tine în păr sărutări căprui să-și fluture
încă o dată...

Am devenit peste noapte această privire spre cer
ca să mă regăsești cu zahăr nins și amar
prin ramurile unui copac sucit înadins,
îți spun la ureche, dintre stelute turcoaz și argintii,
feluritele ghidușii de pe cuprins
ale cailor hrăniți cu jar
galopînd spre noi, cei iubiți,
pe sub copacii mereu migratori, migratori,
cu fructele-n preajma noastră
și rădăcinile plecate-n adînc
spre apa Iordanului, sus, printre nori...

Cuvintele acestei dimineți

Buzele mele încă nu au făcut aerul să viseze,
pentru că buzele tale mi-așază peste vocale o
nouă cerneală;

privești Cerul și vrei să îl strîngi între palme
ca pe o cămașă albastră, răcoasă...

Ochii tăi întregesc lumina verii ca un răsărit auriu
ivit dintre cearcănele celor ce ascund în priviri
un amurg.
Izbucnești în rîs cînd îți spun că ultimul friedman
a luat sulurile Torei și a fugit, în loc de rămas-bun,
lăsîndu-i mai singuri și mai puțini pe cei
de dincoace de rîul străbun,
cu Sinagoga dărimată, cu rugăciunea
neterminată,
pradă Constanței unei singure certitudini.

Rîsul tău sonor întoarce capetele fetelor
hipnotizate de ecrane
cătrel bărbaiți pufoși ce le vinează imaginar și atît.
Toate veșnicile lumii sunt, de la înălțimea genelor
tale, secunde fricoase
atunci cînd ochii mei îți înțîlnesc liniștea.

Tu îți despletești fericirea, dintr-o arcuire,
chiar aici,
în realitatea ce-și ascunde neputincioasele
reclame la somn și uitare.
Brațele tale, transparente vitralii, cuprînd,
îmbrățișînd, abisuri imaginare,
așa cum doar înătorii buni o fac
atunci cînd se întorc din larg, învăluți de alge,
peste prăpastia de negrăit
dintre un țarm cu scoici și o mare.

Acum privesc și eu Cerul
și trei Cuvinte mă împresoară
din toate direcțiile, deodată;
deși le aud în urechea stîngă –
parcă le-aș asculta cu urechea ta dreaptă
cuibărită la piept.

Cîntec pentru la noapte

Ochii tăi mi-adapă caii albaștri
din glasul meu cînd se-ntorc uneori,
ți-aud vocea în zori, prin nisipuri,
galopînd spre un stol de îmbrățișări.

Iar atunci îmi deznozi răsufierea pe buze,
să n-ascund ce nu poți destrunzi;
du cîntecul acesta cu o scoică la tîmplă,
fii convînsă că-l vei auzi.

Păstrează-l ca pe-o rodie dulce,
ca pe o lună ascunsă în pijama,
fredonează-l cînd vei stînge lumina,
să-mi descopere inima ta.

Pînă la urmă

Pînă la urmă,
între o fantezie și virtualizarea ei
diferența este pierderea
oricărei suspiciuni a schimbării
și odată cu aceasta a nădejdi
de a mai privi în ochi un om;
uciderea omenescului începe
prin împușcarea imprevizibilului său.

De aceea visez mult
și aleg realitatea ce rezistă
oricărei tentații a virtualului;
zeul omului virtual a murit
încercînd să umanizeze de fapt
o relație virtuală cu sine.
Visarea nu îți va ucide relațiile;
pînă la urmă Dumnezeu
este El însuși concret.

lumi anglo-saxone

Elena CIOBANU

Întunericul și tăcerea

„Vreau să mă uit la ei cînd vor veni/ Să culeagă, printre
mineralele mute, rădăcinile. [...] Se vor întreba dacă am fost
importantă” (*Ultimele cuvinte*). Cam așa își imagina, într-o
poezie, Sylvia Plath întîlnirea cu oamenii unui viitor încă
nenăscut, aflat „la distanțe stelare”. Cu gândul acesta am
intrat, pe o vreme excesiv de capricioasă, în cîmîtirul din satul
tipic englezesc Heptonstall, Yorkshire, pentru a-i găsi mor-
mîntul.

Eram pregătită să înfrunt stoic ceea ce pe *Tripadvisor* era
descriș de unii ca o adevărată încercare: identificarea corec-
tă a locului unde își doarme somnul veșnic zbuciumata poetă
americană. S-a dovedit că singura provocare mai serioasă
era vremea. Pietrele negre ale mormintelor vechi de lângă
biserica anglicană maiestruoasă arătau lugubru pe o ploaie
măruntă, rece, măturată de un vînt aspru. Peste o jumătate
de oră, însă, un soare cald și vesel făcea să strălucească
lespezile mortuare și trezea la viață verdele crud al ierbii.
Apoi iar ploaia și iar soarele. Nimic nelocului lui totuși, pentru
că o altă vreme nu s-ar fi potrivit mai bine cu universul bipo-
lar al melancoliceii poete.

Am găsit repede, ca din întîmplare, stratul îngust și dezor-
donat de plante și flori obișnuite, încadrat de pietre neregu-
late, neîngrijite, sub care oasele Sylviei, „eliberate de vena
fictivă” (*Cîmîtir de noiembrie*), se topec din ce în ce mai mult
în pămîntul negru. Nimic nu atrage atenția asupra locului,
totul e aproape revoltător de obișnuit. Preiau dintr-o poezie
timpurie senzația nedreptății simțite de fiica aflată în vizită
pentru prima dată la mormîntul tatălui după mulți ani de la
moartea lui. Piatra ei funerară pare mult prea sărăcăcioasă
ca semn pentru trupul în care au locuit, la un loc, strigătul fre-
netic al spiritului Ariel, ironia biciuitoare a sinucigașei Lady
Lazarus, triumful ambiguu al reginei albină, amărăciunea
biruinței sarcastice a fiicei strivite de imaginea tatălui strigoi
sau vocea renunțării absolute ce descrie cu înfinită tandrețe
trupul femeii moarte, din ultima ei poezie. Anul acesta, în
octombrie, se împlinesc 55 de ani de la moartea ei. Dacă ar
fi trăit, ar fi avut vârsta de 86.

„Chiar și printre flăcările cele mai năprasnice poate fi sădit
lotusul de aur”, pare să vrea să mă consoleze mottoul scris
cu litere negre, deloc ostentative, pe fondul cenușiu, mohorât
al pietrei funerare. Ted Hughes, sotul Sylviei Plath, mort și el
între timp, a spus că a ales din *Bhagavad-Gita* acest citat
pentru mormîntul poetei, dar s-a descoperit recent că, de
fapt, versul acesta aparține poetului chinez Wu Ch'Eng-En
(secolul al XVI-lea). Aproximația cu care și-a amintit Hughes
sursa din care a extras versul nu i-ar fi mirat pe vandalizatorii
care au extras cu dalta, de mai multe ori, numele lui de lângă
cel al Sylviei Plath. Urma violentei dispute dintre susținătorii
Sylviei și custodele postum al operei sale se vede și acum în
nuanța diferită a literelor reinscripționate ale numelui soțului.
Presupunând că Sylvia Plath și-ar fi dorit să fie despărțită în
moarte de Ted Hughes, lucrul a fost dus la îndeplinire: dife-
rența fizică dintre literele numelor va perpetua în timp, în mod
simbolic, pătimașă disensiune. Dar nu este vorba atît despre
disensiunea reală dintre cei doi, cît despre cea proiectată de
cîntorii sau, mai curînd, cîntoarele teroriste asupra lor.
Acestea nu s-au întreat dacă (sau, mai ales, în ce fel) era
importantă poeta, cum își imagina ea într-o poezie citată mai
sus, ci au continuat spectacolul expunerii ei publice, descriș
sarcastic de o Lady Lazarus, care sfărșea prin a se revolta
violent împotriva privitorilor voyeurști erijați în falși salvatori.

În fața mormîntului ei, lăsînd la o parte orice amintire a
falselor bătălii moralizatoare, nu caut să aud niciun plîns,
niciun geamăt, niciun strigăt. Dacă le-aș auzi, cu siguranță
nu ar avea nicio legătură cu locul la care mă uit cu tristețe.
Nu este însă o tristețe apăsătoare, ci una resemnată,
aproape liniștită, pentru că, într-adevăr, aici „muștele nu văd
vreo înviere sub soare” (*Cîmîtir în noiembrie*), iar „femeia
desăvârșită” care odihnește dedesubt și-a luat cu ea în
moarte „zâmbetul împlinirii” (*Capăt*) și conștiința faptului că
mineralele sunt și rămîn „mute”. Cuvintele ei călătoresc prin
lume „fără călăreț, neobosite bocănituri de copite” (*Cuvinte*),
dar spiritul care le-a creat era fascinat de staza morții ca
ultimă și supremă metamorfoză de o stranie frumusețe. „E
mai natural pentru mine să stau întinsă/ Atunci eu și cerul
facem deschiși conversație” (*Sunt verticală*), mărturisirea eul
ei poetic. Este însă o conversație care nu se aude de dinco-
lo de mormînt. Tot ce se „aude” este „întunericul și tăcerea”
(*Luna și arborele de țisă*).

Mă opresc puțin asupra celui de al doilea eveniment al zilei de 17 septembrie din cadrul Bac-Fest 2018, dialogul dintre Radu Vancu și Mircea Cărtărescu. La întrebările destul de punctuale, de precizie, M. C. a răspuns cu problematizări dintre cele mai complexe, mergând până spre limita puterii judecării omenești de a discerne. E genul acela de gândire extrem de complicată, cu siguranță bună producătoare de fantasmă literare, dar deloc productivă pe tărâm social, deși MC, angajat în publicistică, a reușit destul de bine să-și domine tendința de ramificare a ideilor și a fost destul de clar pentru public în opțiuni. El nu este însă un publicist profesionist, este scriitor și este salutară clarviziunea lui literară. Ca scriitor, produce și domină fantasmele, scriitura lui e limpede, curgătoare, superbă.

Unele dintre întrebări parcă răspundeau unor reproșuri făcute de mine pe ici-colo, între care „lipsa de generozitate”. Scrisesem vreo câteva vorbe în acest sens, anume că MC nu are generozitatea lui Nichita Stănescu, care-și lauda confrății. E posibil să greșesc în ce-l privește pe Nichita, eu nu l-am cunoscut, posibil să-și fi pupat pe frunte doar epigonii și să le spună că sunt geniali, iar nu pe adevărații scriitori. Dar a intrat în legendă ca generos prin aceste laude.

MC este structurat altfel. Când am aruncat câte-un asemenea reproș, se poate ca oamenii care au citit să-și fi spus că n-am altceva decât reproșuri. Trebuie să-mi fac mea culpa. Ar fi trebuit, absolut necesar, să nu-mi fie lene să spun și pentru ce îl admir. Și-l admir pentru talentul uriaș și la fel de mult pentru faptul că decembrie 1989 l-a prins fiind scriitor și el a rămas mai departe scriitor. N-a abdicat și a știut să se ferească de toate capcanele, de multe ori întinse, prin care și-ar fi sporit gloria, dar își știrbea din timpul pentru operă, ceea ce, fatal, i-ar fi diminuat creativitatea. Poate că unii ar considera asta drept un act egoist, deoarece nu s-a

Dan PERȘA

O după-amiază din viața Bac-Fest

livrat mai mult societății, dar eu îl admir, a procedat fie cu un bun instinct, fie cu o conștiință superioară. Într-un fel asemănător lui Eminescu. „Eu rămân ce-am fost, romantic”... iar MC l-ar putea parafraza: „Eu rămân ce-am fost, scriitor”.

În acest context, MC a căutat să demonstreze, în această seară, că este generos, amintind de cei 15 tineri cărora le-a transmis „Învățătura” și i-a susținut, unii având azi cărți bune. Mi-a plăcut un lucru spus de MC. Pe vremea când mergea la cenecluri, a primit la rândul său „învățătura” și susținere de la criticii literari ai epocii, critici care făceau cenecluri fără să primească bani pentru asta. Au muncit nu pentru arginți și MC a spus că a simțit că e de datoria lui și a celorlalți ca el să transmită mai departe cunoștințe literare fără să primească arginți. Și mi-a plăcut deoarece unii dintre scriitorii din generație cu el fac niște cursuri de „scriere creativă” pe bani grei... L-a lăudat și pe Radu Vancu, de asemenea ca un exemplu de generozitate. Dar, cum spuneam, altele sunt punctele admirabile pe care poate miza. Mai ales că timpurile noastre nu seamănă deloc cu cele în care a trăit Nichita, iar copilăria și adolescența lui MC i-au creat o cu totul altfel de personalitate.

Una dintre chestiunile asupra cărora MC a zăbovit a fost următoarea: că și-a reconsiderat, cu tot mai mare accent în ultima vreme, ceea ce credea despre „autonomia esteticului” și a spus că scriitorul nu din datorie, ci datorită structurii lui (să spunem că sufletești, umaniste), să se implice cu vocea în cetate. Să fie de partea celor slabi, oproșiți. Un

gând frumos, dar părerea mea este că scriitorul nu are sorți de izbândă când se implică în postura de intelectual în viața socială (căci acesta este intelectualul, omul implicat în viața politică și socială a cetății). El este implicat în cetate prin literatura lui. Produce și răspundește fantasmele transitorice, care în plan literar echivalează conștiința procurată, în plan filozofic, de gânditor. Iar gânditorul nu va putea fi niciodată productiv în conștiință cum este scriitorul în fantasmă. De aceea gânditorii, adevărații gânditori, apelează la operele scriitorilor atunci când vor să înțeleagă mai bine lumea noastră. Umanul, omenescul, societatea, istoria și politicul. De ce să-i scrii mai mult unui fenomenal scriitor ca MC decât cărțile lui, prin care onorează un har divin?

Să revin la autonomia esteticului. Un slogan al criticii predecembriste. Sunt perfect de acord cu MC, am ajuns și eu la aceeași concluzie, gândind în urmă, din ce-am auzit și-am citit, pentru că eu pe atunci eram cu tutelele abia mijte. Criticii cereau autorităților să țină seama de

autonomia esteticului, pentru a proteja scriitorii de cenzură și a-i elibera de presiunea făcută asupra lor pentru a fi doctrinari. Viața, prezentată în literatură, trebuie să fie liberă de doctrine, încât scriitorul să fie față în față doar cu conștiința și viziunea sa asupra existenței. Da, lucrul acesta îl puteau face scriitorii susținuți de critici, oarecum. Dar cu o limită destul de apropiată. Nu puteau emite niciunul dintre adevărurile asupra societății ideologizate. Așa că „autonomia esteticului” n-a fost până la urmă decât o microeliberare a scrisului. Lucrurile importante le scriu scriitorii folosind alte tertipuri, între cele mai cunoscute fiind esopismul. Însă lucrurile devin pe dată complicate de îndată ce te întrebi: dar ce Dumnezeu semnifică esteticul??? MC se pare că a înțeles, la vremea aceea, că este scrierea frumoasă. O scriere frumoasă, în care nu poți spune adevărul despre viața oamenilor, nu poți scrie despre adevărata viață a oamenilor și despre lumea în care ei trăiesc. Scrierea frumoasă nu s-ar deosebi atunci prea mult de calofiliile. Or un Dostoievki nu scria cine știe cât de frumos, ba dimpotrivă,

stilistic este mediocru, însă pătrunde în cele mai adânci cotloane ale existenței omenești și deoia la „sufletul rusesc”, și societatea rusă. Literatura scrisă de MC nu a avut însă nevoie de așa ceva. MC a găsit o cu totul altă cale. De fapt nu a găsit-o, ci ea l-a găsit pe el. Între ce a scris înainte de '89 și după, nu există hiatusuri. Probabil că, dacă nu ar fi existat un decembrie '89, el ar fi putut să-și scrie cărțile exact cum i le cunoaștem acum, fără să fie cenzurat. Aceasta este literatura lui. Dincolo de spațiu și timp, dar îi arată și limitele. Dar cum limitele țin de conștiință, gândire și angajare, nu-i poți face niciun reproș, pentru că literatura ține de sensibilitate și o viziune unică a scriitorului. Or viziunea lui MC este una de poet, vine prin introvertire, prin extragerea lumii din sine, acolo unde a fost generată ca viziune. Însă ideea că a fost îndemnat să scrie „frumos” îl supără astăzi, când își dorește anumite calități umane. Dar dacă ar fi dus înapoi în timp, ar face altfel decât a făcut? Nu cred, niciunul dintre noi nu cred că ar putea face altfel. Sau, dacă ar face, și-ar compromite opera. Scriul ține de un anumit metabolism și orice încercare de schimbare a lui este dăunător... Așa că și după dialogul din această seară, Mircea Cărtărescu va rămâne tot Mircea Cărtărescu, exact așa cum îl știm – și nici nu mi-aș dori să se schimbe, deși îi doresc să metabolizeze cu succes această aspirație spre „mai uman”.

În ce privește răspunsurile sale, unul dintre ele mi-aș fi dorit să fi fost altfel, poate tocmai în consens cu această umanizare. Radu Vancu l-a întrebat dacă îl poate ierta pe Eugen Barbu, „acest mare porc”, că l-a atacat în repetate rânduri în „Săptămâna”. MC a spus că teoretic așa ar trebui să fie, dar practic nu poate trece peste asta. Nu știm despre aceste atacuri repetate. Repetate fiind, ele nu sunt vreo zicere „din năduf”, într-o zi proastă, după care omului îi pare rău de ce-a zis și merită o indulgență. Eu bănuiesc de ce și pe cine ataca Barbu. Avea un orgoliu nemăsurat, vrând să fie cel mai mare scriitor român. Și în pornirea aceasta a lui, era un detector de talent. Cine îi periclită poziția dorită era bălăcărit. Căuta să-i distrugă imaginea. Ce superb ar fi fost ca, în aceste condiții extreme, MC să-l poată ierta. Altfel spus, să-l poată uita. Iar când și-ar aminti întâmplător de el, să poată zâmbi.

A fost o seară pentru care merită aplauze și Mircea Cărtărescu, și Radu Vancu; mai mult decât orice altceva, această ieșire în public a fost un act de mare generozitate.

Premiile filialei Bacău a Uniunii Scriitorilor și ale Revistei „Plumb” pentru anul 2017

Premiile filialei Bacău a Uniunii Scriitorilor din România pentru anul 2017:

Secțiunea proză – Viorel Savin; prezentare, Petre Isachi
 Secțiunea poezie – Cristina Ștefan; prezentare, Grigore Codrescu
 Secțiunea critică literară – Constantin Călin; prezentare, Gh. Iorga
 Premii speciale: *Opera Omnia* – Victor Stan, Piatra-Neamț; Ionel Necula (Tecuci), pentru istorie literară; Vasile Ghica (Tecuci), pentru publicistică.
 Premiul post-mortem: Anița Nandriș-Cudla, din Cernăuți, pentru impresionantul volum „20 de ani în Siberia. Amintiri din viață”.

(Președintele filialei, Dumitru Brăneanu; președintele juriului, Gh. Iorga)

Premiile Revistei „Plumb”, pentru anul 2017:

Secțiunea proză: Gheorghe Ungureanu
 Secțiunea cronică literară: Ioan Țicalo
 Secțiunea istorie literară: Ioan-Culiță Ușurelu

Premiul pentru cronică muzicală: Ozana Kalmuskî-Zarea

Premiul pentru fidelitate: Eugen Vernan (Directorul Revistei: Ioan Prăjișteanu; redactor-șef, Petru Scutelnicu)

Laudatio

la acordarea titlului de *Doctor honoris causa* doamnei Maia Morgenstern

Se vorbește adesea despre marii autori de literatură ca despre niște creatori de viață. Adevărat, dar în felul lui, actorul însuși este un creator de viață. Actorul preschimbă cele două dimensiuni ale paginii de text, unde îi sălășluiește rolul, în tridimensionalitatea sălii de spectacol. Actorul se împrumută personajului și lasă să-i zvâcnească în voce, în umblet ființa aceea de hârtie care face tândări, cu salutară insolență, cel de-al patrulea perete: nevăzută, dar mereu acolo, între scenă și public. Prin el se revarsă în sală un fel de energie, de trăire care poate să-i pară spectatorului mai adevărată decât rutina lui de fiecare zi.

Peretele acesta e o piatră de încercare pentru orice actor. Dacă personajul trece, prin filtrul acesta transparent și neiertător, în sală, la public, atunci da, actorul este un creator de viață. Din stofa aceasta de magician pare să fie Maia Morgenstern. A însușit atâtea personaje – pe scândură, în filme și pe platourile de televiziune –, încât e de mirare că-i rămâne energie îndeajuns să trebăluiească la fel de spornic în afara ficțiunii, acolo unde și-a asumat o multime de responsabilități. E o postură din care Maia Morgenstern face cumva același lucru ca pe scenă: dă viață unor idei, pune „în practică”, așa cum se spune, niște proiecte – niște „scenarii” – de realitate.

Pentru o sumară exemplificare, să amintim că Maia Morgenstern este, din 2012, manager al Teatrului Evreiesc din București, decan, tot din 2012, al Facultății de Arte, „Geo Saizescu” din cadrul Universității „Hyperion”, societate de onoare al Teatrului Național din București, membră a UNITER (Uniunea Teatrală din România) și UCIN (Uniunea Cineaștilor din România); de asemenea, membră în juriul pentru acordarea Premiului Național de Excelență în Cultura Română și membră în juriile unor importante festivaluri din Europa: de la Geneva (1995), Salonic (1996), Angers (1998), Monte Carlo (2000).

Fără să vreau să devin un plicticos cronograf de ocazie, dar asumându-mi onoranta misiune de – să zicem – meriograf, voi încerca să strâng, într-o radiografie mai degrabă cantitativă, câteva elemente simptomatice pentru această carieră impresionantă, pentru această „existență artistică”, așa cum îi place Maiei Morgenstern să spună.

A jucat într-o sumedenie de teatre, din mai toată țara și din străinătate. În primul rând, la Teatrul Evreiesc de Stat unde, cu ani buni înainte de a deveni manager, a debutat, îndată după terminarea liceului, cu rolul lui Puck din *Visul unei nopți de vară*, de Shakespeare. Îl înlocuia pe atunci pe Radu Mihăileanu, proaspăt plecat în Franța și devenit, între timp,

regizor – între altele, al unui film savuros, *Concertul*, în care un ochi plânge, iar celălalt râde cu lacrimi. A urmat Teatrul Tineretului din Piatra-Neamț, unde a fost angajată imediat după absolvirea IATC-ului (Institutul de Artă Teatrală și Cinematografică „I. L. Caragiale”), la clasa profesorului Dem Rădulescu, despre care a vorbit nu o dată, cu prețuire și grațitudine, ca despre un mare artist și mentor. Odată cu revenirea în București, au început să curgă colaborările cu teatre importante din Capitală – Naționalul, „Metropolis”, „Bulandra”, „Odeon”, Teatrul Mic –, dar și din țară: „Radu Stanca” din Sibiu, „Marin Sorescu” din Craiova, „Maria Filotti” din Brăila. Să nu uităm Megaron din Atena și nici formula spectacolului independent, pe care a experimentat-o în *Leul deșertului*, în regia lui Radu Beligan, pe un text de Mona Baldu, în 2014.

A lucrat, de asemenea, cu numeroși alți regizori de teatru și film, unul și unul: Liviu Ciulei (într-o montare a piesei pirandelliene *Șase personaje în căutarea unui autor*), Andrei Șerban (*O trilogie antică – Medeea, Noaptea regilor*, după Shakespeare; *Livada de vișini*, unde a jucat rolul Variei; *Pescărușul*, unde a fost Arkadina), Cătălina Buzoianu (care a distribuit-o în *Turandot*, după Carlo Gozzi și în rolul Doamnei T., din *Patul lui Procut*, o dramaturgie după romanul lui Camil Petrescu), Silviu Purcărete (*Orestia*), Felix Alexa (*Livada de vișini*, unde a fost, de astă dată, Liubov Andreevna), Răzvan Mazilu (*Când Isadora dansa, Dama cu camelii, Îngerul albastru*, după Heinrich Mann, în care a interpretat rolul Lola Lola, pe care l-a făcut cândva și Marlene Dietrich), Alexandru Dabija (*Astă seară Lola Blau*, după Georg Kreisler), Claudiu Istodor (*Profesiunea doamnei Warren*, după G. B. Shaw), Victor Ioan Frunză, Chris Simion și câți alții... În film, întâlniri faste au fost, între atâtea altele, acelea cu Lucian Pintilie (*Balanța*), Martha Meszaros (*A șaptea cameră*, unde a jucat rolul lui Edith Stein), Theodoros Angelopoulos (*Privirea lui Ulise*), Mel Gibson (*Patimile lui Hristos*).

Maia Morgenstern a interpretat un întreg popor de personaje, îndeajuns să repopuleze „Republica mondială a literelor”, dacă aceasta s-ar

afila cumva în pericol. Am numărat – mi-e teamă că în pagubă – peste 140 de roluri în teatru și film, multe împrumutate din piese de Euripide, Aristofan, Marlowe, Shakespeare, Moliere, Carlo Gozzi, Goldoni, Dumas-fils, Gogol, Cehov, Strindberg, G. B. Shaw, Pirandello, Harold Pinter, Edward Albee, Friedrich Dürrenmatt, Georg Kreisler, Vasile Alecsandri, Lucian Blaga, Mihail Sorbul, Matei Vișniec...

Premiile au venit firesc, trofee prestigioase în țară și în străinătate: Premiul pentru cea mai bună actriță la Festivalul Emma din Londra, pentru rolul Maria din *Patimile lui Hristos* (2004); Premiul *Theatre vivant* al Radio France International, pentru cel mai bun spectacol în franceză, *Teatru descompus*, după Matei Vișniec (1993); Premiul *Les stars de demain*, la Geneva, pentru cea mai bună actriță și, tot atunci, Premiul Criticii pentru interpretarea Nelei din *Balanța* (1992). Pentru același rol și în același an, un premiu acordat de Asociația Umoriștilor Români – o recunoaștere din partea unei tagme exigente, care nu se întrece în laude, iar când e vorba de judecați de valoare, nu se joacă, deși știe de glumă, de bună seamă. Nela este un contrapunct luminos la universul grotesc din jur, șarjat cu amară voluptate de regizorul Lucian Pintilie. Inteligența, umorul și intransigența morală o ajută să nu se piardă și să aperse, în felul ei, niște valori în care crede. Mai sunt, desigur, Premiul UNITER pentru Lola Blau (1995), Premiul UNITER pentru cel mai bun rol feminin în *Medeea* din *Trilogia antică* (1990), Premiul Național *Lucia Sturdza-Bulandra*, pentru cea mai bună actriță a anului, cu aceeași *Medeea* (1990), Premiul *Irina Răchiteanu-Sirianu*, pentru *Dama cu camelii* (1997) și câte și mai câte...

Rolul Maiei din *Patimile lui Hristos*, în regia lui Mel Gibson, i-a sporit, firește, notorietatea internațională. Rolul acesta este o tulburătoare pagină de poezie a tăcerii, care iese direct din vocația de tragediană a Maiei Morgenstern. Actrița transformă absența Maiei din scenele neotestamentare care au inspirat filmul, într-o coplesitoare prezență tăcută. Din mutenia ei, Maria își iese numai pentru câteva replici în aramaică, puține, dar esențiale. În rest, cuvintele sunt suspendate, pentru că ele n-ar face decât să zgărie inutil la suprafața lucrurilor, incapabile să prindă laolaltă atâtea miracol și atâtea grozăvie câtă trăiește Maria.

În tăcerea Maiei e o durere pe care cuvintele n-o pot drenea. Este suferința de pretutindeni și dintotdeauna a unei mame care-și pierde copilul. Este, mai mult încă, un cutremurător sentiment al fatalității, o presimțire a zădărnicii oricărei împotriviri: este drama unei mame care intuieste destinul teribil al copilului ei și care găsește sfâșietoarea înțelepciune de a aștepta ca el să se împlinească pas cu pas, caznă cu caznă, o încercare după alta. Pentru că așa a fost scris.

În felul în care construiește artistic acest rol, Maia Morgenstern împletește, cu un instinct expresiv admirabil, trei filoane stilistice: ceva din vechea tragedie elină, poezia neotestamentară și niște reminiscențe – bine topite în tabloul de ansamblu – de coregrafie expresionistă a la Mary Wigman. Sunt, de pildă, scene în care, înaintând tăcut, cu pași mari, cu gesturi largi, cu privirea concentrată, înfășurată în vălurile ei negre, Maia Morgenstern, *alias* Maria, amintește de Mary Wigman, coregrafa și dansatoarea germană, cu fluturarea cernită, îndoliată a ținutelor ei și cu dansurile împregnate de atmosfera sumbră a celui de-al Doilea Război Mondial. Pe de altă parte, în rolul Maiei, așa

cum îl construiește Maia Morgenstern, se întrevede ceva din coregrafia Casandrei – amuțită și ea – dintr-o pagină faimoasă a *Orestiei* lui Eschil: în fața palatului din Argos, Casandra își presimte sfârșitul. Cuvintele au tăcut, toată ființa ei nu-i decât un du-te-vino pe mutește, apropiere și îndepărtare înfricoșată de poarta fatică, dincolo de care o așteaptă implacabil.

Tăcerile din care este făcut rolul Maiei sunt întrerupte totuși de câteva rare replici, așa cum spuneam. Una dintre ele este inspirată de o formulă din ritualul pascal evreiesc și a fost introdusă în film, din câte am aflat, chiar la propunerea Maiei Morgenstern. Este un schimb de replici pe care Maria și Maria Magdalena – Maia Morgenstern și Monica Bellucci – îl au premonitory, chiar la începutul filmului: „*Prin ce anume noaptea aceasta este altfel decât celelalte?*”, întreabă una. „*Prin aceea că până acum am fost în robie, dar în scurtă vreme, nu vom mai fi*”, răspunde cealaltă.

Început cu Puck din *Visul unei nopți de vară*, jalonat de repetate întâlniri cu eroinele chehoviene (din *Livada de vișini*, *Pescărușul*, *Trei surori*), parcursul artistic al Maiei Morgenstern ar putea, cred, include și un Ivanov chehovian, dacă n-ar incomoda că acesta este totuși un rol masculin. Personajele chehoviene (eroinele nu fac excepție) sunt mai degrabă pasive, monocorde, agățate fie de un trecut ireversibil, fie de un viitor cețos, dacă nu de-a dreptul improbabil. Ivanov regăsește însă – lucru mai rar în dramaturgia lui Cehov – o neașteptată energie interioară, forța răfuielii cu sine până la capăt, a asumării unui prezent din perspectiva căruia își judecă întreaga viață, își amendează trecutul, își interzice pedepsitor viitorul și își dă un verdict demn de eroii tragici din stirpea lui Hamlet și Manfred, cu care se compară dezamăgit. Forța unei teribile deliberări interioare, a asumării unei decizii capitale caracterizează, așa spune, o categorie de roluri care îi vin mănășă Maiei Morgenstern, fără a-i epuiza, nicidcum, posibilitățile de expresie scenică. Nota gravă nu-i decât una dintr-un registru expresiv mult mai bogat, pe care Maia Morgenstern îl stăpânește cu virtuozitate.

Oricum, dincolo de toate personajele pe care le-a creat și le va mai însuși de aici încolo, Maia Morgenstern rămâne – ea însăși – un personaj aparte în teatru și filmul românesc, către care se îndreaptă prețuirea și grațitudinea noastră. Pentru ce anume? Pentru bucată de viață pe care o adaugă vieților noastre, prin lumile imaginare în care ne invită personajele ei și pentru sporul de înțelegere a lucrurilor, pe care îl pot aduce toate acestea.

Nicoleta POPA-BLANARIU

Premiul pentru Proză

Bogdan-Alexandru Stănescu

Le mulțumesc tuturor membrilor redacției „Ateneu” pentru că au considerat *Copilăria lui Kaspar Hauser* demnă de acest premiu. Îi mulțumesc scriitorului Dan Perșa pentru prezentarea generoasă pe care a făcut-o cărții. Este una dintre puținele prezentări ale cărții în care se afirmă peremptoriu caracterul ei „poematic”. *Copilăria...* a ajuns astfel la cel de-al patrulea premiu (și în mod normal ultimul) și mă bucur că se încheie „viața postumă” a cărții chiar aici, la Bacău.

Ce vă voi spune astăzi va fi deja o mărturisire, pe care am mai făcut-o, parțial, de câteva ori, cu bucurie și cu o oarecare nostalgie. Viața trăită, uneori semnificativ, te melancolizează. Prin toamna anului 1968, când eram în clasa a VIII-a, începuse să frecventez Cenaclul „Lucian Blaga” al Casei de Cultură din Bacău și abia atunci am citit poeme din „Mirabila sămânță”, opera poetică blagiană fiind, după cum se știe, multă vreme interzisă după al Doilea Război. Cam tot atunci aveam să află că și George Bacovia e un mare poet. În toamna aceea am citit câteva cărți importante, care nu aveau legătură cu programa școlară, am scris câteva versuri și am pus mâna, la propriu, pe o revistă de cultură: „Ateneu”. Eram, prin vârsta mea, vremuri romantice, dar aveam să află curând că, doar pentru doi-trei ani, viața în România părea să se liberalizeze, să se schimbe. Urma să se schimbe iarăși în rău, din păcate. Dar adolescentul care eram își consuma multe seri și unele nopți în dialoguri peripatetice cu noii săi prieteni care, adesea, erau cu câțiva ani mai mari decât el. Auzeam despre autori și cărți, pe care îi căutam apoi în bibliotecile altora, prin bibliotecile publice sau pe la sala de lectură a Bibliotecii Județene. Cam atunci „m-am trezit”. Pe vremea aceea am avut cunoștințe sau prieteni „infometati” de lectură. Autorii și operele pe care le căutam erau „pe

Colocviile și Premiile

Premiul de Excelență

Eugen Uricaru

În anul 1965 debutam cu două povestiri în Revista „Ateneu”. Eram foarte mândru de isprava mea deoarece ele fuseseră citite de George Bălăiță, care era deja un scriitor adevărat. După atîția ani, iată, primesc o *Diplomă de excelență pentru proză*, de fapt pentru romanul PERMAFROST, din partea redacției aceleiași reviste – ATENEU. Aceeași revistă – o altă redacție. Prin forța lucrurilor. Unii dintre membrii redacției care m-a debutat au trecut pragul acestei lumi, mutându-se într-o alta, despre care nu știm chiar nimic (avem și noi o certitudine, în sfîrșit!), iar puținii care au mai rămas – între care mă număr, deoarece și eu am fost redactor la „Ateneu” – așteaptă, fiecare în felul său, să vadă ce se întîmplă cînd faci acest unic pas. Revista anilor '60 era excepțională, era îndrăzneată, vie, polemică și stîrnea un real interes unui public avid de informații culturale și judecări de valoare. Era publicul acelor ani destul de tumultuos. Revista de azi nu e mai prejos. Chiar în unele domenii mai bine conturată – mă refer la sectorul de critică și istorie literară. În acest moment avem de-a face, la „Ateneu”, cu un grup de profesioniști ai literaturii, în ansamblul ei, care privesc cu toată seriozitatea și responsabilitatea ceea ce fac ei și ceea ce fac alții în cultura română. Doamna Carmen Mihalache a reușit să cristalizeze un grup literar plin de personalitate, de culoare ideatică și de curaj estetic. Acest fapt mă emoționează mai mult decît faptul că am primit o distincție de maturitate artistică exact de la revista în care am debutat. Mă emoționează pentru că nu mai trebuie să-mi pun acea groznică întrebare: unde ne sunt cei care duc, mai departe, mesajul, unde sunt purtătorii

de torte? Ei există, ei merg mai departe, arătînd că începutul mai îndepărtat, începutul mai apropiat au fost semne ale unei energii care nu se stinge cu una, cu două – cultural vorbind, „Ateneu” de azi e o nouă etapă a aceluiași parcurs, început și reînceput în diferite momente istorice. La rîndul lor, cei de azi de la „Ateneu”, redactori și colaboratori, se încumetă să facă istorie. Asta generează o mare emoție oricui înțelege despre ce este vorba, de fapt. Le mulțumesc că există și că nu se lasă copleșiți de vremuri care nu par ci chiar sunt grele, pentru cultura română. Cu ei, cei de la „Ateneu” de azi, totul pare mai ușor de suportat. Să le mulțumim în felul nostru, citindu-i!

Premiul pentru Poezie

Dan Petrușcă

sprînceană”. Înțelesesem că o cultură temeinică trebuie să înceapă cu începutul, așa că am citit epopeile antice (nu numai grecești), cântecele Evului Mediu, Petrarca, Villon, E. A. Poe, Baudelaire, Verlaine, Rimbaud, Rilke, Nichita Stănescu etc. și abia peste o vreme am ajuns la Alecsandri și Eminescu. Am citit mai întîi pe Sofocle, Shakespeare, O'Neill și abia apoi pe Caragiale; de asemenea, m-am întîlnit cu Cervantes, Balzac, Dostoievski, Kafka, Mallraux etc., urmînd să mă dumiresc după aceea cine sunt Sadoveanu, Rebreanu, Camil Petrescu... Într-un anume fel, a fost bine, fiindcă mi-am dat seama repede că operele românilor făceau față oricărei comparații.

În lunile următoare „trezirii” mele, i-am cunoscut și pe „bătrânii” de la „Ateneu”, așa cum își spuneau ei, care, de fapt, nu trecuseră de multă vreme de 30 de ani. Am debutat în revista care mă premia azi, în aprilie 1969. Horia Gane, corector al revistei pe-atunci, mi-a dus poeziile la redacție, iar Sergiu Adam și

Ovidiu Genaru, din simpatie pentru adolescentul care eram, fiecare în parte mi-a spus mai târziu că el m-a propus pentru publicare. Deși, dacă îmi amintesc bine, de rubrica debutanților se ocupa George Bălăiță. Are astăzi acest amănunt vreo importanță?... Pentru mine da, fiindcă i-am cunoscut pe „băieții” ăștia minunați într-un moment de sărbătoare al vieții lor și, de ce nu, al meu. Ce răspuns are astăzi Ovidiu Genaru la întrebarea de ce era mai bine în timpul comunismului?

„Pentru că eram tânăr”, zice el cu un fel de sete nedisimulată. Avînd în vedere debutul meu, nu mă îndoiesc de faptul că și Radu Cârnelci, redactorul-șef, știa foarte bine ce se publică în revista sa... Urma să-l cunosc și pe Ioanid Romanescu, cel care avea să mă publice mai târziu în „Convorbiri literare”... Între timp, după cum știți, Ioanid Romanescu, Sergiu Adam, George Bălăiță, Radu Cârnelci, vorba unui personaj din „Hanul Ancuței” a lui Sadoveanu, au plecat „într-o lume mai puțin veselă”.

Cartea de poezie pentru care am fost premiat acum de Revista „Ateneu”, intitulată „Oarecum anacronic” (Cluj-Napoca, Editura Limes, 2018), asemenea celorlalte cărți ale mele de același gen, conține, printre altele, „istoria” raporturilor mele tensionate cu „poezia”. Sunt semne bune pentru ea, am auzit de la câțiva confrăți, după ce au citit-o, și mă bucur, într-un fel, că „am scăpat” de ea. Oricum, deja nu-mi mai aparține. Nu pot să închei decît mulțumind redacției actuale a Revistei „Ateneu” – pe ai cărei membri îi cunosc de mult și îi prețuiesc –, fiindcă „drămluind” cărțile de poezie apărute în ultima vreme, a hotărât să-mi premieze cartea aceasta.

Revistei Ateneu - 2018

Manifestare culturală cu tradiție, Colocviile și Premiile *Ateneu* s-au desfășurat și anul acesta în cadrul mai larg al „Bac-Fest 2018”. Tema aleasă a Colocviilor s-a dorit să fie una contemporană, de mare interes și actualitate: „Romanul istoric, între document și ficțiune”. Succesul acestei teme s-a vădit la dezbateri, timpul alocat colocviilor devenind parcă neîncăpător față de dorința oaspeților de a-și exprima opinia. Un mare plus a fost faptul că, printre cei care ne-au onorat cu prezența, s-a aflat Eugen Uricaru, care ne-a delectat (și se pare că a făcut pentru prima dată aceste mărturisiri) vorbind despre impactul istoriei asupra contemporaneității, ca strat de profunzime al romanelor sale cu subiect istoric, dar a prezentat și principiile personale, general valabile, de ficționalizare a istoriei: „Să descoperi în istorie o schemă în care sufletul omului contemporan funcționează. Roman istoric propriu-zis nu există. Există reconstituiri, întotdeauna eșuate” (citad din memorie). „Romanul are un mare viitor, pentru că tot ce se întâmplă este istorie.” Și, pentru a continua cu norocul (sau strategia redacției *Ateneu*) de a avea oameni deosebiți la Colocvii, Alex Goldiș a disertat excepțional, vorbind despre funcționalitatea romanului istoric. În vreme ce științei istoriei i s-ar atribui adevărul istoric, romanul istoric aduce în prim-plan complexitatea etică și simbolică, pe care le restituie istoriei. De la adevărul strict, obiectiv, la adevăruri subiective. A

deschis și o temă incitantă, privind posibilitatea scrierii unor romane din istoria recentă, de gestionare a prezentului, încercare eșuată până acum. Nu există un roman notabil al Revoluției din 1989. Romanul istoric descoperă mecanisme secrete, pe care istoriografia științifică nu le poate pune în evidență. Iar Bogdan-Alexandru Stănescu, în postura de prozator, premiat cu un roman al perioadei pre- și post- 1989, a citit un eseu despre influența ficțiunii asupra mentalului și impactul acestei trăiri în ficțiune (i-aș spune eu) asupra realității. Nici poezii nu s-au lăsat mai prejos și Dan Petrușcă (este și eseist, desigur) a vorbit despre diferența paradigmatică dintre comunism și democrație. În comunism exista o „paradigmă așezată”, bine definită, pe când cea actuală este volatilă. Gabriela Gîrmacea, premiată pentru superba carte „Primul Război Mondial, între realitate și ficțiune”, a mărturisit că s-a ocupat de acest volum cu gândul la străbunicul care a luptat în al Doilea Război Mondial și este înmormântat la Mărășești. „Am vrut să arăt că între realitate și ficțiune intervine ceva sensibil”. Desigur, se află aici doar un strop din cupa plină și spumoasă a dezbaterii care, fapt de menționat, au avut continuări ramificate pe aleile Parcului *Cancicov*, după ieșirea, în grupulețe, a invitaților și publicului, din Biblioteca Județeană „C. Strurdza”, care ne-a găzduit ca de atâtea ori!

Dan PERȘA

Premiul special pentru volumul „Primul Război Mondial, între realitate și ficțiune”

Gabriela Gîrmacea

mentare în arhive și muzee ce s-a întâmplat din punct de vedere afectiv în acea perioadă.

Ca profesor de limba română, le prezentam elevilor mei Primul Război Mondial din perspectiva lui Camil Petrescu, pornind de la romanul *Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de război*, iar pe cea a lui Liviu Rebreanu, din *Pădurea spânzuraților*. Dar acelea erau niște experiențe care trebuiau întregite cu cele trăite de sute de anonimi care și-au notat gândurile în pagini răsfețe de jurnal adunate și conservate în arhive sau în scrisorile trimise către cei de acasă, alături de alte documente din epocă. Găsindu-le notițele scrise în grabă, povestea lor a început să o întregescă pe cea din literatură și din fotografii, iar din acel moment m-am gândit să prezint imaginea războiului dintr-o perspectivă nouă care să redea emoția pe care o simt de fiecare dată când țin în mână un document și intru astfel în intimitatea cuiva. Așa s-a născut ideea acestei cărți senzoriale care poate fi parcursă în patru chei de lectură: studiul fotografiilor poate fi o perspectivă de studiu al limbajului nonverbal, textul recomune diferite aspecte ale războiului, documentele puse în plii-curi și buzunare întregesc povestea și o fac autentică, iar cea de-a patra perspectivă presupune lectura cronologică, deprinsă la școală.

Aș putea scrie încă o carte despre cum am lucrat la acest volum, despre locurile pe unde am umblat și oamenii pe care i-am cunoscut, dar n-o voi face, ci mă voi mulțumi cu gândul că efortul meu a ajuns în fața dumneavoastră și că l-ați apreciat cu un premiu care înseamnă foarte mult pentru mine. În fond, am crescut citind revista *Ateneu*, mi-am educat elevii să descopere fenomenul cultural citind-o la rândul lor și punându-i să-l prezinte așa cum noua redacție l-a conceput, am scris în paginile ei mai multe articole și acum am primit un premiu special. Ce poate fi mai frumos?!

Premiul pentru Critică și Istorie Literară

Alex Goldiș

Îmi face deosebită plăcere să primesc premiul pentru critică și istorie literară al Revistei „Ateneu”. Se spune că prestigiul unui premiu e recomandat de două aspecte: pe de o parte, de premianții anteriori. Or, mă simt onorat să mă alătur, astfel, unor scriitori pe care-i admir, precum Gabriela Adameșteanu, Radu Maresș sau Nora Iuga, sau unor critici cu care mă simt solidar, precum Bianca și Paul Cernat, Andreea Mironescu sau Florina

Pârjol. Pe de altă parte, mă bucur să primesc acest premiu din partea unui juriu compus din redactorii Revistei „Ateneu”. O revistă din provincie, însă lipsită cu totul de morga și de natura emfatică după care recunoaștem în genere provincialismul. Dimpotrivă, „Ateneu” încearcă să fie o publicație vie, deopotrivă deschisă spre actualitate și gata să-și asume cu nonconformism tradiția. Mi-a rămas întipărită în minte, de pildă, o anchetă de acum câți-

va ani în care Bacovia era „dat”, spre reconsiderare plină de aplomb, pe mâna generației tinere de critici. Vă mulțumesc și eu pentru încredere.

Violeta SAVU

Al doilea Albastru

Textura lemnului, împrietenit cu *Yoshin Ogata*, mai fină decât epiderma feocioarei care iese din apa mării. Strălucind prin bronzul acvatic. Yin yang silențios. O lacrimă stă agățată de-o creangă a pomului interzis. Al cunoașterii? Al atingerii. Suntem împreună, închiși cu frumusețe, în peștera lui Ogata. Dacă evadăm, vom rătăci ani îndelungați în singurătate.

Și noi vom ajunge ca bătrânul lui *Amancio González Andrés*, consolidându-ne cu mișcarea odihnoare a leagănului, totuși ratând revenirea la copilărie. Un bărbat cu brațul amputat, sângerând aleargă, nu știm dacă plânge, poartă mască. Poate că-i este teamă de animalul preistoric din spatele lui. Dar fiara nu are colți. Are cea mai blândă privire acest animal, care-și ascunde cu atâta tandrețe coada viguroasă.

Napoleon Tiron deține veriga de înțelepciune și echilibru, el unește serendipitatea cu dorința erotică. În indescriptibile tunele abstracte, supuse gravitației. Cu goluri de aer. Familie.

Mamă, tată, fiu.

Cei trei artiști au fost așezați pe axă de cel de-al patrulea, *Maxim Dumitraș*, care le-a zis: „Dragii mei, voi sunteți pentru mine *Al doilea Albastru*. V-am făcut portretele în stele și lună de lemn, v-am cioplit carusel cu căluți și v-am adus în spectrul curcubeului, între verde și indigo”.

Dar *Ogata*, eliberându-se din plăcuta strânsoare a miracolului, a macerat soliditatea albastrului cu alge marine. *Amancio*, săptămâni în șir, a tânjit după fierbintele soare spaniol. Când ridică ochii spre cer, vedea norii fumurii.

Azul oscuro casi negro. Dark blue almost black. Fără șovăială, *Napoleon* a încălcat toate regulile, angoasat de absența nervoasă a luminii. Abandonându-se în această lume nereceptivă. Anihilarea culorii.

• Yoshin Ogata – Genesis

Arta, pentru a supraviețui, sau chiar pentru a fi concepută, are nevoie să fie patronată. Dacă ar fi să argumentăm printr-un singur exemplu, vom aminti de Papa Iulian al II-lea, care era desconsiderat de mulți pentru megalomania și aroganța sa. Cu toate acestea, dacă nu l-ar fi susținut până în pânzele albe pe Michelangelo, probabil că omenirea ar fi fost lipsită acum de capodopera pictată pe tavanul Capelei Sixtine. Există o artă a mecenatului, un fenomen care, din păcate, în timpurile noastre aproape a dispărut. Au apărut însă programe și proiecte finanțate prin intermediul anumitor instituții.

Chiar dacă Bacăul nu este un oraș mare, există și aici suficiente proiecte cultural-artistice importante. Printre ele se numără și programul internațional de rezidențe artistice de sculptură „Albastru”, de la Centrul de Cultură „George Apostu”. Anul acesta s-a desfășurat a doua ediție, la care au participat trei artiști de renume internațional: **Napoleon Tiron** (România), **Amancio González Andrés** (Spania) și **Yoshin Ogata** (Japonia). Curatorul programului pentru fiecare ediție este artistul **Maxim Dumitraș** (România), membru al Uniunii Artiștilor Plastici din România.

Napoleon Tiron, născut în localitatea Oasele, județul Galați, absolvă în 1979, la București, Institutul de Arte Plastice „Nicolae Grigorescu”. Mai apoi, el însuși va activa ca profesor universitar. Considerat la ora actuală unul dintre cei mai mari sculptori din România, are lucrări în aproape toate țările din Europa (Marea Britanie, Germania, Ungaria, Polonia, Bulgaria, Cehia, Norvegia, Danemarca, Spania, Grecia, Olanda, Rusia), în Canada și SUA.

Amancio González Andrés, născut în León (Spania), are o experiență artistică de peste trei decenii. Lucrează în orice tip de material: lemn, bronz, fier, piatră, marmură etc., lucrările sale monumentale fiind întâlnite în Spania, Belgia, Danemarca, Franța, Turcia,

Rezidența internațională „Albastru”, la a doua ediție

Croația, Mexic, Rusia. A turnat în bronz douăzeci și șapte de busturi ale celor mai importanți scriitori din Regatul León (Spania). Temele artistului sunt profunde, cu bogate referințe la mitologia greacă, mituri pe care le asociază cu angoase ale lumii contemporane. Trecerea timpului, suferința umană, metamorfozele sunt doar câteva dintre subiectele pe care le abordează în sculpturile sale abstracte, impresionante, cu mare impact la public.

Yoshin Ogata, născut în Miyakonojo (Japonia), are peste patruzeci de ani de experiență artistică. A expus pentru prima oară la Shinseisaku-Kyokai, în Tokyo. A studiat în Japonia, Londra și Italia. A călătorit și a lucrat în Europa, SUA, Mexic. În arta sa abstractă conceptuală se canalizează spre elemente din natură. Apropiat al regretatului artist *George Apostu*, a revenit în acest an în România. El a mai fost invitat în țara noastră și în

2013, când a expus la Galeria „geam MAT” a Muzeului de Artă din Timișoara. Sculptorul își intitulase atunci expoziția „Genesis”, cu mottoul: „Apa își face propriul ei ciclu. Picătura din râu, mare sau lac, se întoarce în cer. Noul strop, asemenea vieții noastre, atinge și creează o calmă undă pe apă”.

Evenimentul de la Centrul de Cultură „George Apostu” s-a desfășurat pe o perioadă de trei săptămâni, timp în care cei trei sculptori invitați au lucrat asiduă, având ca materie primă lemnul de stejar. Fiecare dintre ei a finalizat trei lucrări. Cele nouă opere, intrate în patrimoniul artistic al Centrului de Cultură „George Apostu”, au fost inaugurate la vernisajul în aer liber, din data de 27 iulie. Despre artiști, proiect și lucrări au vorbit criticul de artă *Petru Bejan*, *Maxim Dumitraș*, sculptor, *Doina Barbu*, director al Centrului de Cultură „George Apostu”, și *Georghe Popa*

• Amancio González Andrés – El columpio II

(secretar de stat în Ministerul Culturii și Identității Naționale), directorul fondator al Centrului și inițiatorul Proiectului de rezidență. Finanțat de M.C.I.N., programul a beneficiat de sprijinul unor sponsori importanți: *Directia Silvică Bacău – R.N.P. ROMSILVA*, care a pus la dispoziția artiștilor masa lemnoasă din stejar, *Societatea de Investiții Financiare „Moldova” S.A.* și *S.C. Rolex S.R.L.*

Violeta SAVU

• Napoleon Tiron – Familie (Tata)

Sculptorul Napoleon Tiron:

„George Apostu? Un om extraordinar!”

• Napoleon Tiron – Familie (Fiu)

– Maestre Napoleon Tiron, ați încheiat o activitate (tripticul „Familie – mamă, copil, tată”, omagiu lui George Apostu) care vă onorează și care respectă un proiect al dumneavoastră. De când datează?

Napoleon Tiron: – Să socotesc: 1972, '82, '92, 2002, '12. De 46 de ani.

– Aproape ca Ștefan cel Mare cu ale lui biserici. E o credință, e un ideal, e un atașament mai mult decât artistic. Cum ați început?

Napoleon Tiron: – Eu am studiat foarte bine sculptura în lemn la ceilalți artiști și am constatat o regulă: tăietura în lemn au făcut-o pe orizontală și pe verticală. Pe orizontală a fost posibilă pentru că e vorba despre fibra lemnului, rezistentă pentru partea asta. Sunt niște legi ale compoziției, dar am stat și m-am hotărât să intervin în trunchiul copacului...

– Nu era o impietate?

Napoleon Tiron: – M-am gândit la asta, dar am zis că e bine să tai, să creez oblice. Deci am început lucrul. Prima dată prin schite, pentru că așa crezi trunchiul copacului, printr-un dreptunghi mărit.

– Îl reconstitui.

Napoleon Tiron: – Da și crezi aceste tăieturi oblice. Am constatat că grosimile oblice cu golurile creează diferite stări sufletești.

– E o cadentă, până la urmă, a sufletului nostru.

Napoleon Tiron: – Lucrarea pe care am încheiat-o aduce trei tipuri de forme oblice.

– Tăieturi, cum le-ați spus.

Napoleon Tiron: – Ele sunt foarte diferite una de alta și creează stări diferite, fiecare în parte. În momentul respectiv – deci prin '72 –, l-am întâlnit pe Apostu. „Ce, mă, îți trebuie lemn?” mi-a zis. „Cum să nu-mi trebuiască?” „Hai cu mine!” M-am urcat în mașina lui și ne-am dus la marginea Bucureștiului, la un depozit de păr sălbatic. Voiam grosimile 23-25, 30-35 și lungime de 3

metri. Am vorbit cu cel de acolo, le-am pus într-o mașină și ne-am dus la atelier.

– În București?

Napoleon Tiron: – În București, cu George Apostu. Deja eu eram în desene, dar nu aveam lemnul. El a plecat și m-am apucat imediat de lucru. Am început: tuc-tuc-tuc! Le-am băgat, le-am degroșat, am scos formele mari și le-am băgat la subsol. (Aveam un spațiu al meu.) Au stat acolo 30 de ani. N-am intervenit la ele: am avut altceva de făcut, alte teme în lucru.

– Dar n-ați uitat de ele.

Napoleon Tiron: – Nu. Și după 20-25 de ani...

– Bine, dar din când în când tot te mai vedeai.

Napoleon Tiron: – Nu. Au ieșit complet din atenția mea. După douăzeci și ceva de ani, le-am scos afară pe fiecare.

– Le venise rândul.

Napoleon Tiron: – Da. Și în clipa asta sunt acolo. Atelierul este ticsit, plin cu ele. În 2003 le-am scos și am început degroșarea: ce e mare, dai afară; rămâne ce e important. – Miezul.

Napoleon Tiron: – Nu, important. Atunci importantul asta începi să-l lucrezi. Pe urmă schimbi: poate să nu-ți placă aici sau aici; un pic modifici, dar cauți să unifici toată lucrarea într-un anumit stil. Atelierul meu în clipa asta e plin de aceste lucrări.

– Să ne întoarcem la George Apostu. Reconstituiți momentul în care l-ați cunoscut.

Napoleon Tiron: – Pe George Apostu? La prima lui expoziție pe care a făcut-o, în '64. Ba nu, nu e adevărat. Când am reușit la facultate și am venit la cursuri în octombrie, primul lucru pe care l-am făcut a fost să-l cunosc. Nu sunt din București și vedeam ziarele cu lucrările lui. L-am găsit la atelier. M-a primit, normal. „Domnu' Apostu?” zic. „Sunt student, am intrat la facultatea...”

– La Arte Plastice, la Sculptură.

Napoleon Tiron: – Da. „V-am văzut lucrările în ziare. Ați avut prima expoziție în șizeci și...”

– I-ați cerut atunci doar să purtați o discuție sau să vă lase să priviți procesul de creație?

Napoleon Tiron: – Să privesc. Era prea mult să-i cer o discuție: eram unul care abia venise în Capitală, iar el era de-acum mare. Era consacrat. Nu puteam să fac treaba asta. „Îmi dați voie să mă uit?” Și a zis: „Uită-te, dom'le!” Am terminat facultatea...

– Nu vă las. Ce ați observat și ce credeți că v-a impresionat la acest laborator „George Apostu”?

Napoleon Tiron: – Deci avea „Tatăl și fiul”, „Fluturi” și „Laponele”, lucrări din expoziția făcută în '64. „Tatăl și fiul” le cunoașteam din ziare, dar acum le vedeam la fața locului, iar „Fluturii” îi văzusem pe un afiș. Era miracol pentru mine fiindcă vedeam pe viu realitatea. Am plecat...

– Nu, tot nu vă las. V-a impresionat felul în care continua munca, felul în care începea, greșea, corectea? Nu mai avea de fapt ce să corecteze; e greu în sculptură să corectezi ceva.

Napoleon Tiron: – Avea o operă foarte mică atunci, într-un atelier mic, mic, mic, la un bloc, cum ar fi o prăvălioară. Lucrările erau făcute perfect.

– Numai în lemn lucra?

Napoleon Tiron: – Da, numai în lemn. Nu lucra acolo când m-am dus eu. Lucrările cu care a făcut expoziția au fost din piatră. După ce a terminat facultatea, a fost trimis ca profesor de desen la un liceu din Buzău și s-a dus la Măgura, unde exista piatră. Fiind cariera aproape, după doi ani a adus o expoziție de lucrări în piatră, prin care a schimbat stilul.

– Viziunea. A fost o cotitură.

Napoleon Tiron: – O cotitură, da.

unde ești?” „Dintr-un sat aproape de Galați.” „Și-acuma ce faci?” „Nu știu ce fac, dar o doamnă mi-a dat un demisol și mă bucur de el, că l-am văruit înainte de a veni aici, am găsit un godin. Mi-a dat unul două scânduri și am pat. Am o pătură. Nu-mi mai trebuie nimic. Sunt fericit.” „Pot să văd și eu?” mi-a zis. „Cum să nu?” S-a terminat Tabăra Măgura și după 2-3 zile îmi zice: „Hai la tine să văd arta”. L-am arătat. A doua zi, când m-am sculat și când am deschis ușa, am găsit un sac de surcele, cu 200 de lei în el. Și scris: „George”. Am fost uluit. A treia zi alt sac, a patra zi, a cincea zi tot așa... A șasea zi m-am dus la el, că ne cunoașteam...

– Trimețea pe cineva sau venea el?

Napoleon Tiron: – El venea. N-am cheltuit banii și i-am zis: „Domnu', vă mulțumesc foarte mult...” „Băi țărane”, mi-a zis. A scos o foaie de hârtie. „Scrie! Subsemnatul, cutare, sunt dator la George Apostu cu suma de... Cât îți-am adus?”

„O mie și ceva.” „Scrie: o mie și ceva. Semnează!” Am semnat, apoi am pus hârtia pe perete. „Când o să ai, îmi dai banii înapoi.” Eram aproape în lacrimi, că nu cunoașteam pe nimeni în București. Ce om a fost ăsta! Extraordinar! (Copleșit de emoție, Napoleon Tiron începe să plângă.) N-ar fi plecat în veci din România. A fost pus în situație gravă, de a plecat.

– Ce ați preluat de la sculptorul George Apostu? Voluntar sau involuntar, ca mod de a vedea capătul unui drum.

Napoleon Tiron: – Ceea ce l-a caracterizat pe George Apostu a fost tenacitatea: când începea un lucru, nu-l lăsa până nu-l termina. Caracterul și toată ființa lui erau puse în realizarea unei lucrări, cu care se încărca mental.

– Nu se apuca de mai multe lucrări în același timp?

Napoleon Tiron: – Nu; una singură, pe care o ducea la capăt.

P.S.: Aș fi dorit ca sfertul de oră pe care mi l-a acordat artistul să devină cel puțin o oră. M-am resemnat: este al treilea interviu pe care îl dă presei Napoleon Tiron (n. 1935).

Centrul de Cultură „George Apostu” Bacău, 27 iul. 2018
Dialog de Ioan DĂNILĂ

Transcriere:
Zamfira-Maria Petrescu, studentă, Facultatea de Litere a Universității „Vasile Alecsandri” din Bacău; activitate în cadrul practicii de specialitate

• Napoleon Tiron – Familie (Femele)

Răsfoind de curând romanul „Adio, Europa!” al lui Ion D. Sîrbu, mi-a atras atenția un dialog de familie în care este amintită vizita președintelui Franței, generalul Charles de Gaulle, în România anulul 1968. În cadrul capitoului al XIV-lea din primul volum, este consemnată, prin intermediul personajelor Candid Dezideriu și Olimpia, soția sa, o secvență a acestui eveniment realtate istoric: „Dragul meu – îmi spuse într-un târziu, înveselită de cineva nevăzută –, după ce am ascultat rechizitoriul prin care te-ai condamnat pe vecie, eu cred că nu mai avem nimic de făcut în lumea asta păcătoasă... Să mergem, zic eu, prin farmacia și să întrebăm dacă ne pot vinde două porții de otravă: sărbătorim un cincinal de la nunta noastră, suntem mai mult sau mai puțin filosofi, cucuta e tot ce poate fi mai eficace, ca soluție, la marile probleme și evenimente internaționale. Nu? Permite-mi o paranteză: doi bătrâni generali din această orbe, întrebați fiind, cu ocazia vizitei pe care ne-a făcut-o domnul președinte De Gaulle, dacă nu doresc să-i ceară ceva, vreun favor, vreun pașaport (fuseseră, ambii, colegi cu acesta la Saint-Cyr), moșnegii noștri, după ce s-au gândit, au zis așa: «De la el nu dorim nimic, dar dacă poate ministrul său, domnul Malraux, să ne facă rost de câte o pilulă de cianură – pentru orice eventualitate –, i-am răămâne foarte recunoscători și lui, și bravului popor francez». Dumnezeule! Pastila asta de cianură! Cât am pomenit-o, cât am dorit-o! Ea ar trebui să facă parte din contractul social, să fie oferită fiecăruia cetățean, ca un drept, ca o obligație – să trebuiască să o purtăm ascunsă undeva, exact așa cum marinarii poartă colacii de salvare pe furtună sau piloții, parașuta...”

Acceptând întru totul legile după care se ghidează ficțiunea, trebuie să precizez, în spiritul restabilirii „adevărului istoric”, așa cum îl dețin eu, că unul dintre generali nu era craiovean. El locuia la Târgoviște și se numea Ion Hruvim, iar de Gaulle l-a întâlnit pe 17 mai, în cursul vizitei Curții Domnești din fosta capitală a Țării Românești (în cartea de impresii a Muzeului de Istorie stă scris de mână generalului: „Onoare și fericire Târgoviștei!”). Cât despre generalul craiovean, acesta a fost vizitat de fostul coleg chiar acasă, pe 16 mai, într-un răgaz de două ore, după căderea serii. Decizia Geniului subcarpatin de a se vizita zona subcarpatinică a sudului se conjuga cu dorința

perna cu ace

Vasile SPIRIDON

Ziua și noaptea generalilor

omologului francez de a-i revedea pe cei doi colegi de la Saint-Cyr. Chiar dacă a fost scurtată cu 12 ore, din cauza situației din Franța, paralizată de greva generală, vizita (desfășurată între 14 și 18 mai) ni se pare astăzi neobișnuit de lungă. Era însă în spiritul epocii, venit din stalinism, de a avea loc întâlniri nu numai cu oficialii, ci și cu poporul.

Revenind la dialogul dintre Candid Dezideriu și Olimpia, pot spune că, înainte cu puțin timp de îndeplinirea cu succes a primului plan cincinal matrimonial, personajele nutresc gânduri funeste pe care le-ar fi avut și doi foști colegi de școală militară ai înaltului sol francez. Or, primele cuvinte pe care le-a rostit generalul când a pus piciorul, cu număr foarte mare la pantof, pe pământ românesc degajau un aer vitalist, cu atât mai mult cu cât erau rostite, „par coeur”, în dulcea noastră limbă: „Să trăiești, țară frumoasă!” Exhortația era întărită de alte fraze, rostite tot în limba română și tot pe dinafară: „Tuturor românilor le aduc astăzi salutul pe care toți francezii li-l trimit. Din toată inima: trăiască România!” Iar aceasta, în condițiile în care cel care folosea învechitul „tuturor” era mereu pe dinafară și se chinuia să citească trei fraze puse de altcineva pe hârtie. Gurile rele ricanau și spuneau că de Gaulle i-ar fi oferit lui Ceaușescu, împreună cu Legiunea de Onoare, și câteva lecții de dicție în limba maternă, pe care excelentul orator părea că o stăpânește mult mai corect decât omologul său român.

Cum să se gândească cei doi generali la sinucidere, când vizita respectivă se petrecea într-o perioadă relativ bună pentru țară, creșterea constantă a nivelului de trai fiind evidentă? Desigur că întrebarea de față este ironică. Nicolae Ceaușescu condamnase „erorile” din anii '50, deși fiul de țărăn participase activ la comiterea lor, în domeniul întovărășirii din agricultură. „Un țărăn mincinos”, așa l-ar fi caracterizat generalul în

• Vizita oficială în România a președintelui Franței, Charles De Gaulle, întâmpinat de președintele Nicolae Ceausescu. (14 – 18 mai 1968)

cursul unei întrevederi particulare pe care a avut-o cu Ion Gheorghe Maurer la Ambasada Franței (de altfel, Maurer fusese cel care înlesnise la Paris vizita, cu patru ani înainte). Chiar în ajun, în cuvântarea rostită/răstită la Plenara C.C. al P.C.R. din 22–25 aprilie, șeful partidului critica foarte dur gravele abuzuri, violențele și actele de represiune săvârșite în vremea lui Gheorghe Gheorghiu-Dej.

În contrapondere, parcă, la crimele săvârșite de predecesorul său, viitorul secretar-general cu grad de general în armata al cărei comandant suprem va deveni nu peste mult timp, admira politica demografică a generalului francez. Acesta era de părere că un popor puternic din punct de vedere demografic este puternic și din punct de vedere militar. Astfel, liderul român dăduse deja decretul în urma căruia au început să se nască „decreței” sau „ceaușei” chiar în acel prosper an. De altminteri, doamna de Gaulle, după ce vizitase în București maternitatea de la Polizu, nu-l însotește în vizitele sale „de lucru” din Cetatea Banilor pe Charles al ei și se va întâlni cu orfanii de la o casă de copii. (Poate că era la mijloc și o traumă de perechii franceze, deoarece avea o fiică născută cu sindromul Down, pe atunci în vârstă de 40 de ani.)

Încă o întrebare ironică: de ce să se gândească cei doi generali la o sinucidere colectivă de inspirație livrescă (după romanul „Condiția umană”, al lui André Malraux), din sesiunea din 8-15 mai, legea pentru dezvoltarea construcției de locuințe din fondul de stat către populație, care permitea și ridicarea de case proprietate personală pentru odihnă și turism? Mai mult, pe Strada Ulmului din Craiova (doar o legătură omofonă cu celebra stradă elitistă pariziană rue d'Ulm care, în acele zile și nopți ale baricadelor pariziene, numai a strădă nu arăta) exista fosta casă a familiei generalului Polihron Dumitrescu (soția sa era o franțuzoaică pe care o cunoscuse, aproape sigur, în anii de școală militară). În anii stalinismului, casa îi fusese confiscată de stat, iar în preajma vizitei fostului coleg, a fost retrocedată în graba cea mare, renovată și remobilată cum trebuie, pentru a nu se divulga adevărata stare morală și materială a locatarilor. Cu alte cuvinte, Polihron Dumitrescu nu trebuia să se dea... de Gaulle.

Un moment inedit l-a constituit sosirea oaspetelui francez în capitala Olteniei când, după ce și-a rotit, din înălțimea-i, privirile asupra celor care erau în preajma mașinii oficiale, a zărit pe cineva cunoscut, s-a îndreptat spre el în pas de defilare

și, cu mâna la chipiu, i-a dat un scurt raport în limba franceză. Se reitera astfel regulamentul militar din anii '20 ai secolului trecut, când Charles trebuia să-i dea raportul șefului de clasă, Polihron. Desigur că întreaga scenă fusese regizată și mai este de consemnat faptul de limbă că, la sfârșitul alocuțiunii rostite în fața craiovenilor, de Gaulle a recitat, tot în românește, versul „Hai să dăm mână cu mână!”

Și dacă tot vorbeam la început despre o restabilire a adevărului istoric, trebuie să spun, în încheiere, că venirea generalului Charles de Gaulle în România poate fi catalogată drept o vizită istorică, deoarece se relua relațiile franco-române, după 20 de ani de atmosferă încordată, prin ridicarea relațiilor diplomatice la rang de ambasadă, în 1963. Și mai era istorică în condițiile în care, Franța traversând momente istorice/istorice, generalul (el însuși o figură istorică), se întâlnea direct cu șeful statului român. Or, la sfârșitul războiului rece, liderii din Răsărit nu prea aveau posibilitatea să dea ochii cu președinții din Apus, responsabilitatea protocolară revenind, de partea occidentală, cancelarilor.

Generalul de Gaulle avea intenții strategice foarte clare, iar România intra în acest plan al lui de desființare a blocurilor militare. Este motivul pentru care venise în România, după ce fusese cu un an înainte în U.R.S.S. și în Polonia. Francezii i-au reproșat că, în acele zile extrem de tulburi pentru națiune, el a plecat din țară, însă nu se mai putea amâna o vizită care eșuase cu un an înainte din cauza războiului de șase zile între Israel, pe de o parte, și țările arabe Egipt, Iordania și Siria, pe de altă parte. Pe cât de contestat era la Paris în acele zile, unde unii i-ar fi dat și cu sare în ochi, pe atât de bine a fost primit – cu pâine și cu sare – la București. Frazele rostite în limba română ar putea constitui cântecul său de lebadă, deoarece după un an va demisiona, iar moartea îi va fi aproape. În schimb, prestigiul european al lui Nicolae Ceaușescu va crește din acel an, ce a culminat cu un discurs liber (obligat de împrejurări, deoarece nu a reușit să intre în posesia foilor). Este vorba despre condamnarea invaziei Cehoslovaciei de către trupele Tratatului de la Varșovia. Din păcate, din 1971, avea să se instaureze național-ceaușismul.

Marian-Sorin RĂDULESCU

Cinema e altceva

La mijloc de august 2018, un site de știri din România difuzează, sfâșos, un text despre filmul lui Akira Kurosawa *Rashomon*. Comentariul e apăsător moralizator și pilduitor. Autorul vede în acest film o posibilă „soluție” la dezbinările românilor – politice, ideologice. Dar textul se referă oare la filmul *Rashomon* sau la povestea (subiectul) lui Ryūnosuke Akutagawa, care a inspirat filmul lui Kurosawa? Criticul de film Roger Ebert observa că valoarea filmului *Rashomon* o dau combinațiile de imagini, expresivitatea actorilor, funcția dramatică a luminii, discursul – eminent cinematic – asupra reprezentării prin jocul de puzzle al câtorva măștri asupra aceleiași întâmplări. În acest sens, apologetul lui Kurosawa este mult mai aproape de *Cetățeanul Kane* (filmul-puzzle regizat de Orson Welles în 1941, pe care Kurosawa nu îl văzuse când a turnat *Rashomon*) decât de povestirea lui Akutagawa.

Nu doar literatura e infinit mai mult decât un instrument de moralizare (prin ilustrarea unei pilde), ci și (mai ales) cinema. Asta pierd din vedere cei mai mulți dintre spectatori/comentatori, care se lasă amăgiți de „morală”. „Morală ar trebui să fie dizolvată în poveste cum e sarea în apă” (spunea Tarkovski), altfel rezultatul e obositor de didacticist, de „educativ”. Și totuși, după veacuri întregi de cultură la vizualul (tablou, iconă, arhitectură etc.), după un secol și ceva de cinematograful, omul rămâne adesea la dimensiunea primară a imaginii: aceea de a ilustra o „poveste”, un „tâlc”, o „îndreptare”. Da, numai că, în cazul filmului, acest „tâlc” se țese (sau cel puțin așa ar trebui să stea lucrurile) cu mijloacele specifice cinematografice, că de-aia discutăm filmul și nu cartea (sau piesa de teatru), nu? Aș, de unde! Ele, mijloacele reprezentării, adică tot ce ține de esența cinematică, de frumusețea lui, sunt lăsate ultimele. Contează altceva, mult mai „palpabil” pentru sensibilitatea privitorilor: ideologia, lozincă. Ele sunt „soluția”. Anul trecut, un critic de film român comenta filmul francez *BMP* și scria că, „în ciuda agendei politice evidente” (în acest caz, LGBT), e acolo un cinema de foarte bună calitate. Imediat, partizanii acelei agende – nota bene: din rândurile criticii de film – s-au autosesizat, mustrându-și colegul captivat de poetica filmului: cum adică „în ciuda agendei”? Ce mai contează „reprezentarea”, „mijloacele”, „cinema-ul”, câtă vreme filmul spune (=promovează) niște lucruri? spuneau ei. Adică face propagandă. Adică „face dreptate”.

În cazul textului despre *Rashomon*, ceea ce iese înainte nu are nimic, dar nimic de a face cu esența cinematică sau, mai exact, cu esența cinematică poetică

practicat acolo de Akira Kurosawa. Sunt reproduse fapte, întâmplări (dar acestea se găsesc și în sursa literară care a inspirat filmul), pentru a demonstra o „teorie”. Anume că mila, nu jertfa (oricare ar fi numele acesteia din urmă: auto-îndreptărire, fariseism de orice fel) este ceea ce se așteaptă de la oameni. Stricto sensu: de la românii începutului de mileniu trei. Frumos, doar că această afirmație (veche de mii de ani) e de cele mai multe ori contrazisă de practică. Nu doar în ortodoxie (în creștinism, în general) vedem cum această cale a milei este politizată, se transformă în ideologie. Pentru că nu doar stângismul e ideologie. Ideologie e și ortodoxismul. Sau românismul, naționalismul în general. Și da, Kurosawa a transpus în chip strălucit această povestire cu tâlc despre iubirea aproapelui – japonez sau nu. Abia de aici ar putea începe discuția despre filmul *Rashomon* (cel dintâi film japonez care, prin Leul de Aur de la Veneția – 1951, prin Oscarul pentru film străin – 1952, prin multe alte premii europene și americane a pus pe harta lumii întregi cinema japonez, care a excelat în anii care au urmat: '50-'60. Iar senzația făcută în festivaluri (sau în nenumăratele proiecții din cinematografe și cinemateci pe tot globul) se datorează nu doar subiectului povestit, ci și (sau mai ales) felului în care Kurosawa povestește – filmări din mână, folosirea insolită a *flashback*-ului (care nu reflectă adevărul întâmplării, ci diferitele puncte de vedere – evident, subiective – asupra a ceea ce s-a întâmplat), tăcerile semnificative, combinații de imagini care ne îndeamnă să ne îndoim asupra a ceea ce credem că am văzut cu ochii noștri ș.a.m.d.; pe scurt: simbiozei dintre formă și formă, dintre idee și expresia ei filmică.

Darăștia suntem. Ne lăsăm păcăliți de „poveste” atunci când povestea presupune și (sau mai ales) combinații de imagini și sunete (într-o formă dată de montajul final) pe care numai într-un mod reducionista le poți cuprinde într-o lozincă, într-o „soluție” cu pretenții de îndreptare de viață. Cred că e mult prea reducionista să reduncem un film la morală pe care ar promova-o, chiar atunci când identificăm o morală a milei – creștină sau cvasicreștină sau involuntar creștină. Dar și asta depinde de facultăți. Dacă Hrist e doar ilustrarea unui moralist (ideolog), iar nu – în chip tainic, personal – vestitorul mântuirii (liberării) și chiar „Frumusețea care va salva omenirea” (Dostoievski), atunci orice minimalizare (sau negare) a frumuseții cinematică, a specificului acestui mediu de expresie poetică nici nu mai contează...

sertarul cu fișe

Constantin CĂLIN

Între „Dosare” (8)

• Reflectând îndelung la destinul unui autor, îți pui, nu o dată, și întrebări „aiurea”, nepotrivite. Una dintre ele ar fi aceasta: dacă Bacovia ar fi murit, cum s-a și crezut, înainte de al Doilea Război Mondial sau în bombardamentele americane din aprilie 1944 (câci – relatează Agatha – „Foarte aproape de casa noastră erau posturi de apărare antiaeriană. Schizele cădeau pe acoperiș. Aproape îl ciuruiseră” – v. *Bacovia. Poezie sau destin*, Ediția a II-a, revăzută, Ed. „Eminescu”, 1972, p. 277), ar mai fi interesat în aceeași măsură? Cred că nu, iar judecata definitivă asupra lui ar fi rămas cea a lui G. Călinescu din *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*. De unde rezultă că, deși infructuos, capătul de viață reprezentat de ultimul deceniu și jumătate a contribuit mult mai mult decât ne închipuim la receptarea sa. Cine nu-i convins, să scoată din ecuația acesteia anii 1956 și 1957, care au însemnat un nou start în discutarea operei poetului. Apoi, să evalueze rezultatul!

• Știu eu de unde i-a venit lui Bacovia (sau de unde a luat) cutare cuvânt declanșator de versuri de poem? Foarte rar și nu întotdeauna foarte sigur. Ce-a fost: text, imagine, cînt? Dar, oare, poezii „decoleză” de fiecare dată de la cite un punct fix? Nu cumva inspirația lor are o bază sincretică? Ideea că așa se petrec lucrurile mi-a sugerat-o următorul fragment de Thomas Carlyle: „Curios, zic – scrie undeva acesta –, și nu destul de luat în seamă: cum fiecare lucru cooperează cu toate; nu e frunză, ce putrezește pe drum, care să nu fie o parte indisolubilă din sistemele solare și stelare; nu e gînd, vorbă sau faptă a omului care să nu fi țîșnit și din toți oamenii și care să nu lucreze mai curînd sau mai tîrziu, cunoscut sau necunoscut, asupra tuturor oamenilor!” Carevasăzică nimeni nu e absolut original, căci elementele ce conferă expresie originalității provin dintr-un fond colectiv. Însă ceea ce spune eseistul englez ajută, poate, și mai mult, la înțelegerea receptării: a „inefabilor” acesteia. Nu întotdeauna sîntem atenți la faptul că evenimentele și lucrurile dispartate colaborează la realizarea ei. Nu întotdeauna sesizăm modul în care anumite idei și anumite vorbe „lucrează” asupra celorlalți și asupra noastră. Negresit, mugurul din „Note de primăvară” – „mugur alb, și roz și pur” – m-a influențat să-i văd ca fiind la fel pe toți mugurii pe care îi contempul. Odată ce-mi amintesc versul poetului, uit definiția din dictionar: „Organ al plantelor superioare, format dintr-un vîrf vegetativ și din frunze tinere (nedezvoltate încă) acoperite de frunzișe solzoase” (v. *DEX*, 1975, p. 574).

• Nici o artă nu evoluează separat, iar literatura prezintă cele mai multe interdependențe.

• Sună, probabil, ofensator, dar uneori Bacovia îmi apare ca un Vlahuță concentrat. Azi, mulți și-l reprezintă pe autorul lui *Dan* diminuat, caricatural. Or, el a fost, cu o vorbă a lui Galaction, „scritorul predilect al cearșurilor crepusculare ale inimii” (v. *Oameni și gînduri din veacul meu*, ESPLA, 1955). În epocă, raportările la Vlahuță erau numeroase. La mijlocul expunerii despre opera sa, Ibrăileanu conchide: „d. Vlahuță a fost un scriitor reprezentativ. De aceea a fost gustat, de aceea operele sale au fost cărțile de căpătii ale generației trecute [...]” (v. *Opere*, 2, Ed. „Minerva”, 1975, p. 101). Pentru cititorii lui,

Vlahuță e cel ce a subliniat puterea unor cuvinte. De pildă, a lui „nicodată”. Vlahuță a găsit expresii memorabile, cum ar fi „para durerii”. Vlahuță a dat un înțeles nou melancoliei, văzută ca o fericire pierdută: „Întristătoare povești, nespus de iubite într-o vreme”. Bacovia îl ținea aproape încă din gimnaziu. „La el am văzut pentru înfrîna oară – menționa Tabacaru – pe Eminescu, Vlahuță, Tr. Demetrescu și Al. Macedonsky” (v. „Bacovia”, în *Ateneu literar*, 1, nr. 6, 1925, p. 2). „Altă dată – îmi relatea un nepot de-al său la începutul anilor '90 –, mi-amintesc că [...] s-a dus în camera lui și a revenit cu un volum de poezii al lui Alexandru Vlahuță”, ca să citească un poem despre Paști (v. Maximilian Vasiliu, *Amintiri despre poetul Bacovia*, Ed. „Babel”, 2017, p. 47). Scena s-a petrecut „prin 1935-1936”. Psihologic – cred deci –, Bacovia s-a regăsit de numeroase ori în Vlahuță, îndeosebi în tipurile sale de învinși și în „umanitarismul” său. În schimb, cînd și-a exhibat atașamentul la „cultul frumosului”, l-a exaltat pe autorul *Florilor sacre* (v. „Alexandru Macedonski” și „Un poet al frumosului: Alex. Macedonski”, în *Opere*, ediția 1978, pp. 397-400).

• Agatha n-a fost femeia lângă care Bacovia a îmbătrînit, ci femeia care, de la început, i-a susținut bătrînețea.

• Bacovia – au spus-o mai mulți – „plînge”. De aci impresia că poezia sa e o „poezie a lacrimilor”. Această etichetă îi aparține lui Eusebiu Camilar, care a folosit-o în titlul unui scurt articol omagial din *Frontul plugarilor*, semnat Eusebiu Flor, pseudonim neînregistrat în *Dictionarul* lui Straje. După toate probabilitățile, e din septembrie-octombrie 1946. Nu-i știu exact data, pentru că am luat notă de existența lui oarecum neobisnuit. Decupat, a figurat pe un panou în prima expoziție din Casa Memorială a poetului de la Bacău. Am transcris din el, atunci, frazele ce mi s-au părut esențiale, lăsînd restul pentru mai tîrziu. Mai tîrziu, și de apărut!... Ce sublinia autorul *Cordunului?* „Înfrînt – de-a lungul vieții, urmărit de un destin vitreg –, G. Bacovia a devenit bardul tuturor sentimentelor dezolate, al tuturor vibrărilor profunde și a scris cu lacrimi – poezia lacrimilor...” Și continua cu o observație fină: „Poezia lui funerară – e atît de blîndă și de profundă ca însăși veșnicia”. Apoi prin comparații, în ideea de a-i defini unicitatea, adaugă: „Poezia lui Bacovia lipsită de orice fel de meșteșug – curge singură ca o apă limpezită și lină... Pare a fi, cu drept cuvînt, nu numai poezia unui talent viguros – ci a unui geniu oprit în loc de prea multă vitregie”, afirmație pe care o ilustrează cu versurile din „Ego”: „Tot mai tăcut și singur” etc.

• Cîteva „simplificări” din anii '50: Eminescu, „poet al poporului”, autorul poeziei „Țesătoreasa”; Neculuță – autorul poeziei „Cusătoreasa”; Topirceanu – al „Noptii de mai”; cea cu cizmarul care are „mii de gînduri anarhiste”. La rîndul său, Bacovia – în chip reflex, aproape exclusiv –, autorul „Serenadei Muncitorului”, uneor și al poemului „Spre primăvară”.

• Necunoașterea unei opere e o formă de injustiție.

• Încerc să scot din Bacovia cîteva lecții de umanitate, nu un model literar. Felul său de a scrie nu trebuie imitat, însă unele din atitudinile sale merită urmate.

Gheorghe IORGA

Tânărul Valéry (3)

Putem remarca deja două lucruri aflate într-o relație de complementaritate: sensul concretului ce îl domină pe Valéry, valoarea pe care o atașează *puterii de creație* a legilor fizice, a ipotezelor, a speculațiilor; expresiile *originii*, *înaltă destinație*, *virtute vie* ar putea fi transferate ușor într-un studiu despre poezie sau despre scris în general, într-un tratat de filozofie sau în meditația unui mistic. În continuare, Valéry își detaliază regretele: „Studiile mele, sub termi și triști dascăli, mă făcuseră să cred că știința nu e iubiare; că roadele sale sunt poate utile, dar frunzișul ei, foarte spinos, coaja, îngrozitor de aspră... *Literalele*, în ceea ce le privește, mă scandalizează deseori prin lipsa lor de vigoare, și de coerență, și de necesitate în idei. Subiectul lor e deseori minim. Poezia noastră ignoră, ori chiar se teme, orice epică și patos al intelectului”. Avem de a face cu un reproș împins la extrem: dacă iubirea era de dorit în învățarea științelor și dacă tânărul Valéry, din cauza aceasta, nu resimțea nicio atracție pentru *literă*, aceasta din urmă i se părea deja *discoace* de ce aștepta el? Sau judeca *a posteriori*? Literatura poate fi un subiect al cunoașterii când o aprofundezi cu hotărâre, în scopul precis de a depăși formele și expresiile. Or un Bergson, un Péguy, Valéry însuși ne-au învățat câte ceva despre virtuțile limbajului *literelor*... Pare că judecarea lui Valéry e excesiv de schematică: cine poate afirma răspicat dacă, în mod inconștient, adolescentul decepționat în ambiția sa de a intra la École Navale nu l-a urmat cumva, până la maturitate, pe viitorul mare autor al *Cimitirului marin*?

Chiar dacă, scriind despre *Eurêka*, Valéry visa la sfârșitul, niciodată încoronat, al operei lui Mallarmé și, prin contrast, la activitatea prea artificială a ceea ce se numește *literatură*, cât e de bine să luăm ca atare termenii judecății lui? Știm totuși că poetul cunoscut încă devreme ceea ce putea exprima conceptul de *literă* și vanitatea a ceea ce pretindea că reprezintă. N-avea decât să-i studieze pe prietenii săi, Pierre Louÿs și André Gide, doar pe ei, ca să ajungă repede la concluzia unei „materialități” prea evidente a literaturii. Desigur, le admira entuziasmul, intrase cu sinceritate în jocul lor, dar acum știa deja să cântărească lucrurile. La 30 august 1890, îi putea scrie lui Pierre Louÿs: „Literatura începe să mă agaseze; înțeleg prin literatură bucătăria de proastă calitate a versificațiilor (*quorum pars parva sum*) și tot ce se bolborosește despre stil, ritm, artă etc., etc.”. Corespondența cu Gide are suficiente pasaje în care stigmatizează literatura ca literatură, inventează, la un moment dat, cuvântul „*littératés*” („*littératati*”). Reacția la un text al lui Gide, *Voyage d'Urien*, e semnificativă într-un tot. Într-o scrisoare extrem de lungă, din ianuarie 1893, cum nu știm să se mai fi întâmplat în istoria literaturii, Valéry face o analiză minu-

țioasă a operei prietenului său! Găsim un paragraf (A), ce tratează opera în general, apoi un paragraf (B), în opt părți(!), ce analizează detaliile. Primul paragraf insistă asupra lipsei de unitate a cărții, „unde se vede lovindu-se ceea ce autorul a simțit de ceea ce el a vrut”. În al doilea paragraf, îi reproșează efecte artificiale și menționează unele pagini în care apare un „gust al fragmentului”; acceptă totuși că „tonurile sunt în general bine înțelese și realizate” (dar nu totdeauna); imaginile se arată deseori puțin „groase... sonore”. Există „mirosuri diverse”, adică influențe, și acestea se numesc Flaubert, Varrés, Maeterlinck. Stilul e criticat cu unele precizări, ajungând să denunțe un „împrejur”, „asociat cu altul” fără niciun motiv. După „Travaliul, puțin vizibil”, iată un reproș în două cuvinte: „O, psihologii! Concluzia trebuie să fi avut un gust amar pentru Gide: „Repet acum că te forțezi (cred) prea mult pentru cartea ta – prea puțin pentru tine”. În sfârșit: „atenție la literatură!”

Severitatea scrisorii din ianuarie 1893 l-a atins, desigur, pe cel ce nu scrisese încă *Falsificatorii de bani*, *Paludes* sau *Pivnițele Vaticanului*... Nimic nu ne împiedică să citim textul lui Valéry și ca pe un palimpsest în care deslușim, poate, semnificații până acum ascunse. Pare că reproșurile adresate lui Gide îl ating în egală măsură și pe expeditorul scrisorii. După cercetările luminoase ale lui Poe asupra adevărului „universului fizic, moral și metafizic”, ce constituie „problema totalității lucrurilor” (*Cu privire la „Eurêka”*), Valéry crede într-o nouă condiție a scrisului, mai exigentă. După ce ai descoperit un om capabil să îmbogățească spiritul cu elementul esențial al vieții poemului ce poate fi „o expresie totală a naturii materiale și spirituale, o *cosmogonie* (*Cu privire la „Eurêka”*)”, nu mai ești tentat să apreciezi jongleriile intelectuale de genul celor care îl satisfăceau pe Gide. Pentru Valéry, exigentele prieteniei, chiar când e vorba de Gide, vin după cele ale onestității intelectuale. Când a înțeles, mai ales prin Poe, că actul de a scrie nu trebuie să fie unul gratuit, ci un act de cunoaștere, se vede moralmente constrâns să sacrifice totul, chiar plăcerea laudei, în căutarea acestei cunoașteri: ea e cel mai important lucru și Valéry vrea ca asta să se știe.

Așa ne explicăm de ce atașamentul tânărului scriitor față de Mallarmé a reușit să depășească ispita exercităta de intransigentul poet, cu verb pasionat de căutarea semnificației pe care limbajul o poartă în sine: „Am comparat atâtdată această căutare cu ceea ce, de la aritmetică și de la procedeele sale particulare, a condus la inventarea algebrei”.

Definindu-l pe Mallarmé – începe să scrie despre acesta după mai bine de 20 de ani de la moartea autorului *Irodadei* –, Valéry se definește pe sine. Se întâlnește cu Mallarmé pe același drum al neliniștii, pe care îl urmează însă, din greu, cu propria experiență: „Îl iubeam și îl situam deasupra tuturor; dar renunțasem să ador ceea ce el adorase toată viața...” (*Ultimă vizită la Mallarmé*). N-ai cum să nu remarci, la Valéry, modul dubitativ ce transpare când se exprimă în legătură cu un poet sau cu poezia. E din stirpea lui Mallarmé prin dorința de a străpunge aparența pentru a face să „erupă” realul *adevărat*, cauză a ființei și a puterii sale. Chiar distanțându-se oarecum de idolul lui – va considera poezia drept un exercițiu, în timp ce Mallarmé o privește ca pe o operă de cunoaștere (pentru Valéry, un mijloc, pentru Mallarmé, un sfârșit/ scop posibil) –, știe că *forță* îl face, în continuare, captiv al singularității de la Valéry: „Prea simt că n-aș putea vorbi temeinic despre el fără să vorbesc excesiv despre mine însumi” (*Scrisoare despre Mallarmé*). În afara numeroaselor aluzii la admirația pentru Mallarmé, risipite în vasta sa corespondență, o găsim, la fel de puternică și de fidelă, în cele șapte texte consecutive adunate în primul volum din *Oeuvres*. Editorii au gândit bine structurarea bogatului material.

Se dovedește astfel prezența unei amprente imperioase a celui ce a scris *După-amiaza unui faun*. Aceste „exerciții de admirație” dau seama despre valoarea unei metode ce se afirmă în sensul celei a lui Poe. A merge dincolo de opera de artă pentru a căuta experiența cu care e încărcată, a fi mereu în căutarea limitelor pe care și le fixează pentru a le respinge apoi cât mai departe, a nu uza de individualitatea responsabilă a unei scrieri decât pentru a provoca mijloace de explorare a spiritului, iată actul major pe care îl săvârșește Valéry, având datele unui act religios: fervoare, elan, nerăbdare, aproape o ardoare frizând misticismul. Ce-i drept, „*religios*” și „*mistic*” sunt cuvinte scrise de Valéry în studiile despre Poe și Mallarmé (un liant?), chiar dacă nu le folosește în accepția legată de o anumită formă de religie sau de o oarecare expresie a misticismului.

Curiozitatea intelectuală a lui Valéry nu se putea restrânge sub pretextul unei neîncrederi față de ceea ce putea fi aparența dogmatismului. Iată de ce se interesează, într-o bună zi, de „Opere spirituale”, lucrarea lui Ioan al Crucii, într-o ediție din secolul al XVII-lea, stabilită de o oarecare Ciprian, călugăr carmelit aparținând ordinului Sfintei Tereza. Desigur că n-a

fost vorba despre un interes pasager, anecdotic, de vreme ce și-a luat destul răgaz s-o studieze. Trebuia chiar ca sintagma „*cantiques spirituels*” să acopere, odată cartea deschisă, o lectură exaltantă pentru a continua să citească și, apoi, să mediteze. Încă din debutul comentariului său, pare să fie mirat că și-a înfrânt suspiciunea: „Nu sunt un mare cititor de lucrări mistice. Mi se pare că nu trebuie să fii tu însuși pe calea pe care ele o trasează și o jonglează și deja chiar destul de avansat pe ea pentru a da întregul sens unei lecturi ce nu suferă să fie «curentă» și nu poate fi valoroasă decât prin penetrarea profundă, și la fel de nelimitată, a efectelor sale. Ea cere o participare vitală...”

Tema nopții obscure, dragă Sfântului Ioan al Crucii, l-a încântat pe Valéry, fiindcă, în această „prețioasă obscuritate” prezervată „cu toată lumina figurată sau intelectuală”, sufletul are datorită „să absenteze de la tot ceea ce-i convine firii sale, care e sensibil și rezonabilul”, spre a ajunge la o „foarte înaltă contemplație”; cititorul poemului creștin descoperă că „a rămâne în Noaptea obscură și a o întreține în sine trebuie deci să conștientizeze din a nu ceda nimic cunoașterii obișnuite”, în așteptarea momentului când intri în contemplație. Va recunoaște că admiră „mărturiile unei conștiințe de sine și ale unei forțe de descriere a lucrurilor nesensibile, în legătură cu care literatura, destinată special «psihologiei», oferă puține exemple” și face această interesantă remarcă: „...melodia sacră se însoțește cu un savant contrapunct ce țese în jurul cântecului un întreg sistem de disciplină interioară”. O operă distinctă de cea originală i se impune lui Valéry prin asocierea vocii poemelor cu comentariul părintelui Ciprian, în care se regăsește ideea de spirit. Poezia devine, în unele momente, „paradisul limbajului” dorit de cititorul secolului al XX-lea, uimit și fermecat să constate că, în urmă cu trei sute de ani, ceea ce râvneste se realizează deja: un fel de uniune a cuvântului cu valoarea lui de semnificare, uniune ce le transcende și constituie o alianță comparabilă celeia a trupului cu sufletul. Vedem cum cuvântul și ideea nu trebuie deloc, după idealul valéryan, să fie considerate drept elemente imobile ale limbajului: cititorul părintelui Ciprian le vede ca pe niște expresii ale unui lucru viu sau, mai bine, ale unei ființe vii, pe care o consideră fără încetare *existentă* și *existentă pe cale să fie*. Uniune perfectă pentru o puritate perfectă, încă o formă a metodei lui Paul Valéry. Astfel, nimeni nu se mai poate mira, cunoscând câte ceva din rigoarea anxioasă a lui Valéry,

de titlul unui volum de poeme: „Farmece”. *Carmina* latine să fi fost de vină? Sau o revenire la sortilegiu, la formula magică unde ne antrenează cântul poetic? Supoziția din urmă a fost negată de Valéry. Totuși armonia căutată în poezie era o veritabilă armonie ce se dezvoltă în interiorul cuvintelor, ca și cum ar fi descoperit o ușă de acces spre gândire. Poetul ar fi apreciat, desigur, un vers frumos, chiar dacă ar fi fost produsul inspirației de ale cărei daruri se îndoaia. În realitate, era vorba, mai degrabă, despre renașterea unui foc interior ce mocnea de mai mult timp. După Valéry, versul cel mai frumos nu putea fi considerat ca atare decât dacă făcea parte dintr-o operă în curs de facere: nu trebuia să fie în niciun caz un produs izolat, ci unul legat de o mișcare bine definită a gândirii, sprijinit un efort conceput și cunoscut ca atare. Mișcare a gândirii, într-adevăr, efort dirijat, muncă în vederea atingerii unui scop, iată adevărul poetului în mers. Câteva fraze dintr-o scrisoare trimisă lui Gide, la începutul lui august 1922, ilustrează din nou această neîncredere în mulțumirea de sine și valoarea de apropiere de cunoașterea ce marchează poemele îndelung elaborate. Despre o odă de 70 de versuri improvizată într-o zi scrie: „E nepublicabilă și esențialmente *privată*”. Prin comparație notată că „Cimitirul marin” îi pare a fi tipul poeziei sale adevărate, „mai ales părțile cele mai abstracte ale poemului. E o specie de lirism... net și abstract, dar de o abstracție motrice, cu mult mai mult decât filozofică”. Expresia „o abstracție motrice” îl revelează pe Valéry. Declarația e urmată de aceste cuvinte: „Înțeleg dacă poți!” În această invitație cu alură sibilnică, putem discerne două sensuri: 1. *Nu știu dacă tu, Gide, ești capabil să înțelegi, deoarece tu găsești satisfacție, în privinta operei și vieții tale, în imediat; eu nu cred în daruri înăscute, dar tu le cauți; îmi refuz să constituți un limbaj cu eul meu atâta timp cât nu l-am găsit, nu sunt decât la nivelul aproximărilor, nu pot crede încă în ce n-am atins și nu voi atinge poate niciodată, în timp ce persoana ta se abandonează operei, tu judeci totul foarte repede, îți acorzi sincerității succesive ce zădărnice derute pentru mine... 2. Îți livrez aceste reflecții ce nu sunt, după opinia mea, un punct de sosire, înțelege-le tu însuși cum încerci să le înțeleg eu cum pot, la marginea îndoii, de fiecare dată când am făcut un pas, nesatisfăcut că rațiunea mea nu mi-a livrat încă secretele ei și că ea caută zadarnic ceea ce nu va găsi, fără îndoială, deloc.*

La 20 de ani, Valéry e aproape în întregime Valéry. Dacă într-o zi a putut pronunța cuvântul „demnitate” (aproape de opera lui Mallarmé), suntem siguri că simțise foarte devreme demnitatea ca pe o necesitate: era un model pe care îl urma, limbajul ispitit de o semnificație ce îl depășea...

O lectură incitantă despre personajul românesc

(Const. Dram, *Singurătăți de genul masculin*, Cluj-Napoca, Editura „Limes”, 2017)

De peste două sute de ani, de când există practica instituționalizată a *cursurilor de(spre) literatură* (La Harpe et comp.), a *cozeriilor literare* (Sainte-Beuve) răspândite public în foiletonistica privitoare la fenomenul literar adus la zi, pentru a nu mai vorbi despre studiul profesionalizat al criticilor și teoreticienilor literari demni de aceste apelative, se pare că despre **personaj** s-a spus cam *omne re scibilli*. Cu siguranță, nu a fost compartiment epic mai discutat consensual în activitatea critică decât cel vizând bastionul central al construcției românești. Mai ales când e vorba de marile figuri tutelare din *Weiliteratur*, asemuitoare culmilor montane de referință și ale căror nume surclasează denumirea lanțurilor muntoase din care se ivesc. Despre astfel de apariții impuse atenției publicului cititor de pretutindeni G. Călinescu spunea că ele ajung să eclipseze pe înșiși creatorii lor. Și, firește, e normal ca mai ales la acest înalt nivel lucrurile să stea așa; precum un mitologic Atlas „susținând lumea pe umăr”, rolul personajului - mă refer cu precădere la cel zis *principal* - nu este altul decât să dea coerență și rezistență unui edificiu românesc în ansamblul său. După această paranteză de uvertură aparent exterioară, să revenim la cartea în sine, ultima sau penultima a profesorului ieșean de literatură comparată Const. Dram. Se știe, universitarii, și nu doar cei de astăzi sau de ieri, sunt cercetători științifici în domeniile unde activează în munca cu categoriile de beneficiari ai învățământului superior: studenți, masteranzi, doctoranzi. Unii ajung buni specialiști pe domenii foarte înguste, dar avansate; alții au de luptat cu o materie larg răspândită și sporită cantitativ, precum maratonistii sau inotătorii pe distanțe incredibile. Cu aceștia se cuvine să-i comparăm pe temerarii dascăli de literatură zisă „universală”, dar și comparată. Una este să stăpânești literatura unui curent sau chiar a unui secol, într-o țară și o cultură dată, și cu totul alta să panoramezi tot ce s-a scris mai valoros și depozitat în bibliotecile umanității din toate timpurile! E un efort demn de capacitățile mitice ale titanilor, și puțini muritori intelectuali se hazardează a se înhăma la o astfel de trudă. Care nu se limitează la o asimilare culturală

mai ortodoxe criterii, căci tăvălugul impoziabil al modelor tiranice turtește nediferențiat noutățile oricât de eclatante) revoluției pentru care au militat și au trudit efectiv membrii unui pluton bine sudat ideologic și metodologic și delimitat teoretic ca printr-un spirit de castă. Cert e că iubitorii de noutăți de dragul noutății l-au primit cu brațele larg deschise, chiar și atunci când nu au aderat realmente la formulele servite, nu o dată reci și seci, puse în mișcare. Însă fapt este că partizanii și fanii, chiar dacă nu în totalitate convinși electiv de optiunea lor, și-au găsit acolo un club exclusivist de discuții, polemiciști au declanșat atacuri cu nu prea mult succes ș.a.m.d.; sociologia literară mai are încă de discutat asupra „evenimentului”.

O lucrare precum cea de față ne prezintă o strategie de atragere a celor mai puțin convinși de latura pozitivă, salutară a demersului (*the show must go on*) și de beneficiile sale indiscutabile. Firește că nu e simplu să trezești în spirite atât de emancipate precum ale tineretului contemporan pașunii pentru a revizita situri literare deja arhaizate. Ce să-i mai atragă pe majoritate dintre ei la parcurgerea eposului precreștin, a romanelor cavaleresti, mediavale sau din perioada de început a erei burgheze! Ei sunt oamenii prezentului, au alte apetituri și alt stil de a-și organiza viața și munca. Lozinca veche, de pe vremea școlărității noastre de altădată: *nu vrei, te obligăm!*, nu mai ține în timpuri în care drepturile omului se aplică și în spiritul, nu doar în litera lor. Însă iată că nu trebuie disperat, nici bătut în retragere. Se pot găsi căi de acces și de cointeresare dacă îți propui deliberat să o scoți cu succes la capăt. Bănuiesc așadar (căci nu am altă sursă de informație) că profesorul Dram a fost călăuzit, în demersul său de a-i atrage spre studiu pe sceptici sau nehotărâți, de o idee care a creat cel puțin un precedent. Vă amintiți de *aventurile familiei Flintstone în epoca de piatră*? E vorba de deja celebra serie de

desene animate cu subiecte preistorice. Orice socioanaliză ne va spune că, în pofida previziunilor sceptice ca proiect cultural și lucrativ, a fost o reușită în domeniu, a făcut rating și, firește, a condus la încasări de fonduri aproape în stil hollywoodian. Reteta de succes? Combinarea de condiții de existență bănuite *in illo tempore* cu modele de trai și mentalitate preluate din contemporaneitate. Chiar dacă n-a fost vorba de o idee tocmai genială, găselnița a prins de minune și nu s-a plâns nimeni de plictiseală ori dezgust; dimpotrivă. Mai simpatizate personajele ca Fred, asociatul său Barney, soția Wilma etc. aproape că nu existau pe micile ecrane. Pariul producătorului s-a dovedit corect, iar succesul nu l-a ocolit. Temerarul **de ce nu?** l-a biruit pe timoratul **dar dacă...** Un demers similar a încercat - și suntem aproape siguri în a afirma că i-a reușit - și profesorul Const. Dram, mizând pe ideea de a moderniza eroii „prăfuiți” din marile scrieri de acum câteva mii sau sute de ani. Nu e vorba de o simplă schimbare de costumărie, așa cum au încercat să pună în scenă unii regiști din modernitate piese ale lui Moliere, cu succes incert însă. Ideea rodnică de la care pleacă criticul român este de a căuta și a pune în lumină la toate palierele investigate elementele ale modernității omului dintotdeauna. (Subtitlul cărții în discuție o afirmă răspicat: *sau altfel despre o modernitate obligatorie*.) Personajele prezentate nu sunt expuse, fie și exemplar, în conformitate cu intenția primă a creatorilor lor, ci luminate din acel unghi sub incidența căruia ne situăm și noi, cei de acum. În pofida unor opinii osificate prin îndelungată acreditare, eroii din romanele investigate nu ne sunt diferiți decât prin epoci, iar nu prin moduri de reacție revoluate în fața problematicei vieții. Avem, așadar, aici o colecție de exemplare umane care pot fi numite oricând niște frați ai noștri mai mari, dar care se aseamănă mult de tot cu noi, trăitorii în vremurile moderne, cele de ultimă oră. Firește, din rațiuni economice editoriale, autorul face o selecție personală parcimonioasă într-o umanitate ce cuprinde milenii, alege tipuri reprezentative din capodopere epice și le prezintă cât se poate de apropiat de noi, cei de acum. Trăsătura *numitor comun*, dacă o pot numi astfel, e aceea de ființe solitare. Aceste personaje ficționale (*etres de papier*), bineînțeles, însă purtătoare de nobile mesaje și încărcături

umane, au în comun - este convingerea pe care ne-o propune criticul, încredintat de veracitatea ei - vocația singurătății, de la Ghilgameș, Ulisse, don Quijote... până la Robinson Crusoe. Ne caracterizează oare pe noi, cei de acum, altceva mai adecvat decât această coordonată psihosocială relevantă? Întrebarea este retorică, firește. Dar nici restul cortegiului de trăiri individuale actuale, majoritar negative (nu total, să nu exagerăm!); frământările existențiale curente, proiectarea în imaginar a ceea ce ne reușim în existența dată, nemulțumirea față de existentul arid care ne împinge spre împliniri deturnate prin visare și deziderate intime etc. Cu multă sagacitate, analistul scoate în fața cititorului același gen de trăiri moderne la înșiși umani înainte de modernitatea propriu-zisă, ceea ce conferă portretelor creionate un nevăzuit spor de umanitate, de nonalteritate generică. Însă ceea ce este de semnalat rămâne faptul că, în subsidiar, e reactualizată substanța operei din care fiecare personaj provine. Ceea ce e afirmat ca primat textual devine, implicit, și pretext pentru a ne plimba prin patria ficțională a fiecărui erou în parte, prin istoria ce-l are drept protagonist. Se realizează, astfel, un microcompendiul de literatură mondială - una de certă și perenă valabilitate - și care are ca scop aprofundarea ulterioară, de către cititorul astfel incitat: să se ducă singur în prospeccțiuni la sursele aici doar oferite ca într-o avangardă. Lucrarea lui Const. Dram ne apare astfel ca o pledoarie pentru ceea ce este meritoriu și demn de atenție în literatură, o propedeutică inteligentă confectionată și de o certă utilitate în privința axiologiei conținute de literatură. Multe pasaje, subliniate textual de autorul însuși, ca mementouri sau concluzii de capitol, s-ar cuveni citate pentru a sublinia originalitatea demersului investigatorului. Spațiul nu ne permite s-o facem, însă profitul celui care va lua pe cont propriu actul parcurgerii acestor texte va fi cu atât mai marcat - și cu satisfacții abia bănuite. Voi încheia acest excurs menționând acribia cercetătorului român al acestei teme, înnoite aspectual, care se sprijină în documentația sa pe mai mult de o sută de referințe bibliografice dintre cele mai actuale și mai autorizate. Deci nu e vorba doar de un eseu materializând o viziune personală asupra subiectului pe care și l-a propus ca temă de dezvoltat scriptural, ci de o lucrare bine ancorată în concepțe, formule și demersuri ce și-au produs efectele de validitate. Talentul scriitoricesc al autorului a făcut ca toate aceste „materiale în sprijin” să fie contopite într-o curgere uniformizată, în doze bine combinate, cu știința evitării poncifelor, și care dă lecturii cărții o tentă agreabilă, o savoare colocolială chiar.

Mihai BOTEZ

• Alina Modyrka - *Satul copilăriei*
Premiul Primăriei Chișinău

N. 2 septembrie 1939, în satul Fundeni, comuna Secuieni, județul Bacău. **Profesoară, prozatoare, memorialistă.** Este al zecelea copil dintre cei doisprezece ai Mariei (n. Banu), „fiica unei familii de răzeși cu pământ nu prea mult”, și ai lui Constantin, fiul clucerului Dumitrache Velisar, „proprietăras din Bacău”. Fiind descendent al Saftei Iurașcu, soră cu Raluca Eminovici, mama Poetului, tatăl le-a povestit încă de mici despre legătura sa de rudenie cu acesta, dar, cu o extremă modestie, greu de înțeles, abia târziu memorialista de azi a lăsat să răsunе în presa locală și la Ipotești faptul că în orașul lui Alecsandri și Bacovia trăiesc urmași ai marelui Eminescu. Cunoscutul eminescolog Augustin Z. N. Pop, iar mai apoi Ion Roșu, după G. Călinescu, au luat însă în considerare prezența surorilor Iurașcu și a nepotei acestora, Xenia Velisar, de la Mânăstirea Agafton, încât intersecția familiilor Velisar și Iurașcu este deja o certitudine de istorie literară și un semn de noblete peste timp. Deși dezmoștenit pentru un păcat al tinereții, tatăl a știut să-și drămuiească bine avutul, purtându-și cei zece copii rămași în viață prin școli, astfel că toți au ajuns intelectuali cu notorietate și faimă în zonă (învățători, profesori, juriști, contabili). Maria, cum a fost înscrisă în actele Stării Civile din Secuieni, se naște, de fapt, chiar la început de septembrie, cu o zi mai înainte de data consemnată, dar acest aspect n-a constituit un impediment în parcursul său școlar și nici mai târziu. A copilărit în satul natal și a urmat clasele Școlii Primare din Fundeni (1946-

Personalități băcăuane

Mariana Velisar-Codrescu

1950), cu învățătorii V. Luncanu și Dorina Bălăită, care i-au remarcat energia și înclinațiile pentru lectură, dar și aptitudinile artistice, așa încât manifestările de pe scena școlii ori de la serbările publice mai sunt amintite și acum. Chiar dacă obținuse rezultate foarte bune la învățătură, atât plănuită să o oprească un an acasă, dându-i în grijă vacile, însă, cu pretul singurei bății încasate de la acesta, le-a lăsat să pască slobode și a fugit în satul vecin, începând cursurile clasei a V-a la Școala de 7 Ani din Berbinceni (1950-1953). Neferindu-se de trebuirile gospodăriei, s-a revanșat din plin pentru acceptul de a-și continua studiile, absolvind cursurile gimnaziale cu premiul I și făcându-i mândri atât pe părinți, cât și pe Gheorghe Banu și pe Vasile Grosu, care i-au fost dascăli. Deprinzând lecțiile încă din clasă, a putut să dea o mână de ajutor acasă, dar și să-și facă timp pentru lectură, patimă deprinsă încă din clasa a II-a, când a primit în dar romanul „Cuore”, de Edmondo De Amicis. Descoperindu-i în biblioteca școlii pe Creangă, Eminescu, Slavici și Sadoveanu, le-a parcurs cu nesăț creștile, însă un accident nefericid al tatălui i-a răpît, pentru un an, nu numai bucuria cititului, ci și șansa de a se înscrie, fără examen, la un liceu. Devenind un fel de „șef de fermă” la 13 ani, a dus greul

gospodăriei cu stoicism, nere-nunțând la dorința de a da admitere (*Descultă merg, numai să învăț!*) și reușind, în 1954, să se numere printre elevele Liceului Mixt Nr. 2 din Bacău (azi, Colegiul Național „Vasile Alecsandri”). Pe parcursul celor trei ani a descoperit noi autori și marea literatură clasică rusă (Tolstoi, Turgheniev, Cehov, Dostoievski), a început să scrie poezie și, cu ajutorul dirigintei, Sonia Vlad, a vizitat obiectivele reprezentative ale Capitalei. Cum, între timp, cotele și dările au împovărat destul familia, îndemnată de frați a decis ca, după absolvire și obținerea diplomei de maturitate, să solicite Inspectoratului Școlar un post de suplinitor. L-a dobândit la Școala Rădeni, unde, în 1957, la 18 ani, a devenit cea mai tânără profesoară de limba și literatura română. Renunțând la visul de a ajunge actriță, în vara anului 1959 s-a îndreptat către Iași, dând examen și reușind să fie admisă la Facultatea de Filologie a Universității „Al. I. Cuza” (1959-1964), unde i-a avut profesori, între alții, pe Constantin Ciopraga, Alexandru Dima, Mihai Drăgan, Dumitru Gafițeanu, Alexandru Husar, Liviu Leonte, Elvira Sorohan. Ca studentă a fost la fel de silitoare, lecturile și înzestrarea personală permitându-i să facă rodnice incursiuni nu numai în proza contemporană, ci și la sălile de spectacole, fasci-

nată îndeosebi de teatru și de operă. Muncind în vacanțe ca funcționar, a ușurat mult efortul părinților, care între timp, prin înscrierea forțată în C.A.P., rămăseseră fără pământ și animale. Și-a luat licența cu o lucrare despre **Eugen Barbu – prozatorul**, foarte apreciată de comisie, notele mari permițându-i să aleagă, la repartiție, Școala Medie Mixtă din Adjuș, devenită din 1965 Liceul de Cultură Generală (azi, Liceul Teoretic „Emil Botta”). Încă din primul an a avut șansa să lucreze cu elevi excepționali, toți cei înșcriși în clasa a IX-a A absolvind cu medii mari și devenind studenți, la fel ca și o bună parte dintre liceenii de la a IX-a E, în frunte cu Viorica Păuș, în prezent decan al Facultății de Jurnalism a Universității București. În cadrul acesteia a urmat și ea un curs de literatură universală, familiarizându-se cu literatura sud-americană, curentele literare și cu valoroasa creație semnată de Marcel Proust, Thomas Mann, James Joyce, Albert Camus ș.a. Căsătorită cu profesorul și criticul literar Grigore Codrescu, în 1969 s-a transferat la Bacău, în cadrul Catedrei de limba și literatura română a Liceului „George Bacovia” (în prezent, Colegiul Național „Ferdinand I”), unde a activat până la pensionare, în 1997. În cele peste trei decenii dedicate catedrei, s-a regăsit adesea în cadrul programelor

didactico-științifice semnificative ale Societății de Științe Filologice, prin comunicări și referate, cercetări și participări la simpoziioane, precum **Titu Maiorescu – cititor al criticii literare moderne, Formarea noțiunilor de teorie literară în liceu ș.a.**, care va deveni și lucrare pentru obținerea gradului didactic I (1977). A pregătit, de asemenea, numeroși olimpici, distinși an de an cu premii importante la nivel național, între care îi amintim doar pe Viorica Păuș, Nicoleta Pătruț și Mihai Andrei, deținătorii celor mai multe trofee. Devenită bunică, a transformat această nouă experiență într-o carte, debutând cu volumul **Matei al inocenței și al mirărilor. Amintiri** (Editura *Rovimed Publishers*, Bacău, 2014). Desi prin 2003 declara pentru **Ziarul de Bacău**: „Am întregi m-am sfiit să mărturisesc că mă trag din același neam cu Mihai Eminescu. Mi se părea o impietate să spun că sunt rudă cu marele poet”, în 2015 scoate totul la iveală și publică, din iubire pentru literatură, **Povestea adevărată a străbunilor Safta Iurașcu – Dumitrache Velisar** (Editura „Ateneul scriitorilor”, Bacău), distinsă cu Premiul al II-lea la Festivalul Național de Creație „Vrancea literară”. Un an mai târziu recidivează, de data aceasta cu o carte de povestiri autobiografice: **Turnul lui Joyce** (Editura *Corgal Press*, Bacău, 2015), urmată de **Meandre ale tranzițiilor românești. Confesiunea unei profesoare** (Editura *Rovimed Publishers*, Bacău, 2017), semn că aspirațiile literare ale tinereții au renăscut și că ne putem aștepta și la alte surprize

Cornel GALBEN

Cine este Leon D. Levițchi?

Dincolo de limitele temporale (a venit pe lume la data de..., a plecat din această lume la data de...) și de corpusul de cursuri, dicționare, traduceri, conferințe, manuale, eseuri, poezii, piese de teatru, corespondență, îndrumări de teze de doctorat și lucrări de licență, emisiuni la radio, cuprins între bornele celor peste șapte decenii de viață pământească (1918 - 1991) și ale unui secol întru vespnicia timpului profesorului, traducătorului, poetului, rămâne gravată în granitul mereu proaspelui aducerii-aminte o „semnătură”, simbol al muncii pasionante și îndârjite a anglistului român, fondator de solidă „citorie” a studiilor de limbă, literatură și traducere, întru cunoașterea culturii și spiritului românesc și englezesc.

Cine este Leon D. Levițchi?

Un Nume-Semn, un icon al rigurozității, al echilibrului academic, al nobletei și răbdării cu discipolii săi. Este dascălul-cercetător pentru care profesoratul-intrucercetare este starea de curiozitate intelectuală și de creație neobosită, iar Leon D. Levițchi este simbolul acestui „spirit al tinereții”. Este lingvistul pentru care literatura nu poate exista fără gramatică și muzică. Este, mai presus de toate, un căutător al cuvântului care să învesmănteze cele mai subtile gânduri și cele mai profunde trăiri ale sufletului, care să „tălmăcească”, într-o altă limbă, și să (sur)prindă cele mai tainice vibrații ale paradigmelor în contexte poetice. Este îndrăgostitul de vioară care a descoperit energia și forța muzicii în ritmul interior al unui text și al discursurilor acestuia. Este „mijlocitorul” între două culturi, care îndeamnă la aflarea a „... șase zone care trebuie să stea permanent în atenția celor

Centenar

Leon D. Levițchi: un Nume-Semn

ce mijlocesc între două culturi: *denotația, accentuarea, modalitatea, conotația, coerența și stilul*” (Leon D. Levițchi, *Îndrumar pentru traducătorii din limba engleză în limba română*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1975, p. 6).¹

Care este gloria profesorului-traducătorului-cercetătorului Leon D. Levițchi?

Este bucuria că toate cărțile și studiile sale (a se vedea <https://editura-mttlc.ro/carti/Anexa%20la%20LLA.%20Levi%20in%20biblioteca,%20202011.%20CLP.pdf>, pentru editări și reeditări ale scrierilor lui Leon D. Levițchi) sunt căutate, că sunt prezente în viața, inima și mintile celor care „se trudes” să cunoască limba, literatura și cultura engleză, că sunt prețuite peste timpul vremelnic al trupului, ceea ce înseamnă că omul Leon D. Levițchi „n-a trăit degeaba”.

Este bucuria împărtășirii artei traducerii, a tălmăcirii lui William Shakespeare și a lui Mihai Eminescu – și a atâtor alte spirite alese – sau a monumentalei *Istorie a literaturii române de la origini până în prezent* a lui George Călinescu (traducere apărută la Editura „Nagard”, în 1988).

Este bucuria continuării, de către ai săi discipoli, a „pelerinajului” întru cunoașterea detaliului specific unei epoci culturale, pelerinaj de-a lungul unui traseu anevoios, dar întotdeauna trăit sub semnul *marcat de pasiunea pentru valoarea*

stilistică a cuvintelor (Leon D. Levițchi, *op.cit.*, pp. 218-234, sau ale sale *Studii shakespeariene* din 1976, prefata la *Shakespeare. Antologie bilingvă*, volum alcătuit în 1964 de Dan Dutescu și Leon Levițchi, etc.).

Este, cu alte cuvinte, truda măturisită de a face *cuvintele anoste, plate* să se ridice, să prindă rotunjime, să ia forma unui *glob* iradiant și vibrant, capabil să arcuriască timpurile într-un dialog provocator cu toți cei atrași de William Shakespeare sau de Mihai Eminescu.

Cine este Leon D. Levițchi?

Este autorul care deschide o *ferastră* către un anumit mod de a vedea, a citi, a interpreta și a judeca a emite *judecăți de valoare* asupra propriilor sale cărți sau asupra cărților gândite și „rodite” de alte muni. Este autorul care invită cu noblete și delicatețe să fim, metaforic, eterni pelerini în neprefăcuta căutare a cuvântului care să cuprindă frumusețea, perfecțiunea, tăria omului și a timpului înălțându-se spre „esența” parfumului petalelor „singurului trandafir fără spini: prietenia”.

Cine este Leon D. Levițchi?

Cred că putem spune aioida dramaturgului și poetului renașcentist – William Shakespeare – *Will I Am = Vointă sunt Eu*. Aceasta este și titlul cărții (*William. Understanding Shakespeare through Poetic Beginnings*; un studiu asupra pieselor lui William Shakespeare) pe care o pregătesc, carte dedicată copiilor mei și celor doi profesori care mi-au marcat viața și cariera profesională: Mihai Pop (ultimii ani de liceu) și Leon D. Levițchi (toată cariera mea universitară la Bacău).

Doina CMECIU

1. Acesta este și titlul cărții (*William. Understanding Shakespeare through Poetic Beginnings*) pe care o pregătesc (un studiu asupra pieselor lui William Shakespeare), carte dedicată copiilor mei și celor doi profesori care mi-au marcat viața și cariera profesională: Mihai Pop (ultimii ani de liceu) și Leon D. Levițchi (toată cariera mea universitară la Bacău).

Cercetarea cărților și a documentelor strategice inamice demonstrează că Germania și Austro-Ungaria, după respingerea ofensivei românilor din estul Transilvaniei, au plănuit invadarea, ocuparea, stăpânirea și jefuirea teritoriului și a populației aflate în părțile estice ale României. Comandamentele militare au acordat un rol hotărâtor în această privință trecătorii dintre Moldova și Transilvania, formată prin erodarea culmilor muntoase dintre Nemira și Munții Vrancei, la o altitudine de 863 de metri. Trecătoarea respectivă realiza atunci legătura dintre cele două mari provincii românești prin depresiunile Tazlăului și cea a Troțușului cu cea din Țara Bârsei, din sud-estul Transilvaniei.

Evoluția evenimentelor militare și noile preocupări ale inamicilor față de statul român au determinat apariția unei situații critice pe frontul din Moldova al Armatei Române. Contextul a fost agravat de faptul că pe toate celelalte zone de luptă ale armatelor combatante a fost impusă o situație de acalmie generală. În Moldova, armatele inamice aveau avantajul pozițiilor strategice și pe cel al mijloacelor de transport rapid din spatele frontului. Comanda armatelor inamice era încredințată generalilor Mackensen și Falkenhayn. La comanda armatelor imperiale austriece și ungare a apărut și influența moștenirii tronului imperial austriac, arhiducele Carol de Habsburg. Preocupările comandamentelor inamice României au fost sporite, pentru a obține victoria dușmanului statului român. În acest scop, au fost puse la dispoziția austriacă patru divizii bavareze, două brigăzi alpine austro-ungare și două divizii de cavalerie. Armata a IX-a austriacă, împreună cu Armata a IX-a germană și cu Armata a VII-a, alăturată cu forțele celei de a III-a Armate austriece erau destinate să participe la aceeași acțiune militară, de invadare a teritoriului statului român. Pregătita cu armate de elită numeroase, echipament militar de calitate superioară și în măsură suficientă, amenințarea României a devenit extrem de periculoasă. Regele Ferdinand a fost nevoit să se adreseze soldaților din tranșeele țării cu un apel extrem de mișcător și de înaltă ținută patriotică: „Soarta și cinstea țării sunt puse în mâna soldatului român. Lui i se adresează regele țării într-un apel mișcător... În aceste momente, simt că o datorie să vă reamintesc că pământul sfânt al țării noastre a fost apărat totdeauna cu cinste și vitejie sub Marii noștri Voievozi și stropit cu sângele strămoșilor, care au bătut pe navele. Aștept de la toate gradele ca și acum să-și facă cu sfințenie datoria, apărând cu orice preț, până la ultima suflare, patria amenințată. Nicio unitate să nu dea înapoi și să-și păstreze cu orice preț pozițiile de luptă; oriunde inamicul e slab, să fie atacat și respins. O pozițiune ce a fost pierdută, să fie imediat atacată și reluată. Munții noștri, care de mii de ani au fost leagănul și pavăza neamului, să fie zidul nebiruit unde valurile de oțel ale vrăjmașului să se sfărâme înaintea vitejiei apărătorilor. Cinstea ostiilor și salvarea patriei o cer. Înainte deci, cu Dumnezeu, și biruința va fi a noastră!”

Un interviu regal a fost acordat de către Ferdinand unui grup de ziaristi englezi. În această intervenție, regele României a prezentat cauzele și condițiile care au determinat intrarea României în război alături de Antantă. Pasul făcut de statul român a cauzat națiunii române marile și groznicile suferințe pe care le îndură membrii acestei comunități naționale în majoritatea lor. Cu toate acestea, a explicat regele statului, „românii vor rămâne legați de cauza aliaților. Inamicul nu le va putea răpi încrederea lor în justa Anglie, în Franța, sora latină, și în Rusia, vecina lor apropiată. Dar românii roagă cerul ca, cu toate preocupările lor actuale și enormele probleme ce au de rezolvat, aliații să nu lase cătuși de puțin să treacă în rândul al doilea din mîntea lor chestiunile României”.

Prof. dr. Dumitru ZAHARIA

Prima confruntare pentru apărarea trecătorilor Carpaților Orientali (septembrie-octombrie 1916)

Rugămintele regale, făcute în numele națiunii conduse de monarhul României, nu au putut fi satisfăcute de marii aliați ai statului român. Aceștia au îndurat singuri marile cruzimi și jafuri săvârșite de un inamic secular, care a manifestat voința și dorința permanentă de a crotopi pământul patriei românilor până la țărurile Mării Negre și vărsarea Dunării în apele mării respective. Condițiile în care a fost adusă România au fost considerate de Austro-Ungaria și Germania ca extrem de favorabile pentru îndeplinirea marelui scop dorit și urmărit de-a lungul secolelor: crotopirea pământului românesc până la mare.

Aceștea au fost motivele reale ale marilor și intenselor pregătiri militare și politice pentru ofensiva de trecere a Carpaților Orientali, apărute de unitățile Armatei de Nord a României. Unitățile militare ale acestei armate își terminase în condiții bune retragerea din majoritatea localităților Transilvaniei. Aceștea mai stăpâneau o parte din valea cursului Bistricioarei. Centrul de rezistență peste culmile Carpaților păstrat încă de aceste unități militare era Tulgheșul. Acesta se afla încă sub autoritatea Diviziei a 14-a, comandată de generalul Paraschiv Vasilescu. Unitățile acestei divizii apărau zonele Biczului și ale Bistricioarei. La nord, aceasta era în colaborare cu armatele ruse, iar la sud, cu unitățile militare românești ale Diviziei a 7-a, comandate de generalul Istrati. Frontul de rezistență al acesteia era valea cursului Troțuș, dintre Ghimes-Palanca și Dărmănești, până la Valea Uzului inclusiv.

Zona cea mai importantă de apărare era Valea Oituzului. Apărarea acesteia a fost încredințată: Diviziei a 2-a de Cavalerie, retrasă din Transilvania; Diviziei a 15-a, retrasă din Dobrogea; extremitatea sudică a teritoriului respectiv a fost încredințată apărării de către Brigada a 7-a Mixtă, comandată de colonelul Sturza și formată din regimentele de infanterie Horea, Cloșca și Crișan. Aceștea le-au fost adăugate resturile Regimentului 2 Grăniceri, participant la luptele de la Turtucaia. Ultimele formațiuni aduse aici au fost șase baterii de artilerie și o companie de cicliști, care aveau baza organizatorică la Soveja. Rezultă că frontul de rezistență încredințat acestor formațiuni de luptă era spațiul geografic dintre Valea Uzului și Soveja, din Munții Vrancei. Divizia a 8-a, comandată de generalul Pătrașcu, a fost retrasă din partea nordică a frontului și stabilită la Piatra-Neamț, cu calitatea de rezervă a Armatei Române de Nord. Rezumând situația, rezultă că apărarea trecătorilor Moldovei a fost încredințată, în toamna anului 1916, la patru divizii de infanterie, o divizie de cavalerie, o brigadă mixtă și șase baterii de artilerie.

În fața acestora, pe frontul inamic, se aflau armatele comandate de moștenitorul tronului imperial, arhiducele Carol, care incluse în armata comandată de el și pe cea condusă de generalul german Falkenhayn. Alături de aceasta a fost încorporată cea austro-ungară, pusă sub comanda lui Arz. Rezultă că forțele rivale românilor erau constituite din trei corpuri de armată, care aveau în componența lor câte două divizii. La Oituz, au mai participat Divizia a 71-a austro-ungară, două divizii de cavalerie, comandate de Schmettow, și Divizia a 8-a Bavareză.

Planul general de luptă a fost ofensiva asupra Bucureștiului și cea de la trecătorile Moldovei, care a prevăzut expansiunea teritorială concomitentă asupra Munteniei și asupra Moldovei. Tot teritoriul României trebuia crotopit atunci.

Planul ofensivei duble a nemulțumit pe generalul Falkenhayn. Cu toate acestea, marile lupte pentru străpungerea trecătorilor Carpaților Orientali au fost declanșate de inamicii României, în data de 12 octombrie 1916, în zona sudică a frontului românesc. De aici, luptele au fost extinse cu rapiditate până la Vatra Dornei, pe frontiera muntoasă a Moldovei. Primele mari atacuri ofensive au fost pornite în partea de mijloc a frontului românesc de către Corpul al 11-lea Austriac. Acesta a dezlănțuit ofensiva pe zona Păltiniș-Stejaru. Inamicul a deschis două zone de intrare în Moldova, pe văile Bistricioarei și cea a Biczului, dar au fost organizate contraatacuri și inamicii au fost respinși. În toate celelalte zone, eforturile inamice au fost răsplătite cu bombardamente de artilerie și lupte de infanteriști, soldate cu un important număr de prizonieri și cu capturarea de cantități mari de armament. Celebră a devenit, din acest punct de vedere, lupta pentru stăpânirea muntelui Tipceș. Ofensiva și succesul românilor pe această parte de front au produs un declin moral în rândurile combatanților inamici.

Valea Troțușului, prin afluenții râului Troțuș, de pe partea dreaptă a acesteia, a oferit posibilitatea inamicilor să organizeze ofensive pe văile apelor curgătoare: Sulța, Ciobănuș, Uz, Dofteana, Slănic, Oituz, Casin. Comandantul german, von Arz, a ordonat un atac desășurat concomitent pe văile superioare și pe cele inferioare ale acestora la două armate diferite, și anume: Corpului VI Austro-Ungar să dezlănțuie ofensiva pe părțile superioare ale văilor respective, iar pe celelalte să pornească activitatea militară armatele comandate de Schmettow. Feldmaresalul Fabin a renunțat să atace pe românii foarte bine apărați pe cursul Ghimesului și al Troțușului superior. Astfel, conform hotărârilor adoptate, în 16 octombrie 1916, feldmaresalul Fabin a pornit ofensiva contra pozițiilor românești pe două coloane: una pe Valea Sulței și cealaltă pe cea a Ciobănușului. Prima coloană a ajuns pe Troțuș, unde a ocupat satul Agăș, adică stația căii ferate de aici. Cealaltă coloană, pornită pe Valea Ciobănușului, a ajuns cu ușurință la Goioasa, pe aceeași vale a Troțușului. Situația a devenit extrem de periculoasă, deoarece generalul Molnar a pornit ofensiva cu succes pe Valea Uzului. Contraofensiva românilor a fost nimicitoare pentru inamic la Agăș și Goioasa. În cartea lui Constantin Kiriescu („Istoria războiului pentru întregirea României – 1916-1919”, vol. 1, p. 402), oricine poate citi: „*mormane de cadavre inamice arată mărimea înfrângerii*”. Victoria românilor a impus retragerea pe pozițiile inițiale a Diviziei 60 Austro-Ungare. Cu pierderi grele, inamicul a ocupat Poiana Uzului. Intervenția finală de aici a fost cea a Regimentului Vânători de Munte comandat de colonelul Gherculescu. Rezultatul luptei a fost un mare număr de morți, aproape o mie de prizonieri, o mare cantitate de armament și muniții capturate. Corpul VI al Armatei Austro-Ungare nu a putut acționa periculos

pe Valea Troțușului. Aceasta a fost salvată de ostașii români proveniți din rândurile sătenilor României.

Pe calea cea mai veche, mai accesibilă și mai frecventată, au fost concentrate cele mai importante și mai bune forțe militare inamice. Ofensiva imperială a fost încredințată grupului Schmettow, aflat sub comanda arhiduceului Carol. Acesta avea misiunea să ocupe satul Onești și să pătrundă rapid pe Valea Siretului. În cazul victoriei, Armata Română ar fi fost divizată, încercuită, izolată și foarte ușor de răpus. În componența acestuia se aflau: Divizia 71 Austro-Ungară, Divizia 1 de Cavalerie Austro-Ungară și Divizia a III-a de Cavalerie Germană. În rezervă, se află la Târgul Secuiesc Divizia a VIII-a de Cavalerie Germană. Apărarea acestei trecători a fost încredințată diviziilor a II-a de Cavalerie Română și a XV-a. Comanda supremă o avea generalul Eremia Grigorescu. În bătăliile de la Măgheruș, atacurile repetate ale inamicului nu au dus la succesul urmărit, dar acesta a suferit pierderi mari, pe durata a trei zile de luptă. Apărătorii comandați de generalii Grigorescu și Prezan i-au pus pe fugă. Generalii români au fost împreună pe durata acestei faze a conflictului armat.

Satul Poiana Sărată a fost ocupat temporar de inamic. Prin intervenția vitejească a românilor a fost eliberat, tot în cursul zilei de 13 octombrie 1916. Ceea ce a avut loc în această zi a fost un preludeu la cele ce au urmat. Comandamentul Armatei Române, prevăzător, a luat măsuri de împropățare și întărire a unităților militare necesare apărării de pe Valea Oituzului și a celor alăturate: Valea Slănicului și Valea Casinului. Marea bătălie a început pe data de 15 octombrie pentru apărarea satului Hârja. Atacul inamic a început și s-a desfășurat pe trei coloane, cu forțe reimpresătate mereu și cu artilerie cu tragere la mare și scurtă distanță. Succesele obținute au fost înlăturate de intervenția unităților militare ale Diviziei a 15-a, aduse aici de la Piatra-Neamț. Zilele de 16-18 octombrie au fost cele mai cumplite pentru apărătorii Oituzului, după arderea completă a caselor românilor din Hârja. În 18 octombrie, arhiducele Carol și primul-ministru al Ungariei, românul maghiarizat Tizza, au fost prezenți la marea bătălie dată pentru cucerirea Oituzului. Atacurile inamice au fost îndepărtate și urmărite de zidul viu al românilor, care a oprit, a respins și a urmărit cu succes pe agresori. Generalul Grigorescu a constituit un exemplu în modul de a conduce la biruință o armată mai puțin numeroasă decât cea inamică, dotată cu armament mai puțin eficient decât cel al dușmanului. Acesta a încercat să reia ofensiva pentru cucerirea Văii Oituzului și pe cele laterale. Ostașii români au fost la datorie și au respins orice inițiativă a celor două armate. Comandamentele imperiale au recunoscut că încercarea de a deschide „drumul prin pasul Oituz [...] este complet nefondată” (C. Kiriescu, I, p. 408). Soarta marilor bătălii încercate de armatele celor două armate agresive contra națiunii române a fost hotărâtă de Armata României, condusă de marii generali: Eremia Grigorescu, cel care a lansat celebrul adevăr, exprimat prin cuvintele „Pe-aci nu se trece!”, și de Constantin Prezan.

Superioritatea în marile lupte duse de Armata Română pentru apărarea trecătorilor Carpaților Orientali a fost dată de ostașul încrezător în cuvintele regelui Ferdinand. Cu piepturile lor de viteji ai neamului, aceștia au luptat static și au răpus armatele comandate de Schmettow. Marele învins în bătăliile pentru trecătorile Carpaților Orientali a oferit ocazia lui Falkenhayn să ia măsurile dorite pentru a face ca marșul armatelor imperiale să pornească ofensiva asupra Bucureștiului.

Am putea, firește, aborda problematica alunecării filosofiei nietzscheene către nazism, dar aceasta, provocată ticălos de către alții, nu este decât o interpretare de care Nietzsche nu poate fi răspunzător. Supraomul său nu are nimic din bestia nazistă. Preferăm să ne lăsăm sedusi de provocări de-a dreptul admirabile, precum cea a **veșniciei reîntoarcerii**, temă cosmologică, etică, dar și mistică, o confirmare veșnică și tulburătoare a vieții prezente... Să-l ascultăm: „Ce-ar fi dacă, într-o bună zi sau noapte, s-ar strecura un demon în singurătatea ta cea mai mare și ți-ar spune: «Viața asta, așa cum ai trăit-o și cum o trăiești și astăzi, va trebui s-o mai trăiești o dată de și încă nenumărate ori; și nu va fi nimic nou în ea, ci fiecare suferință și fiecare plăcere, fiecare gând și suspin și tot ceea ce este nespun de mic și de mare în viața ta trebuie să ți se reîntoarcă, totul în aceeași înșiruire – și acest păianjen și această lumină a lumii printre copaci, de asemenea această clipă și eu însumi. Veșnica clepsidră a existenței se răstoarnă iar și iar, mereu – și tu cu ea, praf al prafului!» Nu te-ai arunca la pământ și ai scrâșni din dinți, blestemându-l pe demonul care ar vorbi așa? Sau ai trăi o dată o clipă nemăiîntâlnită și i-ai răspunde: «Ești un Dumnezeu și nicio dată n-am auzit ceva mai dumnezeiesc!» Dacă te-ai copleși acest gând, așa cum ești, te-ai preschimba și poate te-ai zdobi; întreabarea în toate și în orice «Mai vrei lucrul acesta încă o dată și încă de nenumărate ori?» ar apăsa ca cea mai mare greutate asupra faptelor tale! Sau cât ar trebui să te iubești pe tine însuși și viața pentru a nu mai cere nimic decât această ultimă și eternă confirmare și pecetuire?» („Știința voioasă”, București, Editura *Humanitas*,

Ion FERCU

șoaptele nuanțelor

Mitul veșniciei reîntoarceri (II)

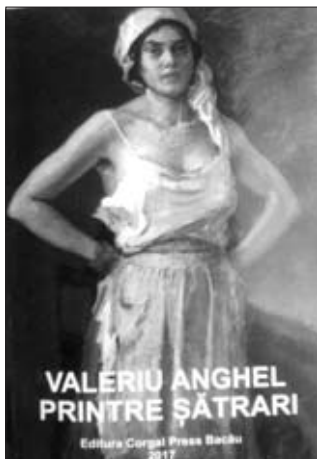
2013, pp. 220-221). Găsim aici respingerea concepției despre ireversibilitatea timpului și aplauze pentru imaginea pe care anticii o zămisleră despre timp: un ritm, un parcurs circular care străbate mereu aceleași locuri; „imaginea mobilă a eternității imobile”, cum spunea Platon, în *Timaios* (Opere, vol. VII, București, Editura Științifică, 1993, pp. 131-215). „În mitul eternei reîntoarceri” (București, Editura *Univers Enciclopedic*, 2011), Mircea Eliade a sesizat revolta societăților de tip tradițional împotriva timpului concret, istoric, ireversibil, chemarea acestora către nostalgia unei reîntoarceri la Marele Timp, cel al originilor. Nietzsche, persiflând știința posacă, preferă alternativa unei „științe voioase”, ca revelație a unui demon, invocând o posibilitate care, tulburând frumos resursele noastre etice, ar putea să se transforme, să ne determine să fiim că și cum veșnica reîntoarcere ar fi o mare bucurie. Putem suporta eterna reîntoarcere, avem curajul retrăirii („și încă de nenumărate ori”) a vieții noastre, așa cum a fost ea? Aceasta este provocarea lui Nietzsche. El însuși se îndoaie de faptul că ar putea răspunde acestei provocări, sugerând că numai Supraomul și-ar putea asuma veșnica reîntoarcere. Într-o scrisoare trimisă lui Peter Gast, prietenul său (vezi André Vergez, Denis Huisman, „Curs

de filosofie”, Editura *Humanitas*, 1995, p. 95), el scria: „În ciuda a tot, nu aș vrea să retrăiesc ultimele două săptămâni”. Dar ce-ar mai putea sugera mitul veșniciei reîntoarceri? Poate că și nostalgia resimțită deja după clipa prezentă care deja este... trecut. Augustin, în „Confesiuni” (Editura *Nemira*, 2016, XI; 26, p. 263), topește fermecător timpul într-o retortă în care metaforele fac legea. El spune că „nu este corect să spunem că există trei timpuri: trecut, prezent și viitor, ci ar fi mai bine poate să spunem că există trei timpuri, și anume prezentul lucrurilor trecute, prezentul lucrurilor prezente și prezentul lucrurilor viitoare. Aceste trei moduri ale timpului există în spirit și nu văd unde altundeva. Prezentul lucrurilor trecute este memoria; prezentul lucrurilor prezente este contemplarea directă, iar prezentul lucrurilor viitoare este starea de așteptare”. Putem conchide, așadar, că există un singur timp, unul în care vedeta este prezentul sau, cum scrie Anton Adamuț, „*avem, așadar: trecutul care nu mai există; viitorul care nu există încă; prezentul care, dacă nu ar trece în trecut și ar fi mereu prezent, nu ar mai fi prezent, ci eternitate. Evident și clar nu e nici viitorul, nici trecutul. De aceea nu putem spune că există trei timpuri: trecutul, prezentul și viitorul, ci unul singur, unul ce va privilegia*

prezentul”. („Câte ceva despre Sf. Augustin”, în „Mesagerul Sfântului Anton”, 31 mai 2016). Timpul este un „privilegiat” care „nu este nimic altceva decât o extensie, cu toate că nu știu extensiunea căruia lucru ar putea fi. Nu ar fi surprinzător dacă ar fi chiar extensia spiritului” însuși” (Augustin, *op. cit.*, XI; 33, p. 269).

În postfața la *tulburătorul roman „Plânsul lui Nietzsche”* (p. 385), Irvin D. Yalom, psihiatru, nu doar romancier, mărturisește că a scris acest roman și sub imboldul unui gând al lui André Gide: „Istoria este o ficțiune care s-a întăplat, în timp ce ficțiunea este o istorie care ar fi putut să se întâmple”. Friedrich Nietzsche și Josef Breuer, protagoniștii romanului, nu s-au întâlnit niciodată, dar „chinurile mentale ale lui Breuer, disperarea lui Nietzsche” au corespondențe în universul ființării celor doi. Yalom nu ocolește nici problematica tulburătoare a veșniciei reîntoarceri. Nietzsche îl provoacă pe psihoterapeutul Bauer: „Imaginează-ți acest experiment de gândire! Ce-ar fi dacă un demon ți-ar spune că: viața asta – așa cum o trăiești acum și ai trăi-o în trecut – va trebui s-o mai trăiești încă o dată, încă de nenumărate ori; și că nu va fi nimic nou în ea, ci fiecare durere, fiecare bucurie și tot ce este nespun de mic ori important în viața ta se vor întoarce la tine, în aceeași succesiune? – chiar și vântul

acesta, și copacii aceia și piatra aceea alunecoasă, chiar și cimitirul, și frica, și acest moment plăcut, tu și cu mine la braț, murmurând aceste vorbe?” (Irvin D. Yalom, „Plânsul lui Nietzsche”, Editura *Humanitas*, 2010, pag. 317). Avem aici ceva mai mult decât „ecouri” din „Știința voioasă”. Nietzsche, personajul de roman, continuă exaltat: „Imaginează-ți clepsidra eternă a existenței întoarsă din nou, iarăși și iarăși. Și de fiecare dată, întorși la fel, și noi, biete grăunte ce suntem”. (*Ibidem*). Interpretarea protagoniștilui Nietzsche este mai mult a lui Yalom, romancierul, decât a sa: „E mai mult decât o fantezie, e mai real decât un experiment de gândire” (*Ibidem*). Tot prin vocea lui Nietzsche, Yalom amintește și de virtuțile etice ale mitului: „Eterna reîntoarcere înseamnă că de câte ori alegi o acțiune trebuie să fii dispus s-o alegi pentru eternitate. Și e la fel pentru fiecare acțiune pe care nu o faci, fiecare gând născut mort, fiecare alegere evitată. Și toată viața netrăită va doși înăuntrul tău, netrăită pentru eternitate. Și vocea neluată în seamă a conștiinței tale va striga veșnic la tine”. (*Ibidem*, p. 319). Și pentru că romancierul poate nuanța, protagoniștii Nietzsche, precizând că eterna reîntoarcere nu înseamnă nemurire, ne invită să trăim veșnic în așa fel, încât să fim cucerii de chemarea sa: „Eu predic că viața n-ar trebui niciodată modificată sau redusă la tăcere datorită promisiunii unui altfel de viață în viitor. Ceea ce este nemuritor este această viață, acest moment. Nu există viață de apoi, nu există un țel către care tinde viața, o judecată sau un tribunal apocaliptic. Acest moment există veșnic, și tu, singur, ești unicul tău ascultător” (*Ibidem*, p. 320). Nietzsche...

Prozatorul Valeriu Anghel este născut în satul Tărăța din județul Bacău. Precizare necesară, pentru a nu lăsa loc la confuzii, deoarece același nume îl poartă un renumit profesor și publicist vrâncean. Primul său roman, „Printre sătrari”, a fost publicat în 1998 și reeditat

Romanul pasiunilor dezlănțuite

recent la Editura „Corgal Press”, într-o ediție revizuită. Este un roman scris alert și care amintește „nebulnia” dramelor shakespeareene. Nedreptate, iubire, pasiuni oarbe, justiție, răzburare – iată câteva dintre forțele puse la lucru în această carte. Acțiunea e ca un tăvălug, vine peste cititor și acest dinamism cinematografic este și miza romanului, nu analiza psihologică, reconstituirea istorică sau preocupările stilistice. Lumea acestui roman este o scenă de teatru ce se naște din încețarea destinelor unui grup de oameni. Totul pornește de la o poveste de dragoste și samavolnicia unui boier și a argaților săi. Din lumea coruptă a boierului fac parte, desigur, jandarmul și preotul. Dacă am fi avut prestigiul literar al Franței, probabil că romane ca „Printre sătrari”, ce valorifică scene din viața românilor rupându-le de contextul istoric, ar fi fost deliciul Europei. Specificul național, ca zic așa, se păstrează. Recunoști în acest roman lumea românească din alt veac, descrisă de istorici sau evocată de romancierii mai

vechi sau mai noi. Însă nu istoria, cutumele sau miza monografică sunt preocupările romancierului ci, așa cum îi stă bine literaturii, emoțiile, pasiunile. Ele pun în mișcare o lume în sine și cititorul urmărește, captivat, ca în telenovele, personajele luminoase ce luptă împotriva celor odioase. Există probabil un singur reper geografic. Totul se petrece undeva pe Valea Tazlăului. Dar și acesta este un reper de piesă de teatru sau de film... Undeva, pe Valea Tazlăului. Personajele sunt destul de multe (și creionate cu pătrundere) pentru a da naștere unei lumi. Prozatorul reușește să le manevreze cu o bună clarviziune, pentru că totul să capete autenticitate și să facă lectura pasionantă. Valeriu Anghel este un prozator cu mintea limpede, capabil să producă o structură romanescă viabilă, de o mare acuratețe. De unde-și va fi luat materialul epic? Aproape sigur că el este inventat. Nu cred că ar fi auzit din gura cuiva poveștile pe care le spune. Ceea ce înseamnă că autorul are fantezie. Dar

baza istorică a desfășurărilor epice? Romancierul pare un om foarte cultivat, care a citit mai toate romanele românești scrise de-a lungul timpului. Nu cred că a frecventat foarte mult cărțile istoricilor, pentru că nu este interesat de istorie, ci de manifestările sufletului omenesc. El cunoaște lumea românească din literatură mai ales. Căci literatura crează și la noi, ca și aiurea, un „spatiu istoric”, un „spatiu al specificului național”, un „spatiu al cutumelor”, un „spatiu vestimentar” și așa mai departe. Desigur, receptivitatea la acestea nu ar fi fost așa de puternică dacă autorul nu s-ar fi născut și nu ar fi trăit, cel puțin o bucată de vreme, într-un sat românesc. Căci satul nostru pare să existe într-un *illo tempore*. Cam cum a fost cu veacuri în urmă, este și astăzi, chiar dacă mașinările civilizației l-au contaminat câte puțin, iar domniile peste țară sunt altele. Satul își vede de legea vieții lui și oamenii de azi trăiesc cum trăiau și cei din trecut. Au un rău în care se scaldă, au cai, au vaci de lapte, iar gospodăria e la fel. Și iată-l pe prozatorul capabil, adunând acest bagaj de cunoștințe rurale și spirituale, să închege povești, care să țină cititorul cu sufletul la gură.

Dan PERȘA

cartea străină

Ionel SAVITESCU

Un jurnal german din vremea Marelui Război

Seria de cărți consacrate de Editura „Humanitas” Marelui Război continuă cu **Jurnalul lui Gerhard Velburg** (1887-?), pseudonim al lui Bogislav Tilka, un jurist german mobilizat în armata germană de administrare a teritoriului ocupat. Publicat inițial în 1930 sub titlul **Etapa românească: Războiul Mondial, așa cum l-am văzut eu**, jurnalul lui Gerhard Velburg apare pentru prima dată în românește cu un titlu ales de Editură*, adăugându-se astfel altor autori străini (Marcel Fontaine, Ethel Greening Pantazzi, Conte de Saint-Aulaire) și români (Regina Maria, G. Topirceanu, Vasile Căncicov, Grigore Procopiu, Raul Dona, Nicolae S. Sucu), care au scris despre Primul Război Mondial. Jurnalul lui Gerhard Velburg a beneficiat de o prezentare a lui Nicolae Iorga în 1939, în paginile *Revistei istorice*. Actuala traducere din germană, introducerea și notele se datorează lui Ștefan Colceriu. Evident, după atentatul de la Sarajevo (28 iunie 1914), Europa este cuprinsă de o eferescență politică și militară. Cancelariile occidentale făceau schimb de mesaje, Austro-Ungaria făcea presiuni asupra Serbiei să-i accepte condițiile de cercetare a dublului asasinat, în fine, armatele erau mobilizate și se pregăteau de o eventuală intrare în război, conflagrație declanșată pe 28 iulie 1914, zi în care Austro-Ungaria atacă Serbia. Jurnalul lui Gerhard Velburg începe în 25 iulie 1914 (Jena) odată cu mobilizarea sa și se încheie la Beaudignies, 15 iulie 1918, înainte ca G. V. să participe efectiv la luptele de pe Frontul de Vest. În acest interval, 1916-1918, Gerhard Velburg este cantonat cu unitatea sa la Fetești, unde cunoaște îndeaproape pe oamenii simpli de la țară, pe care ajunge să-i aprecieze și să-i iubească. Germania cunoaște starea de asediu, pe 1 august 1914, kaiserul declară război Rusiei, populația este entuziasmată, crezându-se că totul se va încheia până la Crăciun. Dar conflictul ia o turnură neașteptată, războiul se prelungește nepermis de mult, în Germania se trece la raționalizarea alimentelor și a unor bunuri materiale, încât populația civilă începe să se confrunte cu lipsuri stânjenitoare și o primă epidemie de tifos. În octombrie 1916, unitatea lui Gerhard Velburg se îndreaptă spre România. Camarazii săi sunt Karlchen, Vieweg (filolog clasic; avea în raniță ediții din Homer și Tucidide), pastorul protestant Franta Sindig, doctor în filozofie, Fritz Beschoner, specialist în limbile moderne. Traseul care îi duce spre România trece prin Ungaria (vâd periferiile Budapestei, constată starea de indigență în care se aflau ungurii); ajung pe 19 decembrie 1916 la Craiova. Este impresionat de multimea de oameni pe străzi, remarcă contrastul bogat/sărac în îmbrăcăminte și locuințe, mulți vorbesc germana fluent (Marcel Fontaine făcea aceeași observație la Iași, unde existau mulți vorbitori de franceză, mai puțin de ger-

mană), în fine, belsugul alimentelor și prețurile modice (p. 40). În Capitală admiră clădirile, colindă restaurantele unde diversitatea alimentară, pâinea albă la discreție, delicatesele erau la prețuri acceptabile: *Însă toate obiectele de uz curent care în Germania sunt poprite de mult, se pot cumpăra aici fără probleme* (p. 51). Pe Calea Victoriei remarcă multimea de plimbăreți, bărbați și femei: *Toți snobii, bărbați și femei deopotrivă, se fâțăie de coloro. Românele sunt scunde, dar gratioase și foarte elegante. Pe mulți ne surprinde dantura lor puternică, de animale de pradă. Valuri de parfum se revarsă pe trotuar, chipurile strălucesc de «boiala de război», blănurile se etalează cu mare lux. La modă sunt ghetele înalte cu șiret, așa cum nu am văzut încă în Germania, cel puțin nu la dimensiunile astea»* (p. 51). Asupra eleganței femeilor bucureștene, Gerhard Velburg revine la paginile 211-212, elegantă studiată de ofiterii unguri la intersecția Căii Victoriei cu bulevardul Elisabeta, punctul cel mai aglomerat al orașului. În schimb, la sate, țărani mergeau desculți de la sfârșitul lunii martie. În București sunt stabiliți mulți germani și austrieci. Colindă mahalalele unde duhnește mirosul de usturoi și de ceapă. Constată totuși că *Viața în marele oras predispune la superficialitate. Simțim imboldul interior de a ne mai întări cu discuții filozofice* (p. 53). Sederea în București se încheie. La începutul lui 1917, se deplasează la Fetești. Localnicii sunt împăcați cu ocupația germană, însă cea bulgărească era *vai și amar* (p. 61): *„Bulgarii au întors Dobrogea cu susul în jos, pentru că amintirea a ceea ce le-au făcut românii în 1912 este încă proaspătă”* (p. 68). De fapt, în al Doilea Război Balcanic (1913), Bulgaria pierde Cadrilaterul, în favoarea României. La pagina 136 o mărturie a unei femei refugiate din Dobrogea este deprimantă: *„O femeie și un moș sunt foarte zdrcinți suferite din pricina pierderilor suferite în război. Femeia ne povestește că au avut o gospodărie frumoasă. Bulgarii le-au ars casa, le-au luat patru cai, opt boi, doisprezece porci, o sută de găini și le-au batjocorit copila. O surioară a acesteia, care tocmai se născuse când au venit bulgarii, a murit de spaimă”. În satul Noeni, bulgarii s-au dedat... la răpirea de femei și fete* (p. 158). Din păcate, pentru germani, bulgarii sunt aliați de mâna a treia, iar austriecii de mâna a doua (pp.172-173). Din alte surse

documentare (Constantin C. Giurescu, Sabina Cantacuzino) aflăm că bulgarii au încercat să fure manuscrise slave de la Academie și moastele Sfântului Dumitru cel Nou, fiind opriti de feldmareșalul Mackensen. Însă românii sperau în constituirea României Mari, desi după părerea lor, Brătianu-fiul nu se ridică la înălțimea tatălui său (p. 74). În Germania lipsa alimentelor și a combustibilului pentru încălzirea locuințelor se accentuează, dar G. V. are nostalgia ținuturilor natale: *„Nu vă voi uita niciodată seri lungi și calde de iarnă din țara dușmanului, în care aveam prezentimentul păcii. Despărții de Germania, de multe țări, de munți și râuri mari, totuși suferite eram în inima Germaniei. Ce de povești ne-am mai spus! Fiecare seară avea tema ei”* (p. 77). Se trece la rechiziționarea grânelor de la săteni. Se luau armele, se aplicau amenzi, se confiscau ustensiile din diferite metale. Primii camarazi decedați sunt înormnântăți în România. Sunt invitați de săteanul Negrea la masă, ocazie pentru fiica acestuia, Florica, să le arate lada de zestre (p. 90). Alte evenimente curente: participă la dezăpezire în gara Fetești, se mută la familia Ștefanei Cucu, sărbătoresc primul Paște românesc, instituie orei de vară (p. 128). Face observații privind menirea sărbătorilor: *În lipsa hranei spirituale, mintea rămâne puternic ancorată în realitatea hranei materiale. Ne gândim prea mult cum să mâncăm și să bem bine* (p. 140). Diversitatea de tipuri umane surprinse de-a lungul întregului jurnal este uimitoare. Întreține un turneu de control din satele Cocargeaoua, Pietroi, Mârleanu, Găldău, Beilicu. La Jegălia sunt cazați excelent la familia Dinescu. La fel în satele Noeni, Bordsușani, Hagieni, Săveni, unde constată îndestularea sătenilor. Le sosește noul șef, sublocotenentul Walter (p.

203: *Ne face impresia unui om liniștit, simpatic și educat, desi mai jos este mentionat ca fiind locotenentul Walter*). O deplasare în București îi sporește admirația pentru eleganța și distincția cu care se îmbracă femeile, eleganța pornind de la încălțăminte. Fiecare civil avea dreptul la cinci perechi de încălțări. Face o plimbare prin București și emite considerații asupra străzilor, locuințelor, a diferitelor edificii. Simplitatea Palatului Regal (o fostă casă boierească), interiorul: biroul lui Carol I, dormitorul lui Ferdinand, încăperile Reginei Carmen Sylva îl impresionară puternic. Concediul lui Gerhard Velburg este minuțios pregătit de gazdele sale. Se opreste la Jena, își vizitează părinții și sora. La întoarcere, trecând prin Breslau, caută să-și întipărească cât mai multe imagini care să-i servească în următoarele luni petrecute în România, unde este bine primit de Franta, Mitache și Ștefana Cucu. Trecerea prin Fetești a kaiserului Wilhelm II rămâne neobservată. Sederea îndelungată printre români îl conduce la următoarea constatare: *„În cele din urmă m-am convins că românii sunt un popor bun la suflet și cumsecade. Au un fond bun, iar țării i se poate prevedea un viitor strălucit. Inclinația spre minciună și mituire este rezultatul opresiunii seculare a otomanilor și a greilor fanarioti... «Materialul uman» este minunat, mai ales fostii soldați. Bărbații înalți ca brazil, cu niste grumazuri ca ale titanului Atlas, cu brațe și picioare de fier. Tipul german pare mic și slab în comparație cu acesta. «Regele soldat» și-ar fi putut recruta de aici, după pofta inimii, bărbații zdraveni de care avea nevoie. Trebuie însă să remarc că românii sunt o populație amestecată și nu reprezintă un tip unitar”* (pp. 242-243). Despre preoții români, Gerhard Velburg scrie: *În lipsa educației, majoritatea poporului nu se deosebește socialmente prea tare de țărănime. Își iau neveste din rândul țărănilor* (p. 245). La sfârșitul lui noiembrie 1917, Gerhard Velburg este mutat cu serviciul în București, unde observă o scumpire a vieții față de prima trecere prin Capitală. În plin război, administrația germană nu uită de pregătirea intelectuală a combatanților, organizând Universitatea de etapă, unde se țineau prelegeri savante audiate de soldații și ofițerii germani. Un cutremur de pământ petrecut în București îi sporește angoasa lui Gerhard Velburg. Este incartiruit pentru scurt timp la dna Neñescu, bună vorbitoare de germană,

apoi la o văduvă cu cinci copii. Bulgăroaica Alexandrina Stambulov este o bună vorbitoare de limba română, dar cu carente geografice (p. 259). Colindă capitala României pe cartiere, vizitează mahalalele, cimitirele, muzeele, merge la spectacole de teatru, frecventează restaurantele și bodegile. Petrece Crăciunul 1917 în București cu speranța că următorul îl va petrece în Germania. Își propune să studieze cărți și să învețe gramatica românească. Traduce în germană poezia lui Șt. O. Iosif **Veniți, viteji!** Măncarea sărăcăcioasă de la popota germană îl determină să meargă la Fetești după provizii. Reflecțiile asupra armatei române impresionează, completându-le pe ale lui Marcel Fontaine. Regretă că știe prea puțin din istoria României, dar își propune să revină în timpuri de pace să o studieze (p. 302). O nouă vizită la Fetești după alimente este un prilej de a afla cum se comportă comunități veniți de la Odessa. Semnarea păcii din 7 mai 1918, la București, cu Puterile Centrale, îi reamintește de Carol I (*În august 1916 regele nu mai era în viață*, p. 312; de fapt, Carol I a murit câteva săptămâni mai târziu) și Carmen Sylva. Românii erau nemulțumiți pentru că nu scăpau de ocupația germană și că se adăncia criza alimentară. În sfârșit, Gerhard Velburg trebuie să plece pe Frontul de Vest. Părăsește teritoriul României cu următoarea impresie: *...pot să zic acum că acest om simplu care mi-a arătat atâta căldură în ultimele mele ore petrecute în România este personificarea întregului popor împotriva căruia am fost trimis ca «inamic»* (p. 329). În Germania constată că întreaga țară e cuprinsă de foame. Emoționat, trece pe lângă casa sa dragă, fără însă s-o poată vedea (p. 335). După 9 zile și 14 ore ajunge în tabăra militară de la Beverloo, Belgia. Urmează o ultimă deplasare la Beaudignies (Franța), unde constată diferența cu care sunt primiți față de România. Urmând să fie trimis în tranșee, Gerhard Velburg își încheie notațiile de jurnal pe 15 iulie 1918. Ultimele luni de război și capitularea Germaniei ne rămân necunoscute. Ce s-ar putea adăuga? Doar că ne aflăm în fața unui jurnal senzațional, scris de un tânăr german cultivat, care descoperă o țară și un popor minunat, pentru că i-au oferit o ședere plăcută și plină de învățăminte. Un set de fotografii de epocă ar fi completat benefic volumul lui Gerhard Velburg.

* Gerhard Velburg, *În spatele frontului. Marele război, așa cum l-am văzut eu (decembrie 1916 - iunie 1918). Însemnările unui soldat german în România ocupată*, traducere din germană, introducerea și note de Ștefan Colceriu, București, Editura „Humanitas”, 2018, 353 p.

GRECIA

Pelerin la Sfântul Munte

În urmă cu câțiva ani buni visam adesea cu ochii deschiși: pe de o parte, mă vedeam în sala de la Musikverein, luând parte direct la Concertul de Anul Nou. O adevărată poveste de iarnă. Pe de altă parte, evident fără legătură cu Viena, mă vedeam călcând hotarul Athosului și pășind în ținutul Sfânt al Maicii Domnului. Dar parcă dintre cele două, acesta din urmă „mă chinuia” mai tare; îmi făceam socoteli, mă gândeam cum să reușesc să transform „fantasia” în realitate. Pe atunci se intra mai greu în Munte; apoi, probabil că ori aspectele materiale, ori mai degrabă o anumită teamă de a nu fi meritat o asemenea bucurie m-au făcut să tot amân, până în primăvara lui 2018.

În urma unei discuții avute pe internet (iată că din când în când platformele de socializare mai au și rod bun!) cu Laurentiu Dumitru – președintele Asociației Culturale „Karyes”, aveam să mă îndrept în sfârșit către Athos, acolo unde ținta țințelor avea să fie Vatopedul. Ar trebui să scriu zeci de pagini pentru a explica de unde această fascinație pentru Vatoped – mă voi opri aici doar la a consemna faptul că ea se clădise de-a lungul anilor, iar în cele din urmă avea în centru dorința de a participa la una din slujbele de acolo. În paranteză fie spus, îndrăgostit de muzica bizantină, participasem în țară la Festivalul de Muzică Bizantină de la Iași. Corul Mănăstirii Vatoped este recunoscut ca fiind unul dintre cele mai performante, deși ideea de „performanță” e cu totul altfel decât în această parte a lumii. Așadar, Vatopedul și iar Vatopedul. Țin minte că înainte de plecare, un prieten mai hâtru m-a și muștrat: „Nu știi de ce nu mergem noi românii în primul rând la ale noastre...” L-am privit „cu înțelegere” prima dată; la sfârșit, urma să îi dau dreptate!

Dar revenind, iată ziua cu pricina – un grup mic de pelerini, o mașină rapidă care și-a făcut datoria fără mofuri, un șofer extrem de simpatic care s-a dovedit a fi un ghid foarte priceput. Și pentru că într-o asemenea călătorie contează și cu cine pleci, voi mai stăruir pentru câteva momente: din Bacău s-au urcat doi buhușeni, oameni cu exprimare simplă, dar cu un bun-simț al vieții deosebit. La Buzău aveam să cunosc un tânăr cumva aparte, fie și pentru faptul că, întors din Suedia, avea să cheltui o bună parte din ce câștigase pentru această aventură duhovnicească. Ce exemplu ar fi... Apoi, din București grupul s-a completat cu un student, un întreprinzător în mediul construcțiilor și o persoană mai în vârstă, despre care am înțeles că a lucrat în mediul diplomatic. Una peste alta, un grup cu oameni de vârstă diferită, cu preocupări diferite! Greu de crezut coeziunea și buna înțelegere la care s-a ajuns încă după primele ore! Păstrez mereu acest gând pe care din păcate unii îl consideră primitiv – când toate sunt făcute în numele lui Hristos și se disociază de politici de-o clipă, atunci și omul își va găsi mai nimerit teiului.

Drumul până la Ouranoupoli s-a dovedit a fi fără evenimente – un drum în parte al mărturisitorilor, în parte al unor glume primite cu înțelegere și poate chiar cu drag. Prima noapte ne-am petrecut-o pe străzile micuței localități „de frontieră”; un miniorășel cu tot ce trebuie, cu zeci de magazine destinate turismului religios, cu oameni extrem de binevoitori, terase cu bun-gust care te îmbiau cu bucate alese.

A doua zi, dimineață, ziua cea mare: aproximativ la ora șase – sper să nu greșesc! – aveam să țin în mână diamontrionul, permisul de trecere către Sfântul Munte Athos. Preț de câteva momente bune m-am tot uitat la el, parcă nevenindu-mi să-mi cred ochilor. Visul se înfăptuia... Vaporasul avea să ne ducă preț de vreo trei ore până la arsanaua Schitului „Sfânta Ana”, acolo unde aveam prima cazare. Vremea numai bună, cu temperaturi parcă ușor peste firescul perioadei, un vânt potrivit și un joc al pescărușilor parcă desprins din basme – cei care au fost în Munte știu despre ce vorbesc! Și pentru că da, și bărbații mai plâng câteodată, când am făcut primii pași pe tărâmul ocrotit, am constatat că privirea mi se scaldă într-o bucurie totală, greu de așezat în cuvinte. Dar după bucurie... vine osteneala, așa avea să se întâmple și cu mine, întrucât avea să urcăm până sus, la Sfânta Ana. Odată ajunși, am fost întâmpinați de chiar părintele schitului, care ne-a oferit tradiționala și renumita cherasmă (la fiecare mănăstire am întâlnit același ritual, ca expresie a bunăvoinței și dragostei frățești întru Hristos). Cumva atipic, dormitorul mare, în care a încăput tot grupul, venea în prelungirea Bisericii principale. După două ore de odihnă am intrat în Biserică, acolo unde părintele ne-a vorbit preț de vreo patruzeci de minute despre importanța Schitului și despre odoarele pe care le adăpostește, dintre care probabil cel mai important era Icoana Sfintei Ana. Mi s-a părut din start interesant faptul că noi toți am înțeles destul de mult din ce ne-a fost prezentat, deși în afara ghidului, nu vorbeam niciunul greaca. Acestei prezentări i-a urmat masa – poate nu atât de bogată, dar oferită cu drag – asta se simțea! A urmat o seară cu discuții duhovnicești purtate într-o liniște deplină. De la înălțimea schitului părea să nu se audă nici sunetul mării; în zare, natura ne oferea în manieră im-

presionistă din preaplina ei. Momente ce nu au cum să fie șterse din inimă vreodată! După un somn profund, la cinci dimineață am participat la Sfânta Liturghie – după cum era de așteptat (aveam să constat asta în tot Muntele!) momentul de vârf – fără gesturi pompoase, cu multă sobrietate, cântări bizantine (exclusiv polifonia), lumina lumânărilor. Nimeni nu vorbește în biserică. Deloc. Cu niște motive!

Cea de-a doua zi din Munte ne-a propus de dimineață un drum destul de lung, între Schitul „Sfânta Ana” și Mănăstirea Pavel. Undeva la mijloc, am coborât puțin spre Noul Schit, acolo unde am rămas preț de minute bune la mormântul Gherondei Iosif Isihastul, personalitate cu totul remarcabilă, înnoitorul vieții monahale din Athosul de după război. La Mănăstirea Pavel ne-am închinat la Darurile Magilor, precum și la icoanele Maicii Domnului Mirovlitissa și Oglinda. Momente frumoase și în katholikon, dar și în afara acestuia – am întâlnit un părinte român, slujitor al Mănăstirii Pavel, care a avut îngăduința de a ne răspunde la tot felul de întrebări. După vreo trei ore, am fost preluați de o mașină și duși către Schitul Lacu, așezare românească după cum bine se știe. Aici m-am simțit brusc „și mai acasă” – totul era bine orânduit, călugări binevoitori. Mi-aș fi dorit mult să am bucuria de a sta de vorbă mai mult cu Părintele Ștefan Nuțescu – aflasem atâtea lucruri din țară... Din păcate pentru grupul nostru, osteneala pe care o depune pentru a înălța Schitul, în cele administrative, nu l-a lăsat să ne vorbească decât pentru câteva clipe. Dar fie și așa, atunci ori mai târziu, când am primit o simplă binecuvântare trecând pe lângă, am simțit o căldură aparte, dublată de o fire blândă. Iertare, cel puțin așa am recepțat eu! Când noaptea întâlneam dimineața, am intrat în biserică mare, pentru a participa la Sfânta Liturghie. O impresie deosebită mi-a făcut Icoana Lacuschitiotisa, despre care, sincer să fiu, nu știam prea multe. Din nou, momente de neuitat.

A treia zi, spre Prodomu. Bucurie mare când am ajuns! Probabil ciudat pentru alții, mie mi-a amintit prin grandooarea sobră de Marea Lavră a Neamțului! Deși vremea nu era prietenoasă deloc, ploua abundent, toată această zi a întruchipat cumva o incununare a întregii călătorii. După cum se

știe, în Sfântul Munte primești de obicei invitația de a sta câte o zi la fiecare mănăstire. De această dată, din pricina faptului că pe mare era furtună și nu mai circula niciun vapor, cei cazați deja au primit încă o noapte; acestora li s-au adăugat alte zeci de pelerini, situație probabil mai greu de gestionat la arhondaric. Totuși, și aici binevoitori, părinții ne-au găsit un loc bun – în acest dormitor am întâlnit și un pustnic, plecat cu ani în urmă de la Mănăstirea Sihăstria. Pe lângă truda sa exclusiv duhovnicească, se ocupa cu sculptatul: realiza cruci (de toate dimensiunile), cu multă migală. Ne-a oferit cuvânt de învățătură, ne-a descoperit câteva momente ale vieții sale. Pe chipul său se citeau liniștea, lumina. Am îndrăznit apoi să cobor în curtea Schitului. Aproape neverosimil, nu era nimeni! M-am îndreptat spre Biserică, unde am sperat că voi găsi deschis. Imediat în urma mea a venit paracliserul, care m-a lăsat să mă rog la Icoana Prodromita. Iarăși momente ireale; la ieșire am constatat că trecuseră vreo treizeci de minute! Ce binecuvântare! După slujbă (această sobrietate!), a urmat masa. Cu totul copleșitor: nu bucatele în sine, ci interiorul trapezei, vasele în care se servea, buna orânduială – să nu uităm că erau probabil peste două sute de suflete! Iar peste toate, cuvântul de învățătură venit dinspre balconul dominant de figura vulturului bicefal! Ce vremuri necunoscute mi-au înviat în inimă!

Ultima zi, a patra. Un tur cumva pe fugă! După mici peripeții (se schimbaseră programul de vizitare), am ajuns la Vatoped, unde ne-am închinat la toate sfințele icoane făcătoare de minuni, la Brăul Maicii Domnului etc. A trecut așa repede... Am mai vizitat în această ultimă zi Mănăstirea Iviron (aș putea vorbi aproape de o minune resimțită în fața Icoanei Portărița!), Mănăstirea Xenofont, Mănăstirea Russikon, Schitul „Sf. Andrei”, Biserica Protaton (Axionița, ce bucurie!), Kareia.

Pe drumul de întoarcere, aflat pe vapor, am avut timp să meditez la cele trăite. La minunea vieții. La bucuria unor sentimente ce iradiază dimpreună dintr-un preaplin ce presupune în centru chipul lui Hristos. Mă îndreptam astfel spre casă, spre cei dragi. Poate adevărată casă avea să rămână în urmă. Acum, după ceva timp, simt că trebuie să mă întorc la Sfântul Munte. Și mai ales la Prodomu ori la Schitul Lacu. Mi-au rămas întipărite ceva mai adânc decât celelalte. Sper să mă întorc cu cel mic, în sufletul căruia să se așeze lumina Prodromitei ori a Lacuschitiotisei.

Marius MANTA

